

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Antal Gábor dunántúli ref. püspök beszéde

Dr. Bartók György erdélyi ev. ref. püspök felavatása alkamával 1899. évi május hó 26-án.

Főtiszteletű Egyházkerület!

Istennek Hívei!

Istenfélő Keresztyének!

Azon kegyeletes emlékünnepegy és méltó gyász után, a melylyel tegnap az erdélyi ev. ref. egyházkerület elhunyt nagy nevű s fáradhatlan tevékenységű püspöke, egyetemes magyar reformált egyházunknak nagy szolgálatokat tett oszlop-férfia elévülhetlen érdemeinek adóztunk s áldott emlékezetét fájó érzésekkel, de a mindenható végzésén megnyugodva, szívünkbe zártuk: öröm-ünnepre gyűltünk össze ma ezen szent helyre, hogy kifejezzük hálánkat a jó Isten iránt, a ki nek gondviselése örökös anyaszentegyházunk felett és a ki az ő jóságát most sem hagyta tanubizonyosság nélkül, hanem az ő elhívott hű szolgája helyébe, bőics végzéséből rendelt az ő népének lelki vezért, a ki ő előttük járjon.

Örömmel jelentek meg ez alkalomra¹ az erdélyi ev. ref. egyházkerület közgyűlésének tagjai, a gyülekezetek lelkészei és hívei, az iskolák tanárai, a hatóságok és testvér-felekezetek képviselői, s e város és vidék nagyérdemű közönsége, hogy szinte szívvel üdvözöljék az egyházkerület új vezérét s áldást kérjenek Istentől minden jó munkájára.

Eljöttem én is, a magyarországi ev. ref. egyház püspöki karából a legkisebb és legérdemtelenebb, hogy úgy az egyetemes magyar ref. egyház, mint saját dunántúli ev. ref. egyházkerületem képviselőjeként atyafiságos érzéssel osztozzam ezen testvérkerület örömeiben, a mely mindnyájunkkal közös és mert a nálam érdemesebbek és hivatottabbak abban akadályozva vannak, beiktassam hivatalába az én új pályatársamat s ezzel közreműködjem szerény tehetségem szerint annak felavatásánál.

Érzem ugyan a rám váró feladathoz képest erőm kicsiségét, de mégis készséggel engedtem az állandó

Igazgató-Tanács megtisztelő felhívásának, mert vonzott ide a testvéri ösztönözés érzete és ösztönzött a hála, a mely kiolthatatlanul él itt lakó véreink iránt mindazon magyar református egyház tag keblében, a ki Erdély dicső multját, s abban a magyar nemzetnek és a lelkiismeret-szabadságnak tett elévülhetetlen szolgálatait ismeri.

Mert, hogy azon nehéz időkben, a mikor a nemzet jogai, alkotmánya s ezzel együtt a lelkiismeret szabadsága az önkény, az eltozultság, a türelmetlenség uralma miatt a megsemmisülés örvényének szélére jutott, Erdély mentette meg a nemzetet, ezen legdrágább kincséből a megmenthetőt, azt elfelejteni a magyarországi ev. ref. egyháznak soha nem lehet.

Erdély nagy fejedelmeinek a magyar haza történetében mindenkorra kimagasló helyet biztosító bölcsessége, hősiessége, elszántsága, hithűsége volt megalkotója Magyarországnak azon alaptörvényeinek, a melyekre támaszkodva szilárd alapot talált a nemzet jogai, alkotmánya, leginkább pedig vallásszabadsága védelmére a legkedvezőtlenebb körülmények között is.

Nem is léphetünk mi, magyarországi reformátusok e hazarész földére úgy, hogy kegyeletes és hálás érzések ne támadnának keblünkben a nemzeti és vallásszabadság egykor itt élt hősei iránt és hogy a tisztelet és csudálat érzelmek ne dobogtatná meg szívünket, azon a vallási küzdelmek korában szinte példátlan, mai műveltebb korunk felfogása mellett is bámulatra ragadó szellemi emelkedettségen, a melynek fénye Erdély törvénykönyveiből messze századokból ragyog felénk. Mert ezen törvényekben azon időben van kimondva a különböző felekezetek egyenjogúsága, vallásszabadsága, úgyszólván testvérisége, a mikor még a legműveltebb nemzeteknél is az erősebb felekezetek saját egyházuk sérelmének tekintették, ha a más gyengébb felekezetek velők egyenjogúságot nyertek.

Minden alkalmat örvendetesnek kell tehát tartanunk, a mivel e magasztos, igazán evangéliomi szellemet felújíthatjuk, ápolhatjuk, a mi által annak ősi talajával, az azt képviselt dicső ősök emlékeivel érintkezésbe léphetünk.

S úgy tetszik nekem, midőn ez ünnepélyes alkalomra összejejt közönségre tekintek és a mai ünne-

pélyen azon hősöknek, a kik a haza- és lelkiismeret-szabadságért életet s vért áldoztak s az ő magasztos törekvésük azon osztályos társainak, az evangéliom egyszerű szolgálóinak, a kik a tiszta evangéliomi íge és szabadság magvait e hazarész minden zúgában fáradhatlan kitartással, fáradság és nélkülözések között ültették, ápolták, gondozták, növelték, utódait magam előtt látom: mintha a megdicsőült nagy ősök szellemei lengenének bennünket körül s érthető szóval buzdítanának bennünket az ősi erényekre, a hithűségre, a lelkiismeret-szabadság ápolására és a hazszeretetre.

Oh, ez a hang, midőn itt a nagy ősök emléke által megszentelt helyen állok, szól én hozzá, hallom azt a dicső mult emléke által meghatott lelkemben, szól mindnyájunkhoz, de szól különösebben tehozad szeretett pályatársam és testvérem, a kit a főtiszt. erdélyi ev. ref. egyházkerület, tudományodra, közhasznu munkásságodra, az egyház ügyeiben eddig tanusított buzgóságra, szelid lelkületedre, evangéliomi gondolkodásodra való tekintettel, a többi érdemesek közül legméltóbbnak ítélte arra, hogy a 37 püspök-elődöd kiváló érdemei által ékesített erdélyi ev. ref. püspöki székbe ültessen és a ki most foglalod el ünnepélyesen azon tisztas állást, a melynél megtisztelőbbet a közbizalom, a szeretet és elismerés magyar református lelkésznek nem adhat. E nagy bizalomra és kitüntetésre úgy leszesz méltó, ha meghallod az ősök szavát, ha áldott emlékü elődeid közül a legkiválóbbaknak és érdemesebbeknek, a kiknek vezére mindenben isten ígéje vala, nyomdokaiba fogsz lépni s az ő általuk mutatott úton fogsz haladni

Ismerve azon buzgóságot és hűséget, a melyet mint lelkész, mint tanár, mint író, mint egyházkezelő s mint ezen főtiszt. egyházkerület főjegyzője a rád bizottakban eddig tanusítottál, meg vagyok győződve, hogy az egyházkerületed részéről nyújtott kitüntetés nem méltatlanul ért, csak az teljesedett be rajtad, a mit Pál apostol ír Timoteusnak: *az egyházi szolgálók, kik jól forgolódnak, kettős tisztességre méltóztassanak, főképen pedig azok, a kik munkálódnak a beszédben és tanításban.* (I Tim. V. 17.) Te eddig jól munkálkodtál és forgolódtál mind a beszédben, mind a tanításban; a miben eddig buzgó és hűséges voltál, az leendő feladatod új állásodban is, csak hogy tágabb körben, egész egyházkerületedet, sőt egész magyar ref. egyházunkat érdeklő nagyfontosságú ügyekben és munkásságodhoz mindenütt méltó várakozás fűződik.

Hogy magán- és társadalmi életedben milyen irányt követsz, hivatalos állásodra nézve az sem közönyös, de a te általánosan ismert szerénységed, műveltséged, jó ízlésed, tisztas életed, mind biztosítékául szolgálhatnak arra nézve, hogy teljes mértékben megfelelsz azon követelményeknek, a melyeket Pál apostol a püspök magán életére a Titushoz írt levelének ezen szavában felállít: *Szükség a püspöknek teddhetetlennek lenni, mint Isten sáfárának, nem vakmerőnek a maga értelmében, nem haragosnak, nem részegesnek, nem verekedőnek, nem a nyereség rútul kívánójának, hanem vendégszeretőnek, a jó szeretőjének, mértékletesnek, igaznak, szentnek, indulatain uralkodóknak.* (Tit. I. 7—8.)

Hogy miként forgolódjál a lelki tanítói hivatalban úgy is, mint a kinek az eddigénél még nagyobb mértékben lesz feladata az Isten ígéjének hirdetése, úgy is, mint a kinek tisztet leendő az egész egyházkerületben felügyelni az ígehirdetésre és vallás-tanításra, arra nézve megtalálod az útastást Péter apostol I ső levele V rész 2—3-ik versének ezen szavaiban: *Legeltessétek az Istennek seregét, a mely a ti gondviselés alatt vagy, gondot viselvén arról nem kényszerítésből, hanem örömezt, nem kívánván éketlenül a nyereséget, hanem kész indulattal. Sem pedig úgy, mint uralkodván az Urnak örökségén, hanem úgy, mint a kik az Isten seregének tükörei legyetek.*

Tápláló eledelről kell tehát gondoskodnod az Isten serege részére, mind magad, mind szolgatársaid munkája által. Ez a sereg pedig nagy, 395,000 lélek, szétosztva 500 anya-, 800 leány- és fiók-gyülekezetben s 36 körlelkésztségben. Egy része gyenge és erőtelen még arra is, hogy az erősítő lelki táplálékot s az evangéliom üdítő forrását felkeresse, más része pedig még mindig elszakadva a nyájtól, kietlen tájakon bolyong, kitéve annak, hogy elveszszék mind egyházunkra, mind nemzetünkre nézve. Fontos feladatod leendő tehát, hogy az egész sereg részére éltető és egészséges táplálékról gondoskodjál, a mi nem lehet más, mint az Isten ígéje, abban a tisztaságában, mint azt Krisztus és az ő apostolai tanították, a mint az a szentírásban, hitünk ezen egyedüli alapjában foglaltatik, a mint azt a mi evangéliom szerint reformált egyházunk a maga hitvallásában elfogadta s a mint azt a mi magyar reformált egyházunk az apostoli korszak egyszerű szokásait véve alapul, százados gyakorlatában, az isteni tisztelet rendjében és egyházi szertartásaiban alkalmazásba vette. Gondodnak kell tehát lenni arra, hogy ezen tiszta evangéliomi tan sem emberi találmányokkal, sem a régi pogány világnak sokaktól szépnek hirdetett hagyományával, sem az emberi elmének sokszor tetszetősnek látszó, de csak szappanbuborékhoz hasonlóan rövid ideig csillogó, azután elenyésző képzeivel meg ne hamisíttassék. Vallásunk alapigazságait emberi tetszéstől és ízléstől nem tehetjük függővé, mert az egyéni vélemények uralomra jutása a vallásban csak szétszakadozásra vezetne, az anyaszentegyház testén inkább rontana, mint építene. Azért minden újítási törekvésnél legyen előtted mérték a szentírás, a melytől eltérnünk nem szabad. Századok folyama, népek története tanúsítja, hogy az egyszerű evangéliomi igazságokban több hit és erkölcs, tápláló erő van, mint bármely szépnek látszó, érzelmeiket gyönyörködtető külsőségekben. A bibliai igazságok tették hitben erősekké a mi őseinket, a kik a szent könyvet még a táborozás alkalmával is magukkal vitték, nem mint valamely talizmánt, hanem hogy azt ott is olvassák és abból szívet-lelket erősítő igazságokat merítsenek.

Nem csak magadnak kell pedig hirdetni az ígét alkalmas és alkalmatlan időben, hanem gondoskodnod kell arról is, hogy lelkésztársaid annak hirdetésében a legnagyobb buzgóságot fejtsék ki, különösen, hogy a lelkészi pályára készülő ifjú nemzedékben olyan munkatársaid nevedjenek, a kik teljes mértékben képesek legyenek tudományuk és hűségük folytán az íge erejével

az úr nyájának legeltetésére és őrizésére. Mert bár voltak egyházunkra nézve sokkal nehezebb idők a mai-nál, a midőn a lelkészeknek sok megpróbáltatást, üldöztetést, nyomoruságot kellett szenvedniök, a mitől ma védi őket az isteni gondviselés és a kor emberesebb felfogása: de alig volt olyan kor, a midőn a lelkészeknek, hogy hivatalos állásukkal járó kötelességeiket betölthessék, annyira szükségük lett volna az igazságnak mellvasára, a hitnek paizsára, a békeség sarujára, s ama lelki fegyvernek, mely Istennek heszéde, felöltésére (Éfész. VI 14—17.), mint van ma, hogy a hitetlenségnek, a vakhitnek, az anyagi érdekeknek, az emberek elméjét elcsavaró hamis, de tetszetős tanok csábításainak támadását sikerrel visszaverhessék.

A jelek azt mutatják, hogy a harc e veszedelmes ellenségekkel szemben mind nagyobb tért fog elfoglalni egyházunk életében s ezen harcban, mely nem az erőszak fegyverével, hanem a tudáskosság, anyagi érdek s a nép elérhetetlen vágyai kielégítésével való hitegetés eszközeivel folyik, csak kellő értelmi és jellembeli erővel bíró férfiak arathatnak diadalt, a kikben a Jánosi szelidség és szeretet egyesül Pál apostól tudományával, s úgy ennek, mint Péter apostolnak buzgóságával.

Arra int továbbá az apostol, hogy gondot viselj az Istennek seregéről, nem kényszerítésből, hanem örömet, nem kívánván éktelenül a nyereséget, hanem kész indulattal. Nem elég tehát a sereg részére lelki táplálékról gondoskodni, hanem óvni és védeni is kell azt, hogy a nyáj körül ólalkodó ellenség abban zsákmányt ne ejtsen. És ez az ellenség ma több veszedelmekkel fenyeget, mint régebben, az egyházi terhek nagysága, a hitközöny és különféle csábítgatások folytán.

Egyházunk elvéhez híven, mely már bölcsőjénél a teljes lelkiismeret-szabadságot fogadta el alapul, bele nyugodtunk abba, hogy széthányassanak azok a korlátok, a melyek az állami törvényekben egyházunknak is némi, habár kétes értékű védelmet és biztonságot nyújtottak. A korlátlan szabadság állapota azonban veszedelmére válik egyházunknak, ha a megkettőztetett gondviselés és örökös által legalább annyi védelmet nem tudunk nyújtani a nyájnak, mint nyújtott a törvény, ha nem tudják követni a pásztorok a jó pásztor példáját, a ki elhagyja az ő 99 juhát, hogy megkeresse az eltévelyedett századikat. Neked is, szeretett pályatársam, meg kell tenned minden lehető, hogy az egyház hiveit az eltévelyedéstől, az elszakadástól megvédjed, meg kell jelenned mindenütt, a hol ezt a bajt, a veszélyt feltűnni látod. Nehéz és fárasztó munka ez, a mellett kellemetlenséggel járó, azért siker csak úgy lesz, ha nem kényszerítésből, hanem örömet, nem nyereségért, hanem kész indulattal teszed, ha soha nem vonogatod magad, még gyengeséged érzetében, még munkád hiabavalóságának tudatában sem, mert tudnod kell, hogy az Úr küld téged s az ő parancsát teljesíteni kell. De ő kétségeid és aggodalmaid között ott is leend a biztatlással: *»Ne télj, mert én veled vagyok, hogy megtalazzalak téged.«* (Jer. I. 8.)

Mindezen munkában, a melyre adjon a jó Isten áldást és sikert, csak akkor mutathatod fel a kívánt eredményt, ha teljesíted az apostol azon intését is,

hogy nem akarsz uralkodni az Úrnak örökségén, hanem inkább tükörül szolgálni az Isten seregének.

A püspök állása az ev. ref. egyházban, a mit közbizalomból nyer, nagyon megtisztelő azon értelemben, hogy szolgatársai, vele egyenlő testvérei között ő az első, de elsőségének igaz értelmét és jelentőségét Jézus szavai adják meg: *a ki közületek első akar lenni, legyen az a többieknek szolgája.* Igen is, a püspöknek elsőnek kell lenni a munkában, a kötelesség teljesítésében, a közügy érdekében való fáradozásban, a gondosságban, az örökösben, részint azért, hogy azoktól is, a kik felügyelete alatt vannak, hasonló önmegtagadást, önfeláldozásra való készséget kívánhasson, részint azért, hogy példája által is oktassa azokat, a kik gondjaira bíztak. Nem uralkodással és parancsolással, hanem szelidséggel és jó példával kell a püspöknek legtöbbet hatni. Hiszen még a bérért szolgáló munkásoknak sem fokozza erejét és kitartását semmi annyira, mint ha a gazda is velük izzad és fárad, és a hadi küzdelemek fáradozalmaitól elcsigázott seregnek semmi sem újítja fel annyira bátorságát, adja vissza önbizalmát, mint ha a vezér is megosztja vele a tábori élet minden nélkülözését és sanyaruságát. Te sem uralkodással és parancsolással egyesítheted a közügy érdekében azt a sok kiváló erőt és tehetséget, a mely tisztas állásodban melletted van, rendelkezésedre áll, hanem szeretettel, szelidséggel, példaadással, a mi különben jellemedet, gondolkodás-módodat, egyéniségedet tekintve is, hozzád egyedül illő és méltó.

Azonban azon állásban, a melyre most Isten akarátából a közbizalom által elhivatál, nem csak őrizője és gondviselője leszel az Isten seregének, hanem kormányzója is, a ki kormányzó társaival együtt hivatalosan leszel intézkedni az iránt, hogy az egyházkerület ügyeinek vezetésében mindenen ékesen és jó renddel történjenek; a vallásosság, a tudomány, a jó erkölcs és emberszeretet szolgálatára hivatott közintézmények kellő eszközökkel elláttassanak, rendelkezésüknek megfelelően, fennálljanak és virágozzanak; a gyülekezetek, felsőbb és alsóbb hatóságok és tisztviselők között a békés egyetértés és kellő együttműködés meglegyen, a viszály és egyenetlenség pedig elháríttassék.

Kormányzói működésedben legyen vezéred a bölcsesség, utmutatód a törvény és igazság, támaszod a szeretet.

Nagy bölcsességre van a kormányzatnál szükség, mert az emberi előre látás, különösen ha még nemes becsvágy által is sarkaltatik oly könnyen megtéved a célok kitűzésében és a megfelelő eszközök megválasztásában. Már pedig a te kormányzói helyzetben sokszor még a mások tetteiért is téged fog terhelni a felelősség az emberek felfogása és ítélete szerint, mint a kitől megvárja az egyház, hogy magas állásodban másoknál tisztábban láss és minden kezdeményezést alaposan megfontolj.

Ezen irányban különben sem könnyű feladat várakozik reád, a midőn olyan előd után ülsz a püspöki székre, a ki szinte lázas tevékenységet fejtett ki nagyszabású alkotásokban, a ki nemes becsvágytól sarkalva sok év tizedekre szóló munkát vállalt magára, csak hogy az egyházkerület intézeteit mielőbb a virágzás

magas fokára emelhesse. Fájdalom, hogy az emberi sorsot szabadosan intéző isteni gondviselés nem engedte meg a nagy alkotó erővel megáldott férfinak, hogy alkotásainak jelentékeny részét megszilárdíthatta és betetőzhette volna, úgy hogy ez a fontos feladat a boldogultnak palástjával együtt te reád szállott örökségképen, a melyet bizonynyal azon tudattal és azon szent elhatározással fogadsz el, hogy azt, a mit ő kezdeményezett, elpusztulni, elvesztegetni nem engeded, hanem megmented és fentartod épségben, nagy elődöd méltó emlékére, az erdélyi ev. ref. egyházkerület dicsőségére s egyetemes magyar ref. egyházunk hasznára. Segítsen is erre a jó Isten mennyei kegyelmével! Haladj a bölcsesség által kijelölt cél felé mindig a törvény és igazság útján, mert csak ez az út vezet egyenesen és biztosan a célhoz. A törvény és igazság útján való haladás szolgálhat védelmedül minden megtámadtatás és gyanúsítás ellen, míg a törvényről és igazságról még a legjobb szándékból való elhajlás is ezer és ezer akadályt gördít a haladás útjába. Azért mondja az irás: *a ki megtartja a törvényt, él azok által* (Gal. III—12), *az igazságnak útjában pedig vagyon élet; és az ő ösvényének úta halhatatlan.* (Péld. XII. 27.)

Azon terheket azonban, a melyeket kormányzói tisztedben magadra veszesz, könnyíti a szeretet, melyet szeretetteljes kiméletes eljárásoddal biztosíthatsz magad részére és a minden szavadból és tetteidből kitetsző jó akarat, a melylyel minél többeket csatolsz magadhoz, annál jobban megoszlik, többen hordozván annak súlyát. De könnyíti kormányzói kötelességed terheit főleg azon mind az egyházkerületre, mind reád nézve szerencsés körülmény, hogy olyan kiváló, kipróbált tiszta és egyenes jellemű, anyaszentegyházunk ügyeiért lélekben buzgó és minden áldozatra kész munkatársak állanak veled és melletted a kormányrudnál főgondnok társaidban, a kiknek tanácsa, előre látása után biztosan indulhatsz az ügyek intézésénél s a kiknek jóakaratu támogatására mindenkor számíthatsz.

Fogj tehát Istenben vetett erős bizalommal a munkához, melyre elhivatál, lankadatlan buzgósággal és tántoríthatatlan hűséggel. Ne kérdezd azt, mi lesz jutalmad mindezekért, mert tudd meg, hogy hűséges munkának jutalma el nem maradhat. Ha a mindenhatónak tetszik sikerrel koronázni munkádat, meg lesz jutalmad abban, hogy az utókor úgy emlékszik meg rólad, mint a Chronikák írója Ezékiás királyról: *a mi jó, igaz és helyes vala az ő Ura Istene előtt, azt művelé. És minden munkában, a melyet kezdett az Isten házának építésében, törvényben és parancsolatban, keresvén az ő Istenét, teljes szível jár vala s ezért szerencsés vala.* II Chron. XXXI. 20. 21.)

De ha az úr megvonná is nemes törekvéseidtől, buzgó munkásságodtól a feltünőbb sikert, akkor is megadja a te hűséged jutalmát a lelkiismeret édes megnyugtató szavában s egykor amaz elmaradhatatlan igaz ítéletben; jól vagyon jó és hív szolgám, kevesen voltál hív, többre bizlak ezután, menj be a te uradnak örömébe.

Indulj a munkára bízva a jó istenben, a ki a gyengéknek erőt megsokasítja, a kinek segítsége és

támogatása nélkül hiába való a tanács, a jóakarát, a buzgóság is, azért ő tőle, kitől száll alá minden jó adomány és tökéletes ajándék, reád kérjük az erőt, kegyelmet és Szent lelket imádságunkban eképpen: (Ima.)

Püspöki jelentés.

Nagyméltóságú Elnök Ur!

Főtiszteletű és Méltóságos Kerületi Közgyűlés!

I.

1 Midőn mint az erdélyi ref. egyházkerületnek megválasztott s már hivatalosan is beiktatott püspöke rövidre vont jelentésemet megteendő vagyok: engedje meg a főtiszteletű egyházkerület, hogy itt is, a közgyűlés színe előtt, alattvalói hódolatomnak és köszönetemnek adjak kifejezést Felséges Urunk és királyunk iránt, a ki szentesített egyházi törvényeinkben is kifejezett felségjogánál fogva püspökké választatásomat legkegyelmesebben megerősíteni, tőlem a királyi hűségesköt e hó 15 én, Budán, a királyi várban elfogadni méltóztatott.

Lélekben leborulok a királyok királya előtt, könnyörögvén, hogy felséges urunk és koronás apostoli királyunk, *I. Ferencz József Ő Felségére*, áraszsa ki kegyelmét bőséges mértékben. Trónját tegye erőssé, nevét dicsőségessé népeinek hűsége és szeretete.

2. De kifejezést kell adnom egyszersmind a közös gyásznak, a mely Magyarország népeit s köztük erdélyi ref. e. kerületünk összes hiveit a mult évi szeptember hó 10-én hirtelen elborította, midőn néhány pillanat alatt, mint derűs égből lesujtó villámcsapás, a Kárpátok ölén végig futott a megrázó hír: *»Erzsébet magyar királynét a Genti tó partján gyilkos törődte át.*«

Országok és népek együtt öltöttek gyászt: a magyaroknak sok ízben megpróbált koronás királyával, mélyen lesujtott felséges urunkkal együtt siratni el a női Fenség porba hullott koronáját.

De anynyi nép mély és őszinte fájdalma között a mi nemzetünké volt a legnagyobb. Mert az örületes tördöfés alatt sirba hanyatlott királyné szerető szíve erős volt nekünk minden időben. Jóságos szelleme, mint egy nemzeti Génusz örködött, koronás férje oldalán, fölöttünk.

Nemzetünk történet lapjain mindenha fényes betűkkel fog tündökölni az ő nagy neve, kit a szeretet és a szenvedés már életében szentté avatott. S bár évezrek tűnnek el: míg a magyar él, áldott leszen az ő neve mindörökké.

II

Áttérhetnék immár jelentésemnek az egyházkerületet közvetlenül érdeklő rendes tárgyaira.

1. De midőn egyházkerületünk életének egy éves történetére visszatekintek, s keresem a kiemelkedő pontokat, melyekről fény lövel felénk, önkénytelenül és egész nagyságában tűnik föl a veszteség, mely b. e. hivatali elődöm *Szász Domokos* halálával az egész magyar protestantismust, legközelebből és legközvet-

lenebbül pedig erdélyi ref. anyaszentegyházunkat sújtotta és csaknem megrendítette.

A testben és lélekben egyaránt erős férfiut, a ki egy rövid évvel ezelőtt és ezen a helyen szellemének az elmék fölött uralkodó hatalmával és bámulatosan kitartó akarata,ével még nagyjaink sorában tündökölt, küzdve az egyházkerület anyagi felvirágzása érdekében maga elé tűzött célokért. — folyó évi január 8-adján, kevés ideig tartó betegség után sirba fektette a könyörtelen halál, vérző sebet ejtve nemcsak a szívéhez forrt család tagjain, hanem megdöbbenést kelte mindnyájunkban, a kik láttuk és éreztük az ő alkotó szellemének nagy erejét, fényes ragyogását, ismertük, soha sem lankadó tevékenységét és a munkát, melyet nagy odaadással, sokszor nehéz harcok között is mindig előre nézve, elvégezett. *Körlelkézségeink* a melyeknek felállításával új munkamezőt hódított nemcsak az egyházi, hanem a nemzeti tevékenység számára is; az ő püspöksége ideje alatt épült nem csekély számú *templomok*; az egyházkerület *theologiai fakultása* számára emelt tágas és szép épület, és a „*szeretetház*” egymagukra is elégségesek volnának hirdetni az odaadást, lángoló buzgóságot, soha sem lankadó tevékenységet, a melylyel egyházkerületünk b. e. püspöke hivatását betöltötte.

De az ő szervező és alkotó szellemének fényes megnyilatkozásait látjuk nemcsak erdélyi egyházkerületünk, hanem az összes magyar reformált egyházkerületek egyetemes élettevékenységében is: *a központi tőke természetű segélyek messze kiható és gazdag gyümölcsöket termő tervezetének*, valamint *a lelkeszi egyetemes özvegy-árvai gyámintézet megalkotásában*.

Amaz lehetővé teszi, hogy a szegénységgel küzdő egyházak templomokat emeljenek. Ez pedig lehetőri a sokszor semmi nélkül elmaradt papi özvegyek és árvák könnyeit.

De nem folytatom tovább A történetíró lesz hivatva Szász Domokos néhai püspök helyét egyházkerületünk és az egyetemes magyar protestáns egyház történetében kijelölni. Én csak gondolatokat, érzelmeket akartam kelteni, hogy megérthetővé tegyem a vesztés fölött érzett fájdalomnak ama megható nyilvánulását, melylyel e. kerületünk hívei, világi és papi tagjai a megdöbbenő hír hallatára közeli és távoli vidékekről összeseregelve, — Szász Domokos koporsója mellett leborultak, hogy a tisztelet koszoruját letegyék a főpásztor sírjára, ki — bár néha türetlen s nem mindenki által helyeselt utakon — de mindig a gondozására bizott e. kerület jövőjének anyagi és szellemi felvirágzásáért munkálkodott

2. A letűnt évben, tekinteten kívül hagyva az egyes kollegiumokat, melyekről tanügyi előadónk aa. teszi meg jelentését, egyházkerületünk hivatalos munkásai sorából még a következőket szólította ki a halál: id. Horváth Mihály görgényi e. megyénk főgondnokát. Sok éven át önzetlen odaadással és híven szolgálta a gondviselésére bizott e. érdekeit. Méltó reá, hogy őrizzük emlékét

A lelkeszi korból: Fábrián Ferencz mezőfelei, Kis Pál hagymásbodoni, Erdélyi Sámuel székesi, Kis György ny. szentbenedeki, Béczi Miklós hadad-nádasdi, Zalányi

Kis János, sz.-simon-rigmányi, Teleki Zsigmond b.-bocsárdi, Nagy Albert beresztelki (nyugalmazott) lelkesz aait.

Hívek voltak a rájuk bizottakban legyen áldott emlékezetük!

3. Ha reá mutattam a vesztésekre, melyekkel e. kerületünket a halál egy esztendő leforgása alatt sújtotta: nem mellőzhetem hallgatással az általános örömet sem, a mely e. kerületünknek a gyász mellett osztály részül jutott, midőn felséges királyunk legmagasabb kegye e. kerületünk jelesei közül három főgondnokot tüntetett ki: közgyűlésünk nagyméltóságú elnökét, *B. Bánffy Dezső* főgondnokot, a kit e. kerületünk osztatlan bizalma vesz körül, Ő császári királyi felsége a magyar királyi főudvarmesteri méltóságra s evvel együtt Magyarország zászlós urai sorába emelte. Gróf Bánffy György főajtónállómester ő nagyméltóságát pedig a Ferencz József-rend nagykeresztjével és Simó Lajos kerületi főgondnok Ő méltóságát a III. osztályu vaskorona-renddel tüntette ki.

Örömmel jegyezzük föl a legkegyelmesebb kitüntetések, mert a királyi kegy és bizalom, mely e. kerületünk vezérférfiakra vetette sugarát, magára az e. kerületekre is fényt lövel.

Nem kisebb kitüntetés érte Hegedüs Sándort, a fogarasi püspöki vizsgálat alatt álló e. község főgondnokát, kerületi közgyűlésünknek áldozatra és tette mindig kész, érdemekben gazdag tiszteletbeli tagját, a kit Ő császári és apostoli királyi felségének a magyar nemzetével egyetértő bizalma Magyarország kereskedelmi ügyeinek vezetésére hívott el.

Őszinte öröm édes érzelmeivel üdvözljük őt a miniszteri székben, hová a nemzet osztatlan lelkese-dése kísérte. Életét, munkáját tegye Isten áldottá a hazára és a nemzetre.

A királyi kegy kitüntetése érte még Pánczél Károly fogarasi és Székely Iván k.-vásárhelyi lelkipásztor társaimat, kik mindketten a koronás arany érdemkeresztet nyerték. míg a tanári korból Bihari Sándor maros-vásárhelyi tanár a Ferencz József-rend lovag keresztjével lett kitüntetve.

Mind hárman 40–50 évre terjedő buzgó munkálkodással tették magukat méltókká a király kitüntető kegyére, mely fölött e. kerületünk részéről a híven teljesített munka által kiérdemelt elismerés tolmácsolása mellett adok a közösen érzett örömmek kifejezést.

Ide kell még jegyeznem Tokaji János m.-bogáti és Gáspár Albert aldobolyi lelkésztársaim nevét, a kik a lefolyt évben ünnepélyesen szentelheték meg áldásos lelkipásztori működésük 50 éves évfordulóját.

A Kegyelem atyja adjon nekik ezután is erőt a munka folytatására s tegye áldottá életüknek alkotó napjait.

(Vége következik.)

Igazgatótanácsi jelentés.

Főtiszt. és Mélt. Egyházkerületi Közgyűlés!

Kötelességszerű évi jelentésünk első szavai a fájdalomnak és gyásznak lesznek kifejezői, megemlékezve ama rendkívüli veszteségekről, melyek az elmúlt évi

közgyűlés együttülése óta, magyar hazánkat és erdélyi ev. ref. egyházkerületünket oly mélyen sulytották.

Az 1898. évi szeptember hó 10 ike borította először gyászba hazánk minden hű fiát, rajongással szeretett királynénk halálával, ki egy emberi érzésből kivetközött gonosztevő pokoli szenvedélyének lett Genfben áldozata, feledhetetlen bánatot hagyván annyi megpróbáltatást átélte felséges Urunk hitvesi szívében, édes hazánk összes népeinek közérzületében s fájó részvétet keltve a művelt világ minden nemzetében

A megrendítő haláleset alkalmából megtette volt ig. tanácsunk menten a szükséges intézkedéseket arra nézve, hogy a nemzetünket ért súlvos veszteség fölötti fájdalomunk külsőleg is kellő kifejezésre jusson; nagyobb egyházközsegekben és iskoláinkban rendes gyászünnepélyek tartattak; a temetés napján összes templomaink harangjai megszólaltak; középületeink ormairól, heteken át, gyászlobogó lengett alá s az egyházkerületi legidősebb főgondnok aa., Br. Bánffy Dezső O nagyméltósága útján, hódolatteljes föliratban is kifejezte ig. tanácsunk Kihály Urunk Ő felsége előtt az egyházkerület őszinte részvétét, a legjobb királyné gyászszos elhunytá fölött.

És felednünk sem lehetett a nemzeti veszteséget, már is újabb csapás, nehéz gyász borult ismét anyaszentegyházunkra

Az erősek legerősebbike, anyaszentegyházunk büszkesége, a munkában fáradhatatlan és sikerekben gazdag férfiú: főt. és mélt. Szász Domokos püspök aa., január 8-án meghalt. Igazgató-tanácsunkat és kerületünk minden tagját váratlanul és teljesen lesújtólag érintette a gyorsan szárnyra kelt gyászhir s a kezdetben kétkedéssel fogadott, de szomorú valónak bizonyult esemény megtörténte után nyomban összeültünk s megállapítottuk amaz inlézkedéseket, melyek a kerület nagy halottjának megadott végső tisztességétél czéljából szükségesek voltak.

A megboldogult kiváló érdemeinek méltatása nem foglalható e jelentés szűk keretébe; a gyászszertartásról és ezzel kapcsolatos más intézkedéseinkről, külön előterjesztésben fogunk a főt. egyházker. közgyűlésnek beszámolni s ugyanakkor kérni fogjuk, hogy az elhunyt emlékezetét és számos érdemeit jegyzőkönyvileg is megörökíteni méltóztassék.

(Folytatjuk.)

TÁRCA.

I m a

dr. Bartók György püspök felavatása alkalmával.

Mindenható Isten, gondviselő Atyánk! Te akarod, hogy nemzedékeket nemzedékek váltsanak föl. Te akarod, hogy az íge más és más ajkakra szálljon, a nemes verejtek más és más homlokokon gyöngyözzék föl, az égi láng, az eszmény más és más szivekben égjen. Te akarod, hogy a lehanyatlott kézből más kéz vegye át a vakoló kanalat, a kardot, a zászlót. Így szövődik a történelem. Minden változás a te örökkévaló világterved egységében olvad föl s minden időn átvonúl gondviselésed fényes fonala, minden időn átcsendül nagy, szent neved dicsősége!

Istenünk! itt áll előtted anyaszentegyházunk. Imént még gyászban, ma menyegzői ruhában. Uram, mindenütt érezzük jelenlétedet. Imént megjelentél nekünk setét, nehéz felhőben, most megjelenysz nekünk ismét tűzoszlopban.

Hála Neked, mikor oltalmazol, segítesz, vezérelsz, hála Neked akkor is, mikor megpróbálsz, megdorgálsz, mikor megversz, megalázol is, — hála Neked, mikor újra megkönyörülsz, megvigasztalsz, fölemelsz, megáldasz. Mindig szeretet vagy Te, mindig hála, hála Neked, Istenünk!!

Atyánk! im, leborulunk Előtted s kérünk, könyörgünk: add nekünk szentlelkedet, küld nekünk a Jézus Krisztust lélekben!

Istenünk, Atyánk! Lelked által van a kijelentés s e kijelentést mi Lelked által érezzük, értjük, Lelked által van bibliánk s ennek szavai Lelked által lesznek mi bennünk Istennek erejévé, Lelked által született anyaszentegyházunk. Hadd hirdesse anyaszentegyházunk szünet nélkül Istennek nagy tetteit: a teremtést, az életadást, a váltságot, a gondviselést; hadd hirdesse az

emberi élet nagy rendeltetését, a történelem erkölcsi világrendjét, az örök életet; oh, hadd ébreszse anyaszentegyházunk a lelkiismereteket s hirdetvén a törvényt és evangéliumot, hadd szaggassa meg, hadd sebezze meg s aztán kötözze be s gyógyítsa meg a sziveket — szelleme által. Szelleme által, mely a Krisztus szelleme; szelleme által, mely a Te Lelked, Istenünk, Atyánk!

Add Lelkedet, Uram, továbbra is anyaszentegyházunkba. Oh, a mi anyaszentegyházunk! Próféta ez, hős ez, vértanú ez. És anya ez. Örvendő és szomorú, mint minden anya; boldog es fájdalmas, mint minden szeretet. Homloka fénylik és vérzik, mint minden igazság. Oh, a mi anyaszentegyházunk! Sokszor a szenvedő Messiás képét tükrözi vissza. Mindig szolgálak (Filip. 2, 7), melybe az isteni lélek öltözött; szolgálak, melyben a Jézus Krisztus jár ma is a világban. A mi dicsőségünk a szolgálat. Az igazság is szolgál, a szeretet is szolgál. Az éjszakai setétség *uralkodik* a föld felett, de a nappali világosság *szolgál* a földnek. Ihlesd, Uram, szívünket, hogy egyházunkhoz, anyaszentegyházunkhoz, az egyéniségnek, a családi életnek, a nemzetnek, az emberiségnek, örök igazságoknak, eszményeknek e nagy szolgálattevőjéhez híven ragaszkodjunk. Dicsőséges ősöknek, és unokáinknak egyháza ez. A Jézus Krisztus egyháza ez. Add értenünk, Uram, hogy első s legnagyobb tartozásunk egyházunk iránt. hogy ennek szelleme által át legyünk hatva. Jézusunk, Idvezítőnk! tanítványaid láttak egykor Téged megdicsőülni a hegyen, hol ruháid fehérre váltak, mint a hó s arcod tündökölt, mint a nap. Jövel Istennek Lelke, töltsd be s dicsőítsd meg anyaszentegyházunkat!

És szállj, szállj Istennek Lelke, ama férfúra, ki egyházkerületünk püspökévé hívatott el. Uram, lelked nélkül nincsenek próféták, nincsenek apostolok. Csak Lelked által ismerjük föl a hivatást s van erőnk be tölteni azt. Atyánk! Lelked által szenteld meg s dicsőítsd meg anyaszentegyházunk most első helyre hívott ör-

állóját. Óh, fényleni fog az ő világossága és megdicsőülés helye lesz neki a templomi katedra, hol megjelen imádkozni, ígét hirdetni s szentlelked ihletésétől arcza mintha tündöklenék

Fényleni fog az ő világossága a rábizott, mindennapi szent munkában. Az ima is az ember megdicsőülése és a munka is az ember megdicsőülése. Mert hivatásunk Isten akarata. Segítsd őt, Úram, hogy tegyen cselekedeteket, hogy, emberhez mérten, szólhassunk: »tudjuk, hogy aistentől jöttél mert senkisémet teheti e jeleket, hanemha Isten leend azzal.«

Fényleni fog világossága és megdicsőülése lesz a szeretet. Istenszeretet, emberszeretet. Minél nagyobb a hívás, annál több szeretet kell. A nemes szív: szerető szív. Az erkölcsi szabadság törvénye a cselekedetek tiszta indoka: szeretet. A szeretet: az ember megdicsőülése.

Fényleni fog világossága és megdicsőülése lesz ott, hol háborúságot fog szenvedni a Krisztusért. Ah, az emberiség az ő legfénylőbb eszményképeit a háborúságot szenvedők között keresi s találja meg. »Élek pedig többé nem én, hanem él énbennem a Krisztus!« Az önfeláldozás: az ember megdicsőülése.

Úram, azok által kell megszenteltetnie a földnek, kikben lelked lángja ég.

Jövel, Istennek Lelke, töltsd be és dicsőítsd meg az anyaszentegyházat s általa a világot. Szállj Istennek Lelke, egyházunknak most fölavatandó első őrállójára. Jövel Istennek Lelke, tölts be, dicsőíts meg mindnyájunkat, hogy legyünk mind-mind a te néped most és örökké — Amen.

Molnár Albert,
theol. tanár.

Szász Domokos mellszobor-alapra és szeretet házra adakoztak:

Dr. Deési Pál (M.-N.-Zsombor)	1 frt — kr.
Erzsébetvárosi Konfirmálók perselypénze T. Zayzon János ref. lelkész által küldve be	2 frt — kr.
Thamó Gyuláné, alpestesi ref. lelkészné Abrudbányai konfirmálók, u. m.	6 frt. — kr.
Keller Irén 50 kr., Gönczi Piroska 50 kr., Szócs Ida 50 kr., Róth Béla 50 kr., Boldizsár Zsuzsa 30 kr.	
T. Molnár Albert abrudbányai ref. lel- kész kézvetítésével összesen:	2 frt 30 kr.
Dicsőszentmártoni konfirmálás alkalmával T. Hegyi Károly körlelkész gyűjtése: Csiszár Lajos műépítész 15 frt; Pe- tersberger Olga 1 frt., Gáspár Emma 50 kr., Gotz Ida 50 kr., Horváth Róza 50 kr., Kovács N. Rózsika 50 kr., Daczó Ilona 50 kr., Bláha Irma 50 kr., Réthi Margit 50 kr., Kónya Katinka 50 kr., Keszegh Anna 50 kr., Hegyi Károly kör- lelkész 1 frt 50 kr., összesen	. 22 frt — kr.
Ujabb adakozás összege	. 33 frt 30 kr.
Mult (18.) számunkban kimutatott összeg	119 frt 50 kr.
Összes adakozás:	152 frt 80 kr.

Különfélék rovata.

Közgyűlésünk első napja néhai Szász Domokos emlékének volt szentelve. Az egyházkerület báró *Bánffy Dezső* főgondnok vezetése alatt jelent meg farkasutczai templomunkban, melyet a kegyeletes közönség teljesen betöltött. Imát, a kegyelet bensőségével és gondolataival teljes imát dr. *Bartók György* püspökünk mondott. Az emlékbeszédet, mely az elköltözött nagy férfiú egyéniségét, történelmi jelentőségét, ez egyéniség és e jelentőség nagy méreteinek megfelelőleg rajzolta elénk, *Kenessey Béla* theol. igazgató tartotta. E tartalmas beszédet lapunk közölni fogja.

Dr. Bartók György püspök fölavatása f. hó 26-án történt meg. Minden tekintetben magasztos ünnep volt ez. A zászlódisz, a külső pompa sem hiányzott, nem lépvén át természetesen a nemes ízlést. A két püspök: *Antal Gábor* és dr. *Bartók György* beszéde volt a homiletikai fénypont. Ünnepléses és mélyen megható volt a liturgiai részben a fölavatás aktusa. A vallásos művészetet a dalkarok himnuszai képviselték. Hatásosan, éppen építőleg érvényesült a gyülekezeti ének is. Az első imát lapunk szerkesztője mondotta.

Hegedüs Sándor minsztert az ország nagyfontosságú politikai ügyei tartották vissza a közgyűlésünkön való részvételtől.

Választások. Igazgatótanácsosokká választottak: Becsek Lajos, dr. Sárkány Lajos, Deésy Gyula, Parádi Kálmán, Lészay Ferencz, Sándor János. Országos közalap-végrehajtóbizottságába: Dr. Bartók György püspök. Baldácsi-alap kezelő bizottságba: Dr. Bartók György püspök. Konventi világi pót-képviselőségre: Dr. Sárkány Lajos. A lelkészképesítő vizsgáló bizottságba: Sándor János, Somkerek Miklós, Deésy Gyula dr. Elekes Viktor, Bodor János. Görgényi egyházmegye két főgondnoki állására: Id. Éltető Albert, Putnoki Domokos. Széki egyházmegye főgondnoki állására: Schilling Ottó. Szászvárosi egyházközség főgondnoki állására: Fodor Gyula. Gyulafehérvári egyházmegye főgondnoki állására: Zeyk Kálmán. Nagyszombati egyházmegye főgondnoki állására: Szalánczy Lőrincz.

Egyházkerületi főjegyzői állásra kapott: Kenessey Béla 86, Sándor János 85, Elekes Viktor 35, Deésy Gyula 17, Lénárd Sándor 6 szavazatot.

Elnök előadja, hogy miután Kenessey kapta a legnagyobb szavazatot, de abszolút többsége nincs, tehát pótszavazás lesz. Sándor János és Elekes Viktor egyen egyen 35 szavazatot kapván, a közgyűlés döntson a felett, hogy az elnök szavazata vagy a sors döntson, a felett, hogy melyik bocsáttassék a pótválasztásra?

Barcsay Domokos kéri a törvény értelmében Kenesseyre adott szavazatokat semmisnek nyilvánítani, mert csak szolgálatot tevő lelkész lehet főjegyző.

Elnök, mint a theologiai fakultás igazgatója, szolgálattevő papnak tekinti Kenesseyt, ki tegnap előtt is teljesített istentiszteletet. O azonban szavazásra bocsátja a dolgot. Igennel szavaznak azok, a kik Kenessey választhatósága ellen vannak, nemmel azok, a kik Kenesseyt a főjegyzőségre megválaszthatónak tekintik, a törvény szavainál fogva.

A szavazás megkezdetvén, Bánffy főgondnok elnök nemmel, Bartók György dr. igennel szavazott.

A szavazás befejeztetvén, igennel szavazott 67, nemmel pedig 85. Többség tizennyolcz.

Ennélfogva elnök enuncziálja, hogy Kenessey Béla theologiai igazgató a főjegyzőségre megválasztható. (Zajos éljenzés.)

Zeyk Gábor, Elekes Viktor visszalépését bejelenti. (Éljenzés.)

Ez a választás a többi választásokkal együtt d. u. 3—5 órakor történik.

D. u. 4 órakor a 7-es bizottság jelentését tárgyalták pontonként.

A közgyűlés tagjai elismeréssel fogadták Elekes Viktornak ama elhatározását, hogy a béke kedvéért a jelöltségtől, a döntő szavazás előtt visszalépett.

A másodszori szavazás alkalmával Kenessey Béla 10 szavazattal győzött. Sepsiszentgyörgyi vallásánarrá Tárkányi György választatott meg.

Az igazgatótanács titkári állására dr. Kádár János választatott meg.

A széki egyházmegyei algondnoki állásra báró Bánffy Ferencz, a gyulafehérvári algondnoki állásra: Barcsay Gábor, a nagyszebeni egyházmegyei algondnoki állásra Bod Péter, a s. sz.-györgyi algondnoki állásra Bodor János, a görgényi egyházmegye két algondnoki állására Rosnyai Ferencz, br Kemény Akos, a székelyudvarhelyi magyar-latin tanszékre Ravasz Árpád választatott meg.

Folyó hó 28-án vasárnap történt meg az ifju papok fölavatása az egyházkerületünkben szokásos s igen lélekteljes formák között. Beszédet dr. Elekes Viktor tartott. Nagyszerű volt püspökünknek a papi pályát egész mélyéig megvilágító, valóban főpásztori beszéde, melyet az új lelkipásztorokhoz intézett. Fölavattattak a következő új lelkipásztorok: 1. Bartos Gábor mezőbergenyei lelkész. 2. Bocz József bodosi lelkész, 3. Hegyi Károly dicsőszentmártoni lelkész. 4. Kovács László koronkai lelkész. 5. Nemes Elek ploesti lelkész. 6. Papucs Dávid maros-kapudi lelkész. 7. Pátkai János sővényfalvai lelkész. 8. Tunyogi László magyar-lapádi lelkész.

Gyászlap. Makfalvi Dózsa Gábor, nyug. kir. tábl. bíró, a marosvásárhelyi collegium gondnoka, f. hó 24-én elhunyt. Áldott legyen emlékezte!

A »Debr. Prot. Lap« nyomán közöljük: A tiszántuli egyházkerület f. hó 24. napján kezdve tartotta tavaszi közgyűlését Debreczenben. A közgyűlés egyik kiemelkedő mozzanata volt 81 ifju lelkésznek fölavatása, kik az utóbbi négy év alatt nyertek rendes lelkészi állomást. A közgyűlés második napján tette le hivatalos esküjét Ujfalussy Béla, az egyházkerület világi főjegyzője. A közgyűlés az erdélyi új püspököt, dr. Bartók Györgyöt táviratilag üdvözlö. Elhatározatott, hogy állítson fel az egyházkerület a budapesti egyetemen két 500 forintos ösztöndíjat a ref. tanárjelöltek számára addig is, míg a debreczeni phil. fakultás ügye megvalósulna. Ez ösztöndíjból a lutheranus tanintézetekben tanult ifjak sem záratnak ki, ha a két fejső osztályt ref. gymnasiumban végezték. Örvendetes tudásul vétetett az a szerződés, mely az állammal a mármarosai egyházak sőalapítvány tárgyában kötöttett. E szerződés szerint az állam évenként 5000 forinttal váltotta meg a sőt, a melyből a mármaros-szigeti lelkész 2500 frt kap, huszti egyház 1600 frt., a técsői 300 frt., a m.-szigeti iskola 166 frt. A közgyűlés 3 napján alakított meg a választó bizottság, mely a dogmatikai tanszékre Erőss Lajost választotta meg. (Folyt.)

Erőss Lajost, a ref. egyházi tudomány e kiváló képviselőjét theol. tanárrá választása alkalmából lapunk szívesen üdvözlö.

Bethlen ünnep Debreczenben. Mint már említettük a Nagy-Enyeden felállítandó Bethlen-szobor javára a debreczeni lelkes ifjuság nagyszabásu ünnepélyt rendezett folyó hó 24-én Rákosi Viktor és Szabolcska Mihály költőpap közreműködésével. Az ünnepélyre diszes közönség gyűlt össze a Bika szálló dísztermében. Ott voltak: Kiss Áron püspök. gr. Dégenfeld József főispán, Simonffy polgármester, Thaly Kálmán orsz. képv., gr. Dégenfeld Sándor, Lestyán Adorján, Fogarasi Albert, Bodrogi János s a tanárkar és ifjuság nagy számmal. Az ünnepély minden pontja fényesen sikerült. A szobor javára igen szép összeg gyűlt össze. (z.)

Hivatalos rész.

1818—1899. KÖRÖZVÉNY,

az állami segélyben részesülő ev. ref. collegiumok m. t. Elöljáróságainak.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr folyó évi május 6-ról 32.818. sz. alatt, a Hivatalos Közlöny 11-ik számában közzétevén a középiskolák új tantervét, a kíséző rendelettel egyetemben, a méltóságos t. Elöljáróságok figyelmét oly hozzáadással hívjuk föl reájok, hogy ezek az 1883. évi XXX. t. cz. 7 §-a alapján állami segélyben részesülő középiskolákat is kötelezik

Kolozsvártt. 1899 május hó 20-án.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Dr. Török István,
h. tanügyi előadó.

1819—1899. KÖRÖZVÉNY,

vajamennyi erdélyi ev. ref. collégium m. t. Elöljáróságának.

A Gerlach és Schenk iparművészeti kiadóknál a kereskedelmi miniszter úr támogatásával megjelenő »Magyarország emlékei az ezredéves országos kiállításra« című díszmű megszerzését ajánljuk a méltóságos t. Elöljáróságoknak, mivel munka állandó s tanulságos emléke lesz az ezredéves országos kiállítás múkin csekben oly annyira gazdag történelmi főcsoportjának

Kolozsvártt, 1899. május hó 20-án.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Dr. Török István,
h. tanügyi előadó.

FELHIVÁS ÉS KÉRELEM KÖRLELKÉSZTÁRSAINHOZ.

Régen érzett és tovább már el nem odázható szükség, hogy a körlelkészi szervezetnek a szerzett tapasztalatok alapján való módosítása, helyzetünk javítása és biztosítása érdekében a kezdeményező lépéseket haladéktalanul megtegyük. Egyházkerületünk új főpásztorának falavatási örömnepélye alkalmával több körlelkésztársunkkal kérdést megbeszélés tárgyává tevén, azon megállapodásra jutottunk, hogy ily célból a legrövidebb idő alatt egy emlékiratot nyújtunk be illetékes felsőbb hatóságainkhoz, s ezen elhatározásunk támogatására felhívjuk összes kartársainkat. Az emlékiratnak még f. évi június hó folyamán való megszövegezésével kollegáim engem bíztak meg. — Hogy a megbízásnak mindnyájunk érdekeit kielégítő módon megfelelhessenek ismernem kell a hivatáskörünkkel és helyzetünkkel vonatkozásban álló összes adatokat. Atyafiságos szeretettel kérlek tehát mindnyájatokat, hogy a lehető legrövidebb idő alatt, tárgyilagos hűséggel közölje velem mindenki díjlevegét; jelölje meg javadalmának csőkenését vagy emelkedését, a változás okát és állandó vagy időleges természetét; a megélhetési visznyokat; szolgálatának beosztását; utazásainak számát s valószínű számítás alapján az egy évi utazás távolságának átlagát kilometerekben, valamint a közlekedési visznyokat, megjelölve azt is, hogy külön utazási általányt élvez-e vagy nem? Továbbá közölje, hogy a körlelkészi nyugdíj-intézetbe mennyi évi fizetés után? mennyit fizetett be belépési és évi tagdíj-járulékkal? Végül tájékoztassam röviden egyházainak anyagi helyzetéről, építkezési vagy másnemű adóssági visznyairól, s az adósságuk törlesztésének módjairól — Az óhajtott cél megvalósítása érdekében mindnyájatoknak bármely mozzanatra vonatkozó véleményét is kérem és szíves köszönettel fogadom addig is, míg megállapodásunkhoz képest a megszövegezendő emlékiratot mindnyájatokkal egész terjedelmében közölhetem.

Maros-Lúdas, 1899. május hó 27-én.

Ujváry István,
ev. ref. körlelkész.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendő, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Dr. Bartók György püspöki jelentése.

(Folytatás.)

III.

Évi jelentésemnek e személyi része után áttérek immár mind az öt ref. egyházkerületet egyetemlegesen érdeklő ama nevezetesebb mozzanatoknak a jelzésére, a melyek fejlődő egyházi életünkben a jobb jövővel biztató haladásnak a jelzői. Értem: a *lelkészi jövedelmek állami kiegészítéséről* szóló 1898 évi XIV törvénycikket és a *vallásos oktatás érdekében tett konventi intézkedéseket*.

1. Azon intézkedésekről, melyeket az említett törvénycikk végrehajtása érdekében úgy a konvent, mint az egyes egyházkerületek megtettek, részletesen beszámol az állandó Igazgató-tanácsnak szétosztott ez évi jelentése.

Én tehát csupán pár megjegyzésre szorítokozom.

A mi egyházkerületünknek összesen 106 ezer forint évi államsegélyre volna szüksége, hogy összesen 461 folyamodó egyházközségünkben a lelkészi fizetés elérje a 600 forintos minimumot.

Nem nagy összeg a magyar állam évi költségvetésében, kivált ha fontolóra vesszük azokat a nem kicsinyelhető szolgálatokat, a melyeket épen ezen segélyezett egyházak lelkészei a nemzetnek, a nemzeti kulturának tenni hivatva vannak. E segítség nélkül végveszély fenyegeti saját erejükre hagyott s ugyanazért a híveknek nagy erőmegfeszítésével fenntartott szegény egyházközségeink jelentékeny részét, s velük együtt pusztul és vész a sokszor idegen elemek közé ékelt magyar faj is.

Az igazi vallás s tehát a mi ref. vallásunk lényegéhez éppen az tartozik, hogy áthassa és meg-nemesítse nemcsak az egyest, hanem az egész nemzeti és állami életet. Egyháznak és államnak egy és ugyanazon végcélra kell maga elé tűznie. Épen ezért nem osztozom azok aggodalmában, a kik az állam által szegény egyházközségeink lelkészeinek nyújtandó rendszeres segélyvel anyaszentegyházunk vagy papjaink függetlenségét látják veszélyezve. Én úgy tartom, hogy

ezen segélynyújtás folytán szegénységgel küzdő lelkészeink nemcsak megszabadulnak legalább részben, a megélhetés mindennapi gyötrő gondjaitól, sőt épen ez által újabb erőt nyernek nem csupán saját anyagi függetlenségük megóvására, hanem arra is, hogy még nagyobb odaadással és fokozottabb tevékenységgel szolgálják anyaszentegyházunknak a nemzeti élettel elválatlanul összekapcsolt magas rangú érdekeit. Középiskoláinkban a *vallásos oktatás* ügye hosszú idők óta várja a gyökeres reformot.

És én örömmel jelezhetem főtiszteletű egyházkerületi gyűlés, hogy e tekintetben a Mlgs Konvent valamint a megelőző években, szintugy a folyó évi április 10—13 napjain tartott ülésein is megtette a biztos eredményre vezető lépéseket. — Csak kevés idő van még hátra és erdélyi e. kerületünk összes Kollegiumaiban a ref. vallású tanulók vallásos oktatása szakképzett rendes vallásosok kezébe kerül. E tekintetben a folyó évi konvent 58 jksz alatt hozott határozatával jóváhagyó és megnyugtató tudomásul vette e. kerületünk összes gimnáziumaira vonatkozó jelentéseket, a meny nyiban az 1896-iki konvent 62 sz. határozata értelmében a *rendes vallásosok állás* szervezése és betöltése mindenütt kilátásba van helyezve.*

Ugyancsak a folyó évi konvent, az *állami és községi* elemi iskolákban végzett vallásosoktatás nyilvántartása érdekében felhívja az egyházkerületeket, hogy szerezzenek érvényt egyházi törvényeink azon intézkedésének, mely az elemi iskolai vallásosoktatásról való gondoskodást a presbyteriumok feladatává teszi; az esperesek a vallás- és énektanítást szigorun ellenőrzik; róla az egyházkerületnek minden évben jelentést tegyenek.

Ugyanazon jegyzőkönyvi pont alatt fölhitva az e. kerületeket arra is, hogy a *nem telekezeti középiskolákban* tanuló ref. vallású tanulók vallásos oktatására kellő gondot fordítsanak, és a hol hitoktatói állás szervezésének szüksége forog fenn, az e. megyék, az illető e.-község meghallgatásával, tegyenek jelentést, hogy e célra egyetemes egyház segítsége is igénybe vétessék.**

* Lásd: Konv. jegyzőkönyv 58. sz.

** Lásd: Konv. jegyzőkönyv 61. sz.

Egyébaránt e nagy fontosságú és egész egyházi közéletünkre kiható ügy érdekében Ig. tanácsunk körrendelet kiadását határozta el. D. én, mint a kinek hivatalából kötelessége a vallásos nevelés minél hatékonyabbá tételéről gondoskodni, már ez alkalommal is jelezni kívántam a konventnek örömmel üdvözölt intézkedését, kérvén a főt. e. kerületi közgyűlés tagjait, főleg pedig úgy a nt. esperesi, valamint az egész lelkesíti kart, hogy a vallásos oktatás ügyét a legnagyobb odaadással és buzgósággal karolják fel mindenütt.

Reformált anyaszentegyházunk hívei csak úgy lehetnek élőkövek, kikből fölépül a hitnek temploma; iskoláink csak úgy válhatnak az egyház veteményes kertjeivé; a kívülről fenyegető veszedelmek legiói ellen csak úgy vívhatjuk meg a harczt a diadalom bizonyos reményével, ha gyermekeink és a serdülő ifjuság elméjét és szívéit a Krisztus evangéliumában foglalt örökkévaló igazságokkal és felséges eszmékkel megteremkenyítjük; ha az erkölcsi tökélyt, meg a Megváltó életében valósággá vált eszményt a serdülő kor éveiben lelkeikbe mélyen bevessük.

Ha ezt a munkát kicsinyeljük, sőt elhanyagoljuk; ha gyermekeink vallás-erkölcsi nevelésére, az igazi protestantismus követelményeinek megfelelő módon, kellő gondot nem fordítunk: olyanokká leszünk, mint a só, mely ízét veszítette; templomaink üresen maradnak, a lelkek elfordulnak tőlünk és intézményeink tartalom nélkül való formákká lesznek csupán, melyből az élő és éltető szellem elköltözött.

Különösen *leány gyermekeink* vallásos nevelésére hívom fel a figyelmet. Miért? fölösleges itt fejtegetnem. Sőt módját kellene találnunk, hogy felekezettünkhöz tartozó leány gyermekeink részére, a kik erre hivatottságot éreznek, lehetővé tegyük, hogy a tanítónői pályára az eddiginél nagyobb számmal léphessenek.

3. Tán itt lesz helyén való megemlíteni, hiszen a helyes vallásos nevelésnek a biblia legbiztosabb eszköze marad minden időben, hogy szent könyvünk ó-szövetségi része végre valahára keresztül ment a rég óhajtott és a haladó kor igényeinek megfelelő revisión. A magyar protestáns irodalom legjelesebb szakmunkásai nagy odaadással és a legkisebb részletekre is kiterjedő gondal végezték a reájok végzett munkát, melyben egyházkerületünkől nt. Kenessey Béla és Kecskeméthy István theologiai tanárok vettek részt.

A közönség minél nagyobb örömmel fogadta az átdolgozott ó-szövetségi részt: annál inkább kell óhajtánunk, hogy az új-szövetségi rész is megtalálja a maga munkásait.

Engedje meg a főt közgyűlés, hogy az elmondottakkal kapcsolatban egy, szerintem messze menő eredményekkel biztató intézkedés szükségére hívjam fel egyházkerületünk figyelmét: értem az ugynevezett *parokhiális könyvtárak* felállításának kérdését. Az eszme nem új. E könyvtárak hivatása: csekély anyagi áldozat árán minden egyházközségben úgy a lelkipásztor, mint a hívek szükséges szellemi táplálékáról a protestáns irodalom termékeinek megszerzésével is gondolkodni, s ez által az egyházi irodalomnak is lendületet adni.

(Vége következik.)

A hegyi beszéd tárgyalása

a középiskolák alsó és a népiskolák megfelelő osztályaiban

I. RÉSZ.

(Folytatás és vége)

b) A tanítványok hivatása.

A hegyi beszéd fennebb tárgyalt része az egész hallgatósághoz, a következő (11—16.) versek pedig a tanítványokhoz vannak intézve.

(11. 12. v.) A 11. vers nem külön, új boldogságot tár föl előttünk, hanem csak az elmondottakat alkalmazza a tanítványokra. »Boldogok vagytok (ti is) — mondja Jézus tanítványainak — mikor szívdalmaznak, üldöznek titeket és minden gonosz hazugságot reátok fognak érettem.« E bántalmak és szenvedések közepette is »örüljetekek és örvendeztetek!« Miért? Két okból: a) mert méltatlan szenvedéseitek által hasonlók lesztek a mult nagy férfiaihoz, a prófétákhoz; b) mert szelid türelmetekkel jó példát adtok másoknak arra, hogy a megpróbáltatások közt bátran kitartsanak, mind halálig hívek legyenek

A 13—16. versekkel egy ellenvetésnek akarja Jézus útját vágni, a mely a 11. vers hallatára a tanítványok lelkében könnyen fölmerülhetett. »De hát mit ér a mi küzdelmünk milliókkal szemben?« — kérlezhették volna a tanítványok. — »Miért tegyük ki magunkat ezeknek az üldözéseknek? Miért ne maradhatnánk melletted, figefáink árnyékában, szép tengerünk közelében, a melyben nappal az ég kékje, estve a hold és a csillagok ezüst fénye tükröződik, — miért ne maradhatnánk itt teljes békében? Hiszen mi itt oly elégedettek és oly boldogok vagyunk, hogy hallgathatjuk a te beszédedet, a mennyei atyáról és az ő végtelen szeretetéről szóló tanításaidat! Miért dobjuk magunkat izzó kemenczébe, a nagy világ harczába, a melyben semmit sem érhetünk el, a melyben, mint az esőcsepp a tengerben, nyomtalanul elenyészünk?!«

Miért? Azért — mondja Jézus — mert a világ nem állhat fenn nélkületek, mert ti, a kiket üldöznek az igazságosságért, az új vallásos és erkölcsi eszmék pártolásáért, »ti vagytok a föld sava«, »ti vagytok a világ világossága!«

Az első hasonlat (13. v.) értelme: Valamint a só áthatja és megfűszerezi az ételt, — úgy kell a tanítványoknak is az embereket az evangélium szellemével áthatni és ujjíateremteni; s valamint a só megóvjja a szerves tárgyakat a rothadástól, — úgy kell nekik is az emberiség életét az erkölcsi romlástól megóvni. »Hogyha a só megromlik és ízét veszti, mivel sózzanak?« ki fogja az emberiséget új életre keltetni? Az ilyen só semmire sem jó többé; csak arra való, hogy kivessék és eltávolítsák!« A tanítványok is, ha a reájok váró küzdelmek és szenvedésektől visszarettennek s kötelességüket nem teljesítik, ha magas rendeltetésüknek nem felelnek meg: az emberiségre nézve értéktelenek lesznek s istennek országából kizáratnak.

A következő (14—16.) versekben még világosabban meg van mondva, hogy a tanítványok rendeltetésük alul miért nem vonhatják ki magukat.

„Hegyen fekvő város el nem rejtőzhetik« — így

szól az idvezítő. »Gyertyát sem azért gyujtanak, hogy a véka alá tegyék, hanem a gyertyatartóra, és fénylik mindeneknek, a kik a házban vannak.« Ti -- a tanítványok — a világnak ilyen világossága vagytok, »úgy fényljék (hát) a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiket s dicsőítsék a ti mennyei atyákat.«

A tanítványoknak nem azért kell tehát világítani, ismereteikkel és erényeikkel tündökölniök, hogy maguk iránt bámulatot keltsenek, hanem, hogy életükkel másoknak jó példát adjanak; nem azért, hogy az emberek őket dicsérik és magasztalják, hanem, hogy — az ő példájokat követve — a mennyei atyát áldják és dicsőítsék, nevét megszenteljék, s ekként lélek-ről-lélekre szállva, szivből szivbe haladva, terjedjen isten országa. Ezt a szent és magasztos célt egy pillanatig sem szabad szem elől téveszteniök. E cél felé törve, nyugodtan, nemes önmegadással, sőt örömmel türjenek minden bántalmat és szenvedést. Legyen mindenikök a megpróbáltatások között is hegyen fekvő város, legyen égő és világító szövétnek, a melynek fénye messzire ellátszik!

*

TÁRGA.

Emlébeszéd

Szemerjai Szász Domokos erdélyi ev. ref. püspök felett.

(Mondatott Kolozsvárt, 1849 május 25.)

Ezék. XXIV. 16–17. »Embernek fia! ime, én elveszem tőled szemeidnek gyönyörűségét hirtelen halállal és ne sírj és ne jajgass, se könnyed ne hulljon. Fohászkodjál csendesen, halottakért való sírást ne tégy, fejkességedet kösd fel és saruidat kösd lábaidra s ne fedezd be felső ajkadat és az emberek kenyerét ne egyed.

Messze keletről s csaknem háromezer esztendő távolából szól hozzánk a próféta szavában az Ur, az Örökkévaló, a ki előtt azonban ezer esztendő is csak annyi, mint egy napnak az ő elmulása és egy éjnek rövid vigyázása. A ki tért és időt nem ismer a maga mindenütt jelenvalóságában és örök életében, annak szava mind a föld kerektségéig és az előtt a tegnap és ma ugyanaz. Nekünk is szól tehát: »Embernek fia! ime, én elveszem tőled szemeidnek gyönyörűségét hirtelen halállal.«

Szemünk fénye, büszkeségünk, dicsekedésünk tárgya volt *Szász Domokos*, erdélyi ev. ref. egyházkerületünk b. e. püspöke, a harminczhatodik abban a díszes sorban, a mely őrállóul állítottott Sionunk kőfalaira. És elvétellettőlünk hirtelen halállal, egyetlen csapással, hogy alkotásainak, kezdett munkáinak egy jó részét félbe-szerte hagyván, annál inkább érezzük az űrt, mely utána maradt.

A hamvait fedő sír felett már azóta végig viharzott a tél zivatara, kihajtott a tavasz pompája és nekem mégis még ma is szinte hihetetlen, hogy az az erős, az a Libánon cédrusához, avagy a Básán tölgyé-

A hegyi beszéd első részének ezzel a végére jutottunk.

A második és harmadik részzel nem akarok ezuttal foglalkozni. Azt hiszem azonban, hogy a fennebbi mutatványból is megismerheti a t. olvasó azokat az irányelveket, a melyeket a tárgyalás rendjén követtem, s megítélheti, ha vajjon ily módon elérhető-e az a cél, a melyet a katekhétának a hegyi beszéd ismertetésénél szem előtt kell tartania.

Tagadhatatlan, hogy a hegyi beszédnek ilyen részletes és beható tárgyalása sok időt, nagy odaadást és fáradságot igényel; de ha a kitűzött célt el akarjuk érni, ha az ifjú nemzedéknek nemcsak szívet, hanem akaratát és gondolkozását is vallásossá akarjuk tenni, szóval, ha vallásos jellemeket akarunk képezni: sem az időt, sem a fáradságot nem szabad sajnálnunk, mert az az idő és fáradság, melyet az ifjuság vallásos nevelésére fordítunk, nem vesz el hiába; előbb vagy utóbb meghozza gyümölcsét. A fáradsággal és odaadással végzett munka, a költő szavai szerint, »férfi munka, derék multság!...«

Ifj. Péter Károly.

hez hasonló hatalmas alak, az az idővel dacolni látszó, a munka terhét számba nem vevő és emberi ítéletekkel szembe szálló nagy egyéniség elvétellettőlünk. Szemmel látói voltunk, hogy a kór megtörte, füllel hallói, hogy átható hangja miként vesztette el érczét már utolsó tanácsülésünkön; fájó sejtéssel éreztük, hogy lelke már búcsuzó félben van, hiszen csak emlékeken merengett, a mult tanulságait szedte össze s a mennyiben a jövőbe nézett is, mintha ő maga is tudta volna, hogy az a jövő már nem az övé: és mégis még ma is mintegy önkénytelenül keresem őt, ma is nem egyszer jut eszembe, vajjon ő mit szól hozzá, mi a véleménye, mi az akarata? Hiszen véleménye, akarata ellen semmit sem engedett érvényesülni. És mi mindnyájan ott állottunk ravatala mellett annak az egyszerre csendessé lett embernek, hallottuk a gyász-zsolozsmát, a búcsuztatót, a harangok bús kongását, a göröngyök dübörgését: és mégis vajjon még ma is eltudjuk-e egészen hinni, hogy Szász Domokos nincs többé?! Nem talál-e viszzhangra lelkünkben a költő kétkedő kérdése:

»De ő fekszik-e valóban,
E nyugodalmas koporsóban?
Ha Ó: — én várom, hogy felül,
Megmozdul ajka és leszól ránk:
»Munkára, tette. Mennyi vár ránk!
Mit álltok itten tétlenül?!«

(Szabolcska M.)

Meglehet, hogy ezeket így ma már talán csak én érzem; mert ama négy év alatt, a míg közelében voltam, én csak harcban, csak tusában láttam őt, szakadatlan erőfeszítő munkában, mint a ki emberöltők számára akar alkotni s arra törekszik, hogy még a jövő nemzedékek munkája terhére is előleget vegyen fel. Rám ez a küzdő, roppant erejű ember tett benyomást s ezért alig tudom elképzelni az örökre megpihent, csendes embert.

»Embernek fia! ime, én elveszem tőled szemeidnek gyönyörűségét hirtelen halállal.«

És most gyászoló nagy családja, az erdélyi egyházkerület még egyszer egybegyűlt, hogy mintegy ki-beszélje magát halottja múltó porai felett, mondja el egy a másnak a maga veszteségét és keressen vigasztalást: »ne sírj és ne jajgass, se könnyed ne hulljon.

I.

»A nagynak keresése az ifjúság álma s a férfikor legkomolyabb foglalkozása« — mondja egy kiváló gondolkozó és valóban nem felemelő, nem megnemesítő-e a nálunknál nagyobbak társaságában időzni, környezetükben élni és velük érintkezni? Nem nyer-e szárnyakat lelkünk, nem emelkedik-e érzésvilágunk és nem duzzad-e tettekre akaratumk a nálunknál jobbak, nemesebbek kiválóbbak és erősebbek körében? Soha nem hallhatunk bárminemű személyes kiválóságról, a czélok, a feladatok kitűzésében nyilvánuló merész conceptioról, a kivitelben mutatkozó hatalmas erélyről s a végrehajtásban jelentkező nagy tetterőről, hogy bennünk is új elhatározások ne támadnának. Tulajdonképen énünknek jobb részéhez szól minden nagyság; felvillanyoz, ösztönöz és emel minden kiváló tulajdonság. Tükéle tesen igaza van a költőnek, mikor azt mondja:

»A legutolsó is érzi magát jobbnak:
Etele nagyságán gondolja nagyobbának
Büszkén valamennyi érzi a hun ember:
Hogy ki vala csepp víz, ő ezután tenger.«

(Arany J. »Buda halála«.)

Minden erőnek, ha az valódi erő, épen az a jellemzője, hogy hatása alól nem tudunk szabadulni és a nagy tehetségek, a törhetetlen erélyű emberek nem szükségképen, avagy erős egyéniségük következményeképen mintegy egy csapásra, előkészületlenül lesznek többnyire autokraták, hanem azért válnak rendszeren ilyenekké, mert az emberek teszik meg őket azokká. Előbb önkényt, észrevétlenül hódolnak az erőnek; később persze ez önkénytes megadást az erő maga is kezdi követelni. Eleintén látják e kiváló tehetségek, hogy hiában fordulnak mások véleményéhez, mert e mások nézetét is ők suggerálják s tőlük mindig csak visszhangot hallanak; később aztán nem is kérdezik már a mások véleményét s mennek a maguk útján, nem egyszer merészen és feltarthatatlanul, mint egy meteor.

Bármiben nyilatkozzék meg a nagy erő, az vonz és leköt.

Mennyiszer el-elnéztük Szász Domokosnak már csak hatalmas alakját is. Pusztá megjelenése, fellépése már nem maradhatott hatás nélkül. Micsoda fej, milyen türzs! Micsoda merész ívezetű homlok; milyen átható szemek, a melyek szelidek, ha a szeretet olvasztja tüzüket, de villámokat szórnak, ha a felindulás heve égeti. Atlasi vállak, melyeket semmiféle teher meg nem görnyeszthet. Egész magatartása merész. A föld érzi lépéseinek súlyát s a mint elénk áll, az első pillanatra érezzük, hogy belső ereje is egészen megfelelő eme nagy gépezet mozgatásának. S ha szólni kezd a suttogás légységától el a zivatar harsogásáig, a rábeszélés símulékonyosságától el az ölö gúny és a sarcasmus marásáig minden hang megvan registerében. E gazdag anyagból válogat aztán czéljainak megfelelőleg. Érzi és érezteti is fölényét. Ha mit akar, azt egészen akarja.

Nem tétováz; nem révedez. Ő maga is a dolgok nyelét fogja meg és azokat adja az emberek kezébe is. Terveit önmagában csinálja meg; mire az emberek elé lép, már készen van a legapróbb részletekkel is. A sok tanácskozásnak nem embere. Kész, bevégzett tényekkel szeret előállani; mert tudja, hogy a kész tények nemcsak mély benyomást tesznek, hanem előttük meg is hajlanak az emberek, hiszen a megtörténtet meg nem történtté tenni, visszacsinálni nem lehet. Már eleve azé a diadal minden ügynél, a ki minden percben és minden felmerülő körülménnyel, esélylyel szemben tudja, hogy mi a teendő.

»Mindent egy negyed órával előbb kell tenni, mint a hogy más cselekszik«, — ez az elv volt a nagy angol admiralis, Nelson győzelmeinek a titka.

Mikor Szász Domokos az egyetemes konvent elé terjeszti a tőke-segélyezések tervezetét, már egyszerűsmind kész anyaggal áll elő az első ilyenmű segélyezésekre nézve. A missioi ügyben a míg a többi kerület csak terveit készítgeti, ő már a nyújtható segélyeket igénybe is veszi kerülete körlelkésziségeire és a romániai missiora. A papi árvák szeretetházának ügye másutt még csak bizottságok útvesztőjében révedez, a mikor ő már le is köt a kolozsvári megépített szeretetház javára 32 évre félezer forintnál több évjáradékot az orsz. közalap pénztárából.

Még csak egyházkerületi főjegyző és már megkezd az alapvetést a kolozsvári theologiai fakultáshoz. Püspöke ellenzi; a kerületi közgyűlés csak épen anynyira ad neki jogot, hogy ha tetszik, megkezdheti az alapgyűjtést e czélra. De elég volt ez a kis archimedesi pont, hogy emeltyűjét itt megtámaszsa.

Még csak helyettes püspök, a mikor beúzza a kerület egy részét a legveszélyeztetettebb pontokon s meglátogatja a romániai missiot, és terjeszt a kerületi közgyűlés elé egy olyan jelentést, a melyben mindenütt ott látszanak már majdani püspöki céljainak, munkáinak hatalmas méretei. Több programot nem is adott. Tettei beszélték programját. Ő tudta, mit kell tennie és a kitűzött czél felé sietett. Cselekedete oly gyors, mint gondolata. És ha síkra kellett szállania eszméiért, a harcba nem előcsapatokat küldött, hanem egyszerre ő maga ment bele. Elég erősnek érezte egy magát. Teljesen ráillenek a szavak, a melyekkel Clarendon jellemzi a nagy amerikai államférfit, Hampdent: »oly éberség s tevékenység volt benne, melyet a legmunkásabbak sem fásazhattak s meríthettek ki; oly tehetség, melyen a legeszesebbek és legélesebbek sem foghattak ki és akkora egyéni bátorság, mely nem volt kisebb tehetségénél.« (Idézve Emersonnál.)

Ime sikereinek, hatásának titka. Mig a másik mozzanat meg az, hogy czélzata nemes és eszményi volt még akkor is, a mikor csupán merő anyagi értékekkel látszott foglalkozni. És ez nem is lehetett másként annál, a ki ifju korában a heliconi forrásból merítgetett s lantot dalra ajzott; a ki lelkét Béran-gervel, Lamartinenal, Heinével, majd meg a nagy Bersier mélységekben és magasságokban járó beszédeivel és az erdélyi régi kiváló egyházi szónokok műveivel táplálta; vagy belemélyedt »A vallásos eszmék történetébe« és tanulmányozta, nemcsak, de le is fordította »Az északamerikai Egyesült-Államok történetét«, La-

boulayenak ezt a mély történet-bölcsélettel írt művét. Ez olyan szellemi környezet volt, a mely csak termékenyítőleg hathatott az ifju és férfi lelkére s itt annyi eszménységet szívhatott be, a mi aztán táplálta később is, a mikor az élet a maga reálításával állott eléje és az anyagi értékjelzőket kínálta oda neki.

Elődei között is voltak, a kik szomoruan érezték az egyházkerületnek, mint ilyennek anyagi szegénységét; a kik tudták, hogy e világ szerint nagy erőt és nagy előnyt nyújt a vagyon s a szellemi növekvésnek erős biztosítéka az anyagi jólét. A néhai való Geleji Katona István is ugyancsak »szaporgatta« a kerület vagyonát a »velenczések«-nél s 70.000 frt volt, mit szaporgatása eredményeképen hátrahagyott. Szász Domokos elődei közül leginkább Gelejit tartotta szem előtt s ő valamennyinél jobban érezte, hogy milyen kevés anyagi erő áll rendelkezésére nagy szellemi tervei kivételéhez. Ez erők előállítására, a sűrűgő szükségletek minden áron való fedezésére fordította tehát figyelmét, hogy egyházi és nemzeti szempontból erősíthesse az erdélyrészi magyarságot. Hite az anyagi erőben egy bizonyos határig kétségtelenül jogosult is volt. Hiszen a nagy reformer Széchenyi is előbb vagyonosnak akarta látni nemzetét, hogy aztán az művelt és majd szabad legyen. Nyomorban, a mindennapi megélhetésért máról-holnapra csak tengődő nép nem lehet se művelt, sem szabad, az csak szolgálhat és csak leltári anyag hol ennek, hol amannak a kezében. De az is kétségtelen, hogy tisztán anyagi eszközökkel szellemi eredményeket egyáltalában nem lehet elérni és célzott csak az érhet el, a kinek legalább is akkora hite van a szellemi értékjelzőkben is, mint a mekkora van az anyagiakban; sőt bátran állíthatjuk, hogy csak amazok felismerésében és kellő értékelésében van az igazi nagyság és erő. Annak az életében van teljes összhang, a ki az anyagot csak eszközül nézi; a cél pedig előtte a szellemi, az eszményi.

Hogy Szász Domokos annyi fáradsággal, annyi gondnal és küzdelemmel sem valósíthatta meg a maga eszményeit, hogy sok alkotása betetőzetlenül maradt; ez csak általános tökéletlen, gyarló és mulandó ember voltunk következménye. Ugy vagyunk, mint a virágpompában álló fa. Többől törnek ki az, ha minden virágjából, melyben a tavaszi napsugár fürdik, gyümölcs lenne. Boldog, a ki lelke gazdag virágzásából csak egykét érett gyümölcsöt élvezhet is. Hát még az milyen boldog lehet, a kinek a gondviselés megengedte, hogy egész területtel szedhette munkája gyümölcsét!

Azért, gyászoló egyházkerület, »ne sirj és ne jajgass, se könnyed ne hulljon; halottakért való sírást ne tégy.« hanem, a míg kegyelettel idézed fel azt, a kit negyven hosszú év nyilvános pályáján a magadénak mondhattál, mind szemeid fényét és lelked büszkeségét, »fejékeségedet kösd fel és saruidat vedd lábaidra s ne fedezd be felső ajkadat és az emberek kenyerét, a vigasztalók hozta eledelt, ne egyed!«

II.

Mit tesznek az Urnak eme szavai?

Röviden annyit: övezd fel magad a munkára; a csüggeteg szomorúság jelképeként ne takard el ajkad és ne kívánd, hogy míg te gyászodban porban és ha-

muban ülsz, mások tápláljanak, hanem menj ki az élet küzdterére bátran, felvértezten és végezd a rád bízott szent kötelességeket

Nincs nekünk, k. af, egyházi életünk építésének munkájában egyetlen elvesztegetni való óránk sem. Még ha a kegyelet von is el bennünket néhány pillanatra a közvetlen munkától, akkor is, e pillanatokban is, magunkat kell edzeni, akkor is újabb erőket kell gyűjteni a tovább építhetés nagy feladatához. Mert tudjátok e, hogy épen hazarészünkben, ha a mi egyházunk nyájából csak egyetlen egy is vész el, az egyenesen a magyar nemzetnek veszett el? Ha nálunk egyetlenegy közönyös van is, az egyenesen a nemzetre nézve is kár és ha egyetlen egy is bolyg elhagyatottan, gondozás nélkül, az a nemzetiségeknek lesz martaléka.

Ebben volt a mi püskökünknek tökéletesen igaza s mint egyházkormányzónak valódi nagysága, szinte államférfiúi bölcsessége, hogy felismerte, hogy — bár mindenütt tulajdonképpen úgy van, — de különösen Erdélyben a reformált egyház és a magyar nemzet élete a legszorosabb kölcsönhatásban vannak egymással; amaz nélkül emez csakhamar megszűnnék s addig marad Erdély magyar, a míg a protestantizmus bírja itt a suprematiát. Kiváló róm. kath. politikusok is felismerték ezt már régen Zrinyi költő »Siralmas Panasz«-ában azt mondja: »A mint néhai Pázmány Péter cardinál publice megvallotta: a magyarországi szabadság csak addig fog tartani, míg az evangélikusok oltalmazhatják.«

Szász Domokos látta, hogy hány órálló helyet vesztettünk el s a hol összeroskadt a csillagbuzogányos torony, ott szétmállott a magyarság is. Látta, hogy laza partjainkat hogyan mossa és hordja el a nemzetiségek ragadó árja; látta és munkára buzdult. Őrhelyeket kell állítani; meg kell kötni a szakadó partokat; egybegyűjteni a szétszórt tagokat, hogy legyen egyesítésükben erő az ellenállásra, hadd ébredjenek újból egyházi és nemzeti öntudatra és hadd képezzenek egy hódító phalanxot, a mely a Krisztus evangéliumával zászlóján a nemzet ügyét szolgálja. És meggyőződése szerint Szász Domokos egyetlen jól megszervezett körlelkésséggel, vagy missiói állomással több hasznot tett egyházi és nemzeti életünknek, mint bármely más egyéb alkotásával.

Mindenütt áll az, de különösen erdélyi egyházkerületünk sajátos viszonyai még inkább megkövetelik, hogy a protestáns lelkészi karnak ma már nem elég csak talán jól készült, tudós theologusnak, jó szónoknak s a szó közönséges értelmében vett administratornak lennie; kell, hogy ezek mellett magasabb értelemben vett politikus és sociologus is legyen.

Mert miről van szó?

Semmiesetre sem arról, hogy pártpolitikával foglalkozzék s a változó irányoknak legyen szolgájává; hogy politikai pártok tépjék rajta rongyokra azt a palástot, a mely a prófétaóság szent jelvénye. Nem is arról, hogy belevesse magát a gazdasági áramlatokba, avagy a socialis mozgalmakba s az anyagi értékjelzők tanulmányozása és miként való felhasználása legyen feladata; hanem két más dolgról van szó, mondhatnám két nagy, kétségbevonhatatlan igazságról.

Az egyik, hogy a társadalom jellegű nagy nemzeti feladatok az evangélium ereje nélkül egyáltalában meg-

nem oldhatók; mert a keresztyénség nem csak tünet, vagy mozzanat az élet egyéb feladatai között, a melyet jó ápolni talán a maga kedélygazdagságáért, épületes voltáért, vagy a tömegeket féken tartani tudó erejéért, avagy ki tudja mi minden más mellék czélért: hanem az evangéliumi keresztyénség a maga természeténél és rendelkezésénél fogva az a kovász, melynek az emberi élet összes viszonyait át kell hatnia, meg kell eleve- nitnie és erjedésbe kell hoznia. A keresztyénségnek le kell nyulnia a népek, a nemzetek életgyökeréhez és azt égi erőkkel táplálni. Az Isten még a sajátos nemzeti étellel is isteni czélokot akar megvalósítani. Ezt igazolja mindenfelé a nemzeti egyházak alakulása. És ezzel a világvallás jellegű keresztyénségre azt a külön feladatot is bizta, hogy azokkal az evangéliumi erőkkel vessen alapot a sajátos nemzeti életnek és azt építse fel azon a fundamentumon, a mely egyszer vettett s a melyen kívül senki más fundamentumot nem vehet, a mely a Jézus Krisztus.

Ha ez a feladat, akkor ezt csak úgy lehet betölteni, ha ügyet vetünk mindama nemzeti, társadalmi törekvésekre, irányokra és viszonyokra, a melyekből a nemzeti szerves élet összealakul és a melyekkel ha nem számolunk, mint tényezőkkel, mint létező valókkal, akkor azok nélkülünk határoznak rólunk, árjukkal elzúgnak felettünk és mi mint önma-gunkat túlélő jogainkról önkényt lemondott intézmény hiában kiáltunk utánna a mellettünk elhaladó mozgal-maknak. Méltán szólal meg akkor felettünk az ítélet: »hamar eljövök ellened és a te gyertyatartódat helyéből kivetem«. Nekünk mindig azt kell szem előtt tartanuk, hogy »mindenek a tiéitek, ti pedig a Krisztuséi vagytok«.

A másik nagy igazság, hogy az egész politikai, társadalmi és gazdasági életnek a maga minden jelent- kezésében és viszonyában mély ethikai alapjának kell lennie, mert ha ez nincs, akkor az egész elpusztul. Ezt az erkölcsi alapot pedig csak a Krisztus evangé- liuma adhatja meg, az az isteni erő, mely abban nyil- vánul. Ebből következik most már azoknak a feladata, a kik az evangéliumot vannak hivatva érvényesíteni ígéhirdetéssel és társadalmi munkával. Ma már a való viszonyaitól senkinek büntetlenül elvonatkozni nem lehet. A kor reálissá lett; e reálításokba bele kell nyul- nunk. Rájuk ethikai hatással csak úgy lehetünk, ha velük szakadatlanul érintkezünk.

Meszsze vinne, ha arra akarnék rámutatni, hogy épen a mi jelenlegi nemzetiségi, felekezetközi, gazdasági és társadalmi viszonyaink között a részletekben mi volna a teendő erdélyi egyházkerületünkben. Ezt ná- lamnál hivatottabbak jobban is tudják. Legyen elég csak épen az elméleti utalás az elmondott két nagy igazságra, hogy részben ezekkel igazoljam annak az elhúnyt kiváló alaknak a munkásságát, a kinek az emlékével foglalkozunk.

»Az ő életének«, — mint egyik életírója mondja róla, — »legfőbb célja volt, hogy fölemelje hanyatló egyházát s némely nemzetiségi vidékeken pusztulással fenyegetett fáját, melyhez szenvedélyes lelkének egész erejével ragaszkodott.

»Jól ismerte korát és kartársait; jól ismerte az erőket, melyek az eseményeket alakítják s az eszkö- zöket, melyek a célhoz vezetnek.«

Hogy milyen céltudatosan járt el és hogy milyen széles látkörből nézte át a munkatért, mutatja utolsó püspöki jelentése, a melyben a többek között azt mondja:

»Midőn ezelőtt tizenhárom évvel a kerület bizalma engem a püspöki székre elhívott, első kötelességemnek tekintém magamnak teendőim felől lehető alapos tá- jékozást szerzendő, kerületünknek főbb vidékeit meg- látogatni. Elszomorító benyomásokkal s keserű tapasztalatokkal végzém e tisztelet. Isten színe előtt szent fogadást tettem, hogy ha én áldozatul is esem, a tőle nyert parányi erők egész teljességét fölszentelem arra, hogy anyaszentegyházunk sajnó sebeit meggyógyítsam, düledékeit fölépítsem, nemzetiségi városaink fiókegy- házait anyaegyházakká emeljem, azoknak templomokat építsek s ígéhirdetőket küldjek s a különböző vidéke- ken körlelkészségek kötelékébe egyesítsem a szétszórt és erőtelen híveket. Mindezen áldozatok kivihetetlenek- nek látszottak előttem a kellő anyagi erő hiányában s kerületi közgyűlésünknek terjedelmes előterjeszté- seket tettem, feltüntetve magyar faji, felekezeti szem- pontból helyzetünk válságos voltát s rámutattam azon utakra és módokra, melyeknek felhasználásával a fenn- forgó bajokon segíthetünk. Nem tagadom, az egy- házi kormányzásnak hagyományos elveivel szakítottam, új nyomokat igyekeztem verni anyaszentegyházunk ja vára, új meg új jövedelmi forrásokat nyitni és szeret- tem volna a mi kicsiny Erdélyünknek még bérceit is arra kényszeríteni, hogy vesszszóm érintésére fakadja- nak azokból üdítő cseppek. . . Mi történt a tizenhárom év alatt? csak az Ur Jézus Krisztus eme szavait ismétlem: Jer és lásd!«

Mi történt a lefolyt tizenhárom év alatt? — kér- dezhetjük mi is. Történt egy csomó nagy intézmény életbeléptetése; egy csomó nagy conceptioju terv ke- resztülvitele és nagyszabásu keretek megvonása.

Ez az örökség. Egyesített erőinknek kell a kere- teket lélekkel és étellel betölteni. A conserválásra, a létesített intézmények ápolására, a velük apró részle- tekben való foglalkozásra neki már nem volt ideje; de meg ez nem is volt meg az ő egyéniségében. Így egé- szül ki a világtrend s így biztosítatik az intézmények élete: hogy a mit az egyik épít, azt a másik tataroz- gatja; a hol az egyik csak nagy kereteket von meg, azokba a másik képet helyez, életet visz és a hol az egyik anyagi erőkkel dolgozott, a másik a szellemi tőkét viszi erősítésre és megtartásra. Az Isten kifogy- hatatlan gazdagsága minden lelket, melyet a világba küld, bizonyos, másokkal nem közölhető, egyéni eré- nyekkel és erőkkel ruház fel; nagy az, a ki ez egyéni erényeket és erőket kifejti és érvényesíti a közügy- nek javára.

Az élet, mint egy ragyogó csillagkörrel, oly em- berek alkotásaival van körülövezve, a kik elmulván, egy-egy fényponttal növelték égboltunkat. Ezek meg- határozói és térkép-készítői helyzetünk hosszúsági és szélességi fokainak.

Szász Domokos e térkép-készítők egyik legnagyobb- bika volt erdélyi kerületünkben s ha az általa meg- jelölt hosszúsági és szélességi fokok bármelyikére ál- lunk, egy-egy olyan távlatot tár fel előttünk, hogy szinte káprázatos. Micsoda nagyszabásu conceptio a körlelkészségek intézménye! Menynyi megmérhetetlen

jó származnék kerületünkre, ha abból a theologiai fakultásból a lelkes, az anyaszentegyházat és a nemzetet rajongással szerető, magas képzettségű ifjú papok, nem, apostolok raja szállana ki esztendőnként munkára elszántan, azzal a meggyőződéssel, hogy az evangélium még ma is Istennek ereje minden hívőnek üdvösségére! És micsoda nyereség volna abban, ha az az üresen álló szeretetház megtelnék a most jó részben elhagyatott árvákkal s ezek már a zsenge kortól elneveltetnének ott egyházunk, társadalmunk erős oszlopaivá Istennek dicsőségére, a Krisztusnak szolgálatára?! Ő az ígéret-földéből csak keveset láthatott meg. Holnap (május 26-án) lenne még csak 14 éve, hogy püspökké választatott s im' már közel egy féléve pihen.

Legyen síri álma nyugodt. S ha csillag honából lelke alátekint, lássa faját, lássa bérces kis hazáját, egyházát nagyok, szabadnak, boldognak és dicsőségesnek!

* *

Te pedig, erdélyi egyházkerület, fejkességedet küsd fel, és sarúdat vedd lábaidra; ültözd fel az igazságnak mellvasát, a hitnek paizsát és sisak gyanánt az üdvösségnek reménységét, hogy követhessed elhunyt nagy püspököd jelszavát: Excelsior! Ámen.

Kenessey Béla.

Különfélék rovata.

Garda József, nyug. theologiai tanár május hó 31. napján elhunyt s június 3-án temettetett el N.-Enyeden. Az elhunytat sok ismeret, neves karakter és egyszerűség jellemezte. Nem feltűnő tudós volt, de annál intenzívebb. Temetésén, melyen theol. fakultásunk is képviselve volt, a kegyelet fényesen és bensőség teljesen nyilatkozott meg. A halottas háznál N.-Enyed egyik jeles papja: *Jancsó Sándor* mondott szép és magvas beszédet. A sírnál *Váró Ferencz* Bethlen-collegiumi tanár beszélt szokott gondolatgazdagságával és megkapó hangulatossággal. Ohajtanók az elhunytanak életrajzát lapunkban közlés végett kezünkhöz kapni.

A fiú az apa nyomdokában. *Dr. Hegedüs Lóránt*, mint a pápai ref. egyházmegye főjegyzője f. hó 7-én igtattatott be hivatalába. Dicsekedésünk, ha minél nemesebb erők szentelik magokat anyaszentegyházunk szolgálatának. A pápai egyházmegye új főjegyzője *Hegedüs Sándor* miniszter fia.

Fejes Istvánnak, a neves papnak és költőnek mint az énekügyi bizottság elnökének cikkét s a cikkhez csatolt egyházi éneket jövő számunk fogja közölni. Méltónak tartjuk itt előre is föl hívni a figyelmet.

Szilágyi Farkas, nagy-enyedi ev. ref. lelkész, ki a történetírás terén széles körben ismeretes nevet vívott ki magának, történelmi munkáiból két kötetet küldött theol. fakultásunk könyvtárának. A tudós derék papnak irodalmi munkásságát is, áldozatkészségét is példaképpen említjük itt föl.

Az egyetemes tanügyi bizottság május 29. napján ült össze Budapesten *Antal Gábor* dunántuli püspök elnöklete alatt. A tanügyi bizottság az államtudományi államvizsgálatra vonatkozó törvényjavasltnak főleg azt a tendenciáját kifogásolta, hogy a vizsgálatok csakis ott tartassanak, hol királyi tábla székel s így Sárospatakon, Kecskeméten és M.-Szigeten a szóban forgó vizsgálatok nem volnának megtarthatók. E körülménynél fogva három jogakadémiánk fennállhatása forogna veszélyben. A tanügyi bizottság a vizs-

gálatoknak az akadémiai székhelyen tartását sürgeti és semmi kétség, hogy a konvent is ez álláspontot teszi magáévá.

Művészettörténeti tanfolyamot rendez a kultuszminiszter július hóban a középiskolai tanárok számára, kiknek szaktárgyak történelem, vagy classica-philologia, avagy pedig a modern nyelvészet.

A lutheranus vallástanárok (középiskolái) július 3-án Budapesten értekezletet fognak tartani. Ezt részünkről is követendő példának tartjuk. Valamint azt is igen óhajtjuk, hogy általában a középiskolai tanárok egyesületi értekezletein a vallástanítás ügye, minél többször szönyegre kerüljön s a tanácskozások rendszerében méltó helyét elfoglalja.

A tiszántúli kerületi közgyűlésről mult számunkban hozott tudósítást a Debr. Prot. Lap nyomán a következőkben egészítjük ki. Helyben hagyatott a m.-szigeti lyceumnak 80,000 frt beruházási államsegély iránti szerződése. A Prot. Irod. Társaság Debreczenben tartandó közgyűlésével a kerületi közgyűlés is foglalkozott s az előkészítő bizottságba tagokat küldött ki s a költségekre 200 forintos szavazott meg. A heves-nagykúnsági egyházmegye által az iskolák államosítása ellen benyújtott fölterjesztést az egyházkerületi közgyűlés helyeslőleg tudásul vette. (Az egyházmegye tendenciája igen helyes, de a szűkszavu értesítésből a „tudomásul vétel“ értékét nem igen tudjuk le nézni. Szerk.) A reverzalisoknak másolatban a lelkészi hivatalokkal közlése érdekében a kultuszminiszterhez fölterjesztés intéztetik. *Gergely Károly* összehasonlító vallástudományi kézikönyve, mely kitűnő munkának találtatott, kiadatni határozatott. A magy. prot. egyháztörténelem megírásával *Balogh Ferencz* s a revisio munkájával *S. Szabó József* bizatott meg.

Az a látogatás, melylyel a debreczeni collegium május 29-én kezdve viszonzta a sárospataki collegium két év előtti látogatását, igen szépen sikerült. E tanulságos és kegyeletes kirándulásokat, az együttérzés ily közvetlen ápolását kiszámíthatlanul értékesnek kell tartanunk.

Szülők, tanítók és tanár urak figyelmébe. A vizsgák ideje közeledvén, bátrak vagyunk felhívni szülők, tanítók és tanár urak figyelmét *Csulak Lajos* »*Székely Történetek*« című művére, mint a mely munka jutalmi könyvnek legalkalmasabb. E műről az összes hazai sajtó legnagyobb elismeréssel emlékezett meg, mely irodalmi értékénél, de néprajzi szempontból is felette érdekes. Az ifjúság nagy kedvvel olvassa. Megrendelhető bármely könyvkereskedés útján Kolozsváron Stein János-nál, Budapesten ifb. Nágel Ottó könyvkereskedőnél Ára: 1 frt 20 kr.

A pápák száma eddigelé 258. Ezek közül 17 volt francia, egy angol, egy hollandi. öt német és egy portugali; a többi mind olasz.

Pályázati hirdetés. A kolozs-monostori m. kir. gazdasági tanintézet igazgatósága a tanintézet konviktusában az 1899 1900. tanévben betöltendő *7 állami alapítványi ösztöndíjas* (ingyenes) helyre ezenel pályázatot hirdet.

Ezek a helyek a tanintézetbe belépő I-ső éves hallgatóknak vannak első sorban fentartva.

Az ezen helyek elnyeréseért való folyamodványokat következőleg kell felszerelni:

Az állami alapítványi ösztöndíjas helyeket illetőleg: Ezen helyeket az alapítvány értelmében kizárólag csak az erdélyrészi megyékben (a tulajdonképeni erdélyi megyékben és a volt »kapcsolt részekben«, azaz a volt Kraszna-, Közép-Szolnok-, Zarándmegyében és Kővárvidéken) született, iskolai tanulmányait sikerrel végzett, vagyontalan ifjak nyerhetik el. Az ösztöndíj áll: teljes élelmi ellátásból, az intézetben lakás, fűtés és világításból, ingyenes ágyneműekből és ezek mosatásából, betegség esetén ingyenes gyógykezelésből.

Az ezen helyekért való bélyegmentes folyamodványokhoz melléklendő:

I. Iskolai bizonyítvány legalább 6 gymnásiumi, realiskolai, vagy polgári iskolai osztályról, vagy a kereskedelmi iskola (akadémia) végbizonyítványa. A kik több osztályt végeztek, vagy érettségi vizsgát tettek, előnyben részesülnek.

2. Keresztelő levél a születési hely s betöltött 16 éves kor igazolására.

3. Szegénységi bizonyítvány (melynek a főszolgabíró, illetőleg a városban a rendőrkapitány által látmozva kell lennie).

4. Orvosi bizonyítvány az egészséges, ép testalkat és himlő ellen való védoltás igazolására.

5. Szülői vagy gyámi nyilatkozat arról, hogy a folyamodó részére a 32 forintra menő összes díjakat leteszik és a folyamodó egyéb szükségleteiről (tanessközökről, ruházatról) kellőleg gondoskodnak.

A folyamodványban felsorolandók még: a folyamodó illetőségi helye, szüleinek állása, tartózkodási helye, testvéreinek száma és kora, továbbá hogy árva-e vagy nem.

A folyamodványokat *1. év július hó 15-éig a m. kir. gazdasági tanintézet igazgatóságához Kolozs-Monostoron, posta ugyanott*, kell benyújtani.

A tanintézetre künlakó hallgatók is fölvetetnek és számukra a beiratkozási határidő folyó év október 1—8-ig tart.

Az intézeti »Szabályzatokat« kívánatra megküldi az igazgatóság.

Kolozsvár, 1899. május hó 10 én. *Dr. Szentkirályi Akos*, igazgató.

Hivatalos rész.

1993—1899.

KÖRÖZVÉNY

Valamennyi erdélyi ev. ref. főgymnasium m. t. előljáróságának.

Alkalmazás végett tudatjuk a m. t. előljárósággal, hogy a nmélt. vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr a cs. és kir. katonai realiskolákból a hazai középiskolákba való átlépés, illetőleg a cs. és kir. katonai főrealiskolát végzett tanulóknak a hazai főiskolákra való belépése tárgyában a következőket rendeli.

1. A ki a cs. és kir. katonai realiskolák valamelyik osztályát sikerrel elvégezte, a magyarországi nyilvános gymnásiumok vagy realiskolák megfelelő magasabb osztályába a megelőző osztályok tantervi különbözeteiből teendő felvételi vizsgálatot felléphet, feltéve, hogy az illető tanulóknak megvan a törvényes életkora.

2. A ki a cs. és kir. katonai főrealiskola III. (utolsó) évfolyamát sikerrel elvégezte s a törvényes életkort betöltötte, valamely hazai nyilvános főrealiskolán a bölcsészeti előtanból osztályvizsgálatot, ennek utána pedig teljes realiskolai érettségi vizsgálatot tehet, melynek sikerülte esetén a főiskolákba való belépésre nézve az 1893 évi XXX. t. c. 26 §-ának rendelkezése irányadó.

A tantervi különbözeteiket a cs. és kir. katonai realiskolák tanterve alapján, melyet az átlépni kívánó tanuló felmutatni tartozik, az illető tanári testület fogja megállapítani. A netán szükséges korengedély megadásáról magam kívánok esetről esetre intézkedni.

Budapest, 1899 május hó 26-án.

Wlassics s. k.

Kolozsvártt, 1899. június hó 4 én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Dr. Török István,
h. tanügyi előadó.

1893—1899.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület kötelékébe tartozó romániai missioi egyházmegyébe kebelezett *bukaresti* egyház *segédlelkész-tanítói* állomására pályázat nyitattik

Javadalma

1. A központi pénztárból évi 300 frt évnegyedi utólagos részletekben.

2. A bukaresti egyház pénztárából évi 720 frank (mintegy 350 forint) havi utólagos részletekben.

3. A rendes lelkész akadályoztatása esetében az általa végzett szolgálatokért járó stóla.

4. Egy butorozott (ágynemű nélkül) ellátott szobából álló lakás.

Köteleltései:

1. A népiskolában hetenkint 20—25 órán tanítani az iskola igazgatója által készített terv szerint.

2. A rendes lelkész akadályoztatása esetén őt helyettesíteni s ilyenkor minden előforduló teendőt végezni.

3. Az esperesnek az irodai munkálatokban segídekzeni.

Segédlelkész pályázó nem jelentkezése esetében az állomás ideiglenesen egy évre okleveles tanítóval is betölttetvén, tanítók is pályázhatnak.

A segédlelkész Julius hó 1-én, a tanító pedig Szeptember hó 1-én foglalhatja el állomását.

Pályázati határidő: 1899. Julius hó 1.

Pályázati kérések alólirottához Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvártt, 1899. Junius hó 7-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

PÁLYÁZAT.

A dunántúli ev. reform. egyházkerület államilag segélyezett *pápai ev. ref. főgymnasiumában* ürese desben levő *Rajz és rajzoló geometriai tanszékre*.

A megválasztandó tanár köteles a főgymnasium bármelyik osztályában a szakmájába vágó vagy azzal rokon tantárgyakat az egyházkerület által évenként megállapított tantárgycsoportosítás szerint heti 20 óra számig eltanítani.

A megválasztandó tanár évi fizetése 1200 frt alapfizetés, 200 frt lakbérilletmény, 5 ízben öt évi szolgálat után 100 frt korpótlék, melynél a más intézetben rendes tanári állomáson töltött évek is fele részben beszámítatnak, megjegyztetvén, hogy a megválasztottat az egyházkerület idővel magasabb (1400 és 1600 frt alapfizetés) fizetési osztályba is sorozhatja.

A tanszék betöltése a dunántúli ev. ref. egyházkerület hatáskörébe tartozván, felhivatnak a pályázni akarók, hogy folyamodványukat, keresztelő levelükkel, végzett tanulmányaikkal, tanári képzettségüket, eddigi szolgálatukat, egészségi állapotukat, igazoló bizonyítványaikkal együtt *1899. évi július 1-ig* küldjék be főtiszt. és mélt. Antal Gábor püspök urhoz R-Komáromba.

Csak ev. ref. vallásu egyének vétetnek figyelembe. A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogosított és kötelezett tagja.

Állomását a megválasztott tanár 1899. szept. 1-én szaktudományához tartozó értekezéssel köteles elfoglalni.

Ha alkalmas pályázók hiányában tanári oklevéllel nem bíró tanárjelölt választatnék meg helyettes tanáru, annak évi fizetése 800 frt lenne. Tartozik azonban oklevelét egy év alatt megszerezni ha a kívánalmaknak megfelel, akkor a rendes tanárok fizetési osztályába besoroztatik.

Pápán, 1899. jun. 1.

Darányi Ignác,
főiskolai világi gondnok.

Czike Lajos,
főiskolai egyházi gondnok.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Dr. Bartók György püspöki jelentése.

(Folytatás és vége.)

IV

Áttérek jelentésemnek az egyes egyházmegyék szellemi életét és anyagi fejlődését feltüntető részére.

Az ide vonatkozó adatok részletezése a jelentésemhez csatolt és szétosztott kimutatásban megtekinthető. Ezért csupán az összes egyházmegyéket felölelő összesített főbb adatok felemlítésére szorítkozom

1. Az összes lélekszám 397,831; több mint az előtt 3262-vel.

2. Született 13,747, 1045-tel kevesebb; meghalt 11,042, 72-vel kevesebb, mint 1897-ben.

3. Házasságot kötött 2,695; 228-czal kevesebb, mint 1897-ben. Ezek közül egyházi áldásban részesült 2566, vagyis 95²/₀, míg a megelőző 1897-ik évben 94⁶/₀, tehát javulás 0⁶/₀.

4. Áttért hozzánk 212; 107-tel kevesebb, mint az előtt.

5. Kitért tőlünk 185; 61-el több, mint az előtt.

A mi pedig az anyagi fejlődést illeti:

Az 1898-ik évi építkezések összege	134,813 61.
Kegyadományok összege	78,526 16.
Szorgalmi jövedelem	20,732 72.
Birtokvásárlás	4,736 81.
Bor és magtár	195,652 89.
Kepemegváltás	1.255,438 40.
Perselypénz címen begyűlt	3241 f. 12 ¹ / ₂
Tűzkár ellen biztosított érték	2.673,943 50.
Biztosítási díj:	3163 61.

Evvel kapcsolatban megemlítem, hogy a folyó évben tartott konventi ülésből megszavaztatott egyházkerületünk részére:

a) építési tőkesegély tíz egyháznak.	915.—
b) missioi célokra	6400.—
c) rendkívüli államsegély	25625.—

d) egyszersmindenkori segély 93 egyház részére.	3530.—
4 lelkész részére	115.—
Összesen:	36585.—

A lelkészi özvegyek és árvák egyetemes gyámintézeti járuléka az 1899-ik évre 4969 frt 20 kr.

Mindenik egyházmegyénk igyekezett az anyagi erőgyűjtés útján előre haladni. Hitünk és a jövőbe vetett bizalmunk új erőt nyer, ha látunk egyeseket és egyházközségeket, a kik ez úton is fokozott tevékenységgel építik istenországát.

Ezek közé tartozik 1. a *nagy-enyedi egyházmegyében M-Ujvár*, a hol Gr Teleki Ádám 500, Br. Kemény Géza 300 frtot adott templomépítésre, a mely célra egy év alatt 1827 frt gyűlt össze.

Ó *Torda*, a hol Balla Márton 1000 frtot hagyományozott a toronyalap javára.

2. A *széki egyházmegyében Fejérváry Károly* egyházmegyei főgondnok a nagy-sajói egyház részére 100 frtot, a szász-új-ősi egyház részére 150 frtot, a szász-mátéi egyháznak papilak építéséhez 50 forintot adott.

3. A *görgényi egyházmegyében Gernyeszegen* a gr. Teleki-udvar 300 frtot adott papi ház fedésre.

A *marosi egyházmegyében* a mező-bergenyei egyháztagok iskolára 1829 frtot adtak.

Az *erdővidéki egyházmegyében* Baróthi egyházközségünk hívei a rendes papi állomás szervezésére 2160 frt 85 krt adtak.

Sepsi egyházmegyénkben Kozma Lajos a braszó egyházközség részére 1000 frt értékben toronyórát készíttetett.

Még folytathatnám, főtiszt. egyházkerületi közgyűlés. De enynyi is elégséges annak igazolására, hogy erdélyi egyházkerületünk híveiben még mindig él és működik az atyák áldozat-készsége, buzgósa; az *élő hit*, ez az örökkévaló forrás, mely nélkül nincsen igazi protestantismus.

És immár be is végzem, úgy is hosszúra nyult jelentésemet, kérve Istent, hogy erejét dicsőitse meg a mi erőtelenségünkben, szentelje meg tanácskozásainkat, s adja áldását a mi anyaszentegyházunkra.

„Erdélyi püspök.“

»De strigis, quae non sunt, nulla mentio fiat« rendelé Kálmán királyunk Protestáns egyházainak közel négyszáz éves életén át szakadatlanul elibe áll s ijeszteni próbálja egy ily striga, a róm. kath. exclusivitas, mely minden eszközt felhasznál arra, hogy a kik benne nem hisznek, neki nem hódolnak, szőrös fülűek, kancsalok, púposok, sánták szóval Istencsúfja legyenek, mint Kálmán királyunk is a jámbor szerzeteseknek krónikáiban. A modern állam, mely a lelkiismereti és vallásszabadság talaján épült fel elég fiatal még ahhoz, hogy egyes rémítési kísérleteknek felüljön; — elég tapasztalatlan sokszor, hogy célzatos bizonyítékoknak felsorolására, — azokat vizsgálatlanul elfogadva, — adja a részrehajlatlant és a mellett megsértse alapelveit; — elég kiforratlan arra, hogy kellőleg mérlegelve a közjogi tényeket, képes legyen ellenállani az oly csábításoknak, a melyek egy félelmesnek ígérkező ellenfél lekenyerezhetése reményével kecsgetnek.

»Erdélyi püspök!« Egy lehetetlen fogalom a XIX. század utolsó előtti évében. És még is ott van egy m. kir. alkotmányos miniszter rendeletében, hogy a Gyulafehérvártt székelt r. kath. püspökhöz intézett hivatalos levelekben jövőben minden hozzáadás, avagy változtatás nélkül az »erdélyi püspök« cím használható. Ha nem hinnők, hogy a történelmi adatok célzatos összeállításával, a célznak meg nem felelő adatok ravasz elhallgatásával kierőszakolt *közjogi botlás* áll előttünk, hajlandók lennénk botrányosnak nevezni az alkotmányosságunk legszebb alapelvén ejtett eme sérelmes intézkedést. Tiltakozunk azért a történelmi hazugságoknak amaz újból folyamatba indított rendszere ellen, mely célzatosan csoportosított adatoknak halmazával imponálva, alkotmányunk fundamentális köveit igyekszik sarkaiból kiforgatni, midőn alkotmányos minisztert megtéveszt s oly fogalmak statuálására bír, a minők, kizárólag abban a formában, soha sem léteztek.

Miután lapunk már két ízben is szóvá tette az ultramontanizmusnak ezen fortélyos szárnypróbálgatását s azt a sikert, mely oly helyről követte, honnan nem is vártuk: nem is vettük volna tárgyalás alá ily hamar e kérdést, ha a Gyulafehérvárt megjelenő pápista »Közművelődés« 21, 22, 4. számában fel nem melegíti azokat az adatokat, melyeket 1888-ban Pál István Szász Bélával szemben előhordott és azokat oly modorban nem találja fel, a minővel a leghiggadtabb embernek is az arcába kergeti a vért.

Talán elég volna már oda át, a tulsó táborban, a ferdítésekből. Bevallhatnák már egyszer, hogy *nem volt igaz az, mintha az összes okiratokban mindig* erdélyi püspök, erdélyi püspökség címzés volna használatban, a mi kétségtől (?) királyi kinevezésen alapúl, tehát közjogi aktus.« (Közművelődés 162 lap) Hiszen ismerik talán Gyulafehérvárt Szeredai Antalnak: »Series antiquorum Episcoporum Transilvaniae« cz. művét? Hogy ne ismernék! Sőt ebből szokták argumentumaikat kiböngészni az »erdélyi püspökség« kérdésében, a mi közben Szeredainak tévedéseit is utánírják, kifejezéseit elferdítik vagy rosszul fordítják. — Pedig Szeredainak ezen művében elég adatot találhatnak arra, hogy 1556

előtt, tehát az erdélyi secularisítót megelőzőleg, akkor a midőn még csak egyetlen megyés püspök volt Erdélyben, *nem volt az összes okiratokban és nem volt mindig* használatban az erdélyi püspök, az erdélyi püspökség címzés. Tudta ezt Pál István is, tudja Z. Á. is, tudja gróf Majláth Gusztáv is és mégis képesek a tények egyrészét elhallgatva, a nekik megfelelőket egyedülieket feltüntetni és felhasználni. Hány püspök neve mellett áll az Episcopus Ultrasilvanus, vagy Transilvanus, vagy Transilvaniensis helyett az »Ecclesiae Albensis Transilvaniae Episcopus« címzés? Egyszer fordul-e csak elő; és pusztá véletlenség folytán? Csak nagyjából említjük fel Szeredai után, hogy I. Domokos, II. Demeter, Gublinus, Maternus vagy Martinus, Lépes György, II. Miklós, III. Miklós, Veronai Gábor, Geréb László, Gosztonyi János, Gerendi Miklós, Statilius János neve mellett ott találtuk az »Episcopus Ecclesiae Albensis Transilvaniae« címzést. De hivatkozhatunk a Corpus juris hungaricire is, melyben több helyen nem az Episcopus Transilvanus, hanem a most említett címzés fordul elő, p. o. II. Ulászló IV. dekretumában. Az Episcopus Albensis Transilvaniae címzés előfordul már az Árpádok korában, a mire fejr Codex diplomaticusa és Wenzel Árpádkori okmánytára több példával szolgál. Királyok, érsekek, püspökök, — maguk az illetők is, — káptalanok, konventek, vajdák, ispánok egyaránt használják az Episcopus Albensist. Használják a történetírók is, p. o. a prágai Kozmas folytatója 1134-ben I. Péterről. Használják a pápai tized- és adószedők, 1331 s 1335 II. Pálról. Használják maguk a pápák is, p. o. 1222-ben III. Honorius, 1232-ben XI. Gergely a fejevári püspök és a kolozsmonostori apát közötti perben; vagy a reformatió korában VII. Kelemen Gosztonyi Jánoshoz intézett iratában.

Ugy tudjuk, hogy a gyulafehérvári bibliotheka sok százával tudná szolgáltatni azokat az adatokat, a melyek szerint az okmányok *nem mindig* használták az »erdélyi püspök« címzést. De a felsorolt néhány adat is elegendő annak a bizonyítására, hogy az erdélyi püspöki cím nem alapúlhatott »királyi kinevezésen«, nem »közjogi aktus«, mint a »Közművelődés« Z. Á. ja kevés történelmi igazság érzékkel, de annál nagyobb csalakozhatatlansággal hirdeti Valljuk mi is, hogy az Episcopus Transilvanus gyakrabban fordul elő, mint az Episcopus Albensis ecclesiae Transilvaniae, de aligha csalódunk, hogy ez a cím rövidségében és nem egyedüli helyességében leli magyarázatát. A pápák megőrizték volna az egyedül helyes címet, ha a királyok vagy maguk a püspökök olykor-olykor felcserélték volna is mással. Különben is az esetek többségével argumentálni nem lehet, de nem is szabad. Mert ime annak a 171 érsekségnek és 703 püspökségnek, mely a r. kath. hierarchiában van, legalább 90%-a székhelyről veszi a nevét s így joggal lehetne következtetni arra, hogy máshonnan egy sem veheti, tehát az »erdélyi püspök« cím magának a róm. kath. egyháznak több mint ezeréves praxisába ütközik.

Nem gondoljuk, hogy akár Z. Á. akár Pál István, akárki más azt állíthassa, hogy az »erdélyi püspök« cím csakugyan a kizárólag helyes és jogosult, ha már százával tudunk hiteles példákat felhozni az ellenkezőre oly forrásokból, a melyeket még a pápista igazságér-

zetnek is respectálni kell. A „Közművelődés“ minden erőlködése hiába való a római pontifexektől származó documentumokkal szemben, mert Roma locuta: causa finita.

De nekünk még sem causa finita. Előttünk, kik hazánk törvényeit és közjogát minden részében becsülmi megtanultuk, — mert őseink védelmezték azt a pápismussal szövetekezett absolutismus ellen, — előttünk hazánk törvényei is nyomnak valamit a latban.

A refermatio, bármennyire ne tessék is ez a pápásoknak, historiai factum s hazánknak, közelebből Erdélyünknek állami életében közjogi alkotó tényező. Hatása ott van a felekezeti viszonyoknak az egyenjogúság alapján való rendezésében is. Az Appr. P. I. T. I. A. 2.-ben megadott interconfessionalis egyensúly csak tágulhat, de meg nem szoríthatatik az idők folyamán. Ezen törvénycikkelyt elfogadta a Diploma Leopoldinum, el a Mária Theresia alatti törvényhozás, el az 1791: 53. t.-cz. s az 1848: 20. t.-cz is.

Az Appr. P. I. T. I. Art. 9. szerint „A négy recepta religión levők közül a fellyül megnevezett Reformata Evangelica, Lutherana vagy Augustana, Unitária vagy Antitrinitaria religión levőknek tulajdon Püspökjök, magok vallásán levők legyenek; a katolikusoknak vagy pápistáknak pedig Vicariusok, kik az ő religiójok és inspectiójok alatt az egyházi rendekre vigyázzanak. Ez a törvénycikk Erdélyre szólott s Erdély négy recepta religiója számára három püspököt és egy vicariust rendelt. Lehet-e itten józanul egy kizárólagos jogosultsága „erdélyi püspök“ cím használatáról szó? Birja-e akár a pápista, akár az unitárius felekezet ezt? Közjogilag semmiesetre sem. Hogy a magyar királyok püspököket neveztek ki az erdélyi róm. kath. egyházmegye részére is, az oly kevés jelentőséggel birt, hogy a z erdélyi római katolikus püspökség visszaadott javai „titulo novae foundationis“ iktattatnak az 1731-iki T. articulusba, a mi a közjogi folytonosság megszakítását elég praegnansul bizonyítja. A mi az »in partibus infidelium« szerű püspöki cím adományozást illeti — itt valóban sajnáljuk a »Közművelődés« cikkezőinek saját egyházi-jogukban való tájékozatlanságát, a kik nem tudják, hogy a magyar királyt ily címen nem illeti püspöki cím adományozás, hogy a magyar címzetes püspök és az episcopus in partibus infidelium« között nagyon nagy a különbség, a mire annak idejében Pázmány Péter is rámutatott, mikor a korona kinevezési jogát védelmezte a pápával szemben. (Péterffy: Sacra Concilia I. 78. l.) Vagy talán tudják az illetők a különbséget, csak egy kicsit szellemeskedni akarnak? Ám legyen ízlésük szerint. Mindkettő jellemző reájuk nézve.

Erdélyben tehát törvény állapította meg, hogy a recepta religiók közül háromnak püspökjök, egynek vicarius legyen. Tudjuk, hogy 1715-ig így is volt tényleg s 1743 ig így volt jogilag. 1743-ban hozatott az 1744. 7. t.-cz jelzetű articulus, mely eltörli az Approbaták és Compilaták azon cikkelyeit, melyek a róm. katolikusok jogegyenlőségében csorbát képzőknek tekintettek. Hogy mik azok, a törvény taxative felsorolja. Bennünket most csak a püspökség érdekel közelebből, a melyre vonatkozólag ezt olvassuk: »Sem a mi korunkban nem vitattatik, sem utódainknak ideében soha nem fog vitattatni a róm. kath. püspök-

ségnek, káptalannak és kanonoknak az eddig kibocsátott rendeletek által történt visszaállítás (restitutio), minthogy azok a karok és rendek beleegyezésével hoztattak és fogadtattak be.« Ime tehát a róm. katolikusoknak is jog- és törvényszerű püspökjük van már, sőt van visszamenőleg 1715-től a meddig a törvény kifejezetten visszahat. A négy recepta religio mindenikének saját püspöke van és pedig a róm. katolikusoké: »Episcopus Romano-Catholicus« Hogy a római kath. püspöki cím »egyszerűen azért« használtatik, hogy »a törvény ugyanazon titulusában előforduló görög szertartásu, de a katolikus vallással egyesült, fogarasi püspöktől megkülönböztesse a törvény«: ez állításnak több, mint naiv. Ugyan ki ne látná, hogy ott az első pontban a róm. kath. vallás szembe van állítva a »tres a Romano-Catholica religione diversae« religióval s így állapítatik meg a róm. kath. püspökségnek jogosultsága. Avagy még arra is külön kell figyelmeztetni, hogy a »restitutio« önmagában oly fogalmat jelöl, a mely mellett nem kellett volna tekintettel lenni a görög szertartásu fogarasi püspökre. Avagy ez is restituáltatott? Hiszen a fogarasi püspökségről egészen külön pontban, a jezsuitákkal együtt van szó, kik reáliter admittáltatnak, engedélyeztetnek, de nem restituáltatnak.

Az 1744. 7. t.-cz. csakis az Appr. P. I. megfelelő intézkedéseivel szemben állítva kapja meg valódi értelmét. A róm. katolikusoknak nem lehetett az Appr. szerint püspökjük: most az 1744: 7. t. cz. nekik is megadja a jogot. Nem lehetett káptalanjok, kanonokaik: most már lehet. A jezsuiták proscibáltattak: most admittáltatnak. Az oláh püspökök külön országos törvények alatt állottak: most az unió folytán a kánoni jog alá tartoznak. A gyulafehérvári levéltárt világi requisitorok kezelték: most a kanonokok végzik a teendőket stb. De az Appr. és Comp. Constitutiók megfelelő intézkedéseinek abrogatiója *absque laesione aliarum Religionum* történt s a mennyiben így praeiudicált a róm. kath. vallásnak. In reliquo legibus et articulis in quantum Securitatem, Jura, ac Privilegia, sacra ac civilia trium etiam aliarum a Catholica diversarum Religionum receptarum continent, salvis semper manentibus.

A helyzet jogi képe teljesen világos. Az Appr. I. T. I. Art. 9. szerint van Erdélyben ref. püspök, luth. püspök, unit. püspök és róm. kath. vicarius. Az 1744. 7. t. cz. ezen annyit változtat, hogy van róm. kath. püspök is. De ebből a másik háromféle vallásra semmiféle hátrány a jogegyenlőségre nézve nem származhatik. Már pedig minden esetre származhatik, ha akár a püspöki címnek, akár epithetonjának oly kizárólagos jogosultság adatik, a mely nem illethet meg jog és törvény szerint minden vallást.

A róm. kath. püspökség az 1744. 7. t. cz. által de iure restituáltatott. Ebből azt következtetik, hogy restituáltatott összes jogaival, tehát czimerével is. Az erdélyi róm. kath. püspök cziméről már kimutattuk, hogy nem létezett valamely határozott, mondjuk, hivatalos, kizárólagos formában. De ha létezett is: maga a püspökség teljesen megszűnt, úgy hogy »titulo novae foundationis« kapta a restitutio után birtokait. Restitútorjával eltöröltöttek az ellene hozott törvények, a mennyiben a róm. kath. vallásnak — a többi vallások

sérelme nélkül — hátrányára voltak. Tehát a restitutio nem a szoros értelemben vett restitutio in integrum, hanem restitutio annyiban, a mennyiben ebből a többi vallásokra jogsérelem nem származik. Ugyan ki volna már olyan rövid látásu, hogy jogsérelem fenforgását tagadja akkor, mikor egy cím, mely azelőtt soha kizárólagos jogosultsággal nem szerepelt, oly formán statuáltatik, mintha alatta oda nem illő testületek s társulatok is foglaltnának, mintha azok nem is léteznének.

Ezt a múlt század pápistaságának magas dagálya idejében is jól tudták, ezért a törvényekben megtartották a négy recepta religio egyenjogúságának a kifejezését. Törvényeinkben két helyen fordul a róm. kath. püspök, az 1744. 7. t. cikkben és az 1751. 1. t. cikkben és mindkét helyen »Episcopus Romano-Catholicus Transylvaniensis«-nek nevezetik. Hogy az 1751. I. articulus közepén Episcopus praefatus Transylvaniensis említettik a Romano-Catholicus jelző nélkül, ez nem sérelmes reánk nézve, de nem is jogcím a pápistákra, mert ugyanazon Mártonffy Györgyről szól, a kiről elől, mint »erdélyi róm. kath. püspökről« van szó, a kit III. Károly behozott. Ez az a praefatus Transylvaniensis Episcopus. És ha még hátrább br. Sztojka is „modernus Episcopus Transilvaniensis“ néven jelöltetik: erre is szól a t. cikk felirata: »De exemptione e Registro fiscali Bonorum fiscalium ab *Episcopo Transilvaniense Catholico* tentorum «

Mióta Erdélyben a négy vallás egyenjogúságát kimondották, a törvényekben nem fordul elő az, hogy a róm. kath. püspök kizárólag illetetné az »erdélyi püspök« címmel. Az ő címe: »erdélyi róm. kath. püspök« a törvényekben. Ezen törvényekkel szemben egyetlen miniszter sem bír jogosultsággal ellenkezőt statuálni, kiváltképen ha ez a rendelkezés más fundamentalis jogokat sért, ha kellő történeti és jogi alapja nincs. Csak egy kivételt ismerünk. Ez az absolut-korszak miniszteriumára állott, a melynek a jog és törvény helyett az akarat volt a döntő. De alkotmányos államban »stat pro ratione legis vonuntas« elv nincs otthon.

Mi kívánjuk, követeljük, hogy a miniszternek a múlt törvényes emlékeiben nem gyökerező, a tételes törvényekkel ellenkező, vallásunk s egyházunknak törvényileg biztosított egyenjogúságát sértő rendelete hatályon kívül helyeztessék.

P. Ź

Nyílt felhívás

Énekes-könyvünk megújításának erdélyi barátjaihoz.

Az 1890-ik évben kibocsátott és minden egyháznak külön megküldött programunkból mindenki tudomást szerezhetett a felől, hogy az erdélyi és magyarországi énekes könyvekből egy újnak alkotása határozatott el; e végből úgy az egyik, mint a másik énekes-könyvből sorrendbe szedettek azon darabok, melyek részint kihagyandóknak, részint meghagyandóknak ítéltettek. Mindezek felől a kibocsátott programunk kellő tájékoztatást nyújt.

Én a megkezdett munkálatot, a melynek eddigi eredménye 5 füzetben közzétett javítási kísérletekből áll, most már teljes erővel folytatni kívánom; azonban szükségesnek látom erdélyi barátainkat arra figyelmeztetni, hogy ők az eddigi munkában is alig vettek részt és most sem veszek észre onnan semmi megmozdulást. Már pedig, ha az ő énekes-könyvük egygyé olvasztásáról és az abban foglalt darabok javításáról és átdolgozásáról is van szó, ezt a munkát az ő érdeklődésük és részvételük nélkül alig lehet elvégezni. Nevezetesen, a magyarországi énekszerzők alig ismerik, vagy épen nem is ismerik az erdélyi énekes-könyvet; azt pedig épen nem tudják, hogy melyek ott a legkedveltebb darabok, avagy az egyes darabokban is oly részletek, a melyek a nép lelkében leginkább megcsendülnek; ily közvetlen tudás nélkül pedig mi az ő énekes-könyvükből meghagyandóknak ítélt énekeket alig alakíthatjuk át czélszerűen. Óhajtom azért, hogy az erdélyi viszonyokkal ismerős költők és énekszerzők velünk együtt fogjanak hozzá a megkezdett munkához, hogy a nagy célhoz mielőbb eljuthassunk.

Tájékozás végett közzé teszem azon énekek jegyzékét, a melyek az erdélyi énekes-könyvből javítás és átdolgozás föltétele mellett meghagyandóknak ítéltettek, nem érintve azokat, a melyek mindkét énekes-könyvben megvannak.

Az erdélyi énekes-könyv ilyen darabjai:

1. Mindenható reménnyel kiáltunk .	9. ének.
2. Te rólad zeng dicséretünk	1.
3. Istennel járni, lakozni	4.
4. Nem vagyunk mi magunkéi	5.
5. Szűkölködünk nagy mértékben.	13.
6. Atya, fiú, szentlélek.	12.
7. Új nap, új hét derült reánk	39.
8. Néked éneklek	42.
9. Szivem, buzogj hálákat	45.
10. Hálát adunk istenünk .	57.
11. Ime a kellemes estve.	52.
12. Seregeknek hatalmas nagy királya	66.
13. Szemeimből bánat könnyei hullnak	60.
14. Téged áldunk nagy isten	16.
15. Nagy isten, téged imád	30.
16. Mindenható leborúlva .	34.
17. Légy csöndes szívvel	35.
18. Te benned bízni	33.
19. Mindenható felség	17.
20. Kire nézzünk	29.
21. Örökélet forrása	36.
22. Hiszek egy örök istenben	109.
23. Uram a te bölcsességed.	28.
24. Hallók uram szent ígédet	18.
25. Ó mennyei világosság.	37.
26. Fordulj lelkem dicsérettel	38.
27. Felséges úr, mi istenünk	149.
28. Búsan zúgnak a harangok .	73.
29. Krisztus ma feltámad	80.
30. Az erdélyi esperesek éneke	—.
31. Szívünk vígsággal ma betölt .	101.
32. A próféták elhallgattak	96.
33. Lelkem siet hozzád menni.	156.
34. Áldást kérünk óh nagy isten	169.

35. Jöjj segítségül óh nagy Isten	170. ének.
36. Áldott legyen szent neved.	171.
37. Nagy Péter kátéjából a konfirmándusok éneke.	
38. Szálljon áldás rád az égből	214.
39. Jertek hazafiak örüljünk.	212.
40. Bár dördül ég és föld remeg	210.
41. Sír a földnek embere..	202.
42. Téged keres lelkünk	208.

Ezek a darabok tehát azok, a melyeknek javítására és simítására az erdélyi énekszerzők figyelmét különösen is felhívom. Hogy miben álljon ezen javítás és simítás, azt a munkára kész egyének izlése fogja meghatározni, én itt általában csak azt jegyzem meg, hogy a mostani erdélyi énekeskönyv szerkesztése, nyelvünk forrongó korszakának idejében történt, úgy hogy ennek folytán igen sok ének telve van akkor talán új, de már ma érthetetlen és visszatetsző szókkal és szólamokkal. Vas, kemény nyelv az, a melyen az erdélyi énekek legfőbbje megcsendül, ezen hát általában simítani szükséges

A részletekre nézve egyéni nézetem szerint a következőket javallanám:

A 17. ének csekély simítással s az 5. versszak elhagyásával kijavítható.

A 27-ik ének kevés javítást kíván, a 29-ik többet.

A 30-ik ének csak teljes átdolgozással lesz élvezhető.

A 33-ik éneknek az alakja is elhibázott, annak rimelését vissza kellene állítani és ezen vezérszókat »Van istenem« meghagyva, elég volna 4. 5. versszakban az egészet átdolgozni.

A 34-ik éneket a II. füzetben javítva közöltem de kísérletet lehet tenni esetleg jobbal is.

A 35-ik énekre megjegyzem, hogy ez Gerhardt Pál énekének fölötte primitív fordítása. Feltalálható ez a drezdai és lipcsei ev. reformátusok énekeskönyvében a 200. szám alatt. Új fordítását egyidejűleg, próbául és buzdításul, közölni fogjuk.

A 36-ik ének szépítendő, vagy egészen újra alkotandó.

A 39-ik ének hasonlólag. A 42-ik is így. A 45-ik simítandó.

Az 52 ik igen cifra darab, itt egyszerűsítés és rövidítés szükséges.

Az 57-ik ének csekély javítást s rövidítést igényel.

A 60-ik éneknek főleg rytmusbeli hibái javítandók ki az 5. 6. versszakban.

A 66-ik ének átdolgozást kíván.

A 73-ik ének rövidítve s átalakítva elég szép lehet.

A 80-ik ének átdolgozását nehéznek tartom, pedig a nélkül a darab igen gyarló.

A 96 éneket javítani kell.

A 101-ik éneket átdolgozva az I-ső füzetben közöltem, ez Kiss Áron püspök javítása.

A 156 ének egyszerű darab, simítandó.

A 202-ik ének némi simítást kíván.

A 210-ik éneket a III-ik füzetben javítással közöltem.

A 214-ik ének, mint a 212 ik ének is, simítandó.

A kisebb darabok, különösen az előénekek, javítás nélkül is megmaradhatnak.

Egyébiránt az erdélyi énekeskönyvnek is lehetnek oly darabjai, melyek bár kihagyandóknak ítéltettek, de szerencsés költői kéz által ujjá alakíthatók lennének. Nincs tehát az sem kizárva, hogy a fentebb elősorolt énekeken kívül a kihagyásra szánt darabok közül is átdolgoztassanak a tartalmasabbak, főleg azok, a melyeket a nép leginkább használ és kedvel.

Egyidejűleg felhívom az erdélyi énekügyi bizottság szíves figyelmét is eme közleményemre és miután az ottani bizottság elnöke Szász Domokos püspök úr volt, most már reményemet az új püspök urban vettem, kérve őt ez úton is, hogy sorolja gondjai közé énekeskönyvünk megújításának nemes ügyét is.

S Ujhely, Máj. 24. 1899.

Fejes István,

az egyetemes énekügyi
bizottság elnöke.

* *

Fejes Istvánnak, az egyetemes énekügyi bizottság érdemes elnökének fölhívása igen fontos, megszívlelendő és erősen hiszszük, hogy a vallásos költészet itt Erdélyben is meg fog zendülni. Az itt közölt fölhívás mellé Fejes István, a költő, egy sikerült átdolgozást is csatolt (Légy csöndes szívvel), melyet lapunk mintául és buzdításul a jövő számban közölni fog. (*Szerk.*)

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899. jun. 6.

Elnökölt Br. Bánffy Dezső e. ker. főgondnok ónagyméltósága. Jelen voltak főt. Dr. Bartók György püspök aa. Szász Dénes. Dézsy Gyula, Kenessey Béla, Becsek Lajos, Lészay Ferencz, Sándor János, és Dr. Sárkány Lajos ig.-tanácsosok, Dr. Török István h. tanügyi előadó, Maksay János számvevő, Deák József pénztárnok, Dr. Deák Albert ügyvéd és Dr. Kádár János titkár.

Elnök aa. az ülést megnyitván, üdvözli az újonnan választott ig.-tanácsosokat és fölhívja őket, hogy a zsin. törv. 311 §-ának megfelelően, úgyis mint az e. ker. közigazgatási bíróság tagjai, a hivatali esküt tegyék le. Erre Kenessey Béla e. ker. főjegyző aa. Sándor János, Lészay Ferencz és Dr. Sárkány Lajos újan választott ig.-tanácsos aaitól a szokásos hivatali esküt bevette.

Tárgysorozat rendjén a m. vásárhelyi kollegium jelentése tárgyalatott először, melyben az államsegély-szerződés megkötésénél a kollegium részéről közreműködő tanár aainak neveit jelenti be, a miniszteriummal leendő közlés végett. Ig.-tanácsunk a maga részéről Dr. Török István h. tan. előadó aát küldte ki a szerződés megkötésével való részvételre s úgy erről, valamint a kollégium által kiküldött megbízottakról a közokt. miniszterhez jelentést tett.

Boldogemlékű Szász Domokos püspök aa. végrendeletében tekintélyes örökséget rendelt a kolozsvári szeretetház javára, mely örökség a megboldogult nejkének haszonélvezeti jogával van terhelve s ezen felül különféle hagyományokkal olynemű kapcsolatban van, hogy ez örökségnek a végrendelet értelmében való elfogadása, a kellő szervezettel még nem is rendelkező szeretetházra nézve bonyodalommal járna. Fölkérte ezért Ig.-tanácsunk az örökösöket, hogy örökségi igényt megváltani sziveskedjenek, a mire az özvegy püspökné óméltósága 7000 frt megváltási összeg följánlása mel-

lett, készséggel vállalkozott is. Ig. tanácsunk az ajánlatot köszönettel elfogadta s intézkedett, hogy e kellőleg biztosított megváltási összeg egyházkerületünk jogi képviselője által a hagyatéki tárgyaláson is elfogadtassék.

A peéri e község képviselő testülete folyamodványt nyújtott be Ig. tanácsunkhoz, kérve hogy az erdélyi egyházkerület képviselői rendszerű alkotmányának megváltoztatása iránt már az őszi közgyűlés elé tegyünk előterjesztést. Ig.-tanácsunk a kérés indokolásával egyet nem értvén, intézkedés tételét szükségesnek nem találta.

Jóváhagyta ezek után, Ig. tanácsunk a szemerjai egyházközség kepeváltási szabályzatát; a bálványosváraljai egyházközség fakepeváltási szabályzatát és megengedte a héjasfalvi egyházközségnek, hogy kepeváltó magtárát pénzzel tévén, a befolyó összegeket takarékpénztárban kezeltesse s hogy 289 frt. 6 krnyi harang-alapját orgona-vásárlásra fölhasználhassa.

A harasztosi lelkész aa. föllebbezése folytán föloldotta I.-tanácsunk a nagy-egyedi eh. megyei tanácsnak ama határozatát, melylyel az egyház múlt évi számadását a lelkész részére kiútal 100 frt honorarium megtérítésének föltétele mellett hagyta jóvá, de egyúttal figyelmeztette érdekelt lelkész aát, hogy jövőre a va gyonügyi határozatokat a felsőbb hatósági jóváhagyás megnyerése előtt végrehajtani ne engedje.

Örömmel hallgatta meg és vette tudomásul ezek után Ig.-tanácsunk a tiszánineni ev. ref. egyházkerület, sárospataki akadémiai igazgatóság; Zelenka Pál. ág. evang. püspök és Kun Bertalan ev. ref. püspök aainak meglehangú üdvözlő leveleit, melyeket néhai püspökünk emléknapjára és új püspökünk beiktatásának alkalmából intéztek egyházkerületünkhöz, fájdalmas részvétüknek adva egyfelől kifejezést néhai Szász Domokos aa. elhunytá föltől és tesvériesen üdvözölve másfelől a kerület bizalma által helyére állított új püspökünket.

Jóváhagyta továbbá Ig.-tanácsunk a nagy-enyedi Bethlen-kollégiumi előjáróság részletesen megokolt ama határozatát is, melylyel a kezelése alatt álló tanári özvegy-árvai alapoknak a gazdasági hivatalnokok nyugdíjalapjával leendő egyesítését mondta ki, biztosítván ezáltal a szóban forgó alapok terheinek állandó fedezhetését.

Ugyancsak jóváhagyást nyert a fogarasi egyház község kebli gondnoki utasítása s ezzel kapcsolatosan utasított az egyházközség, hogy már huzamosabb idő óta üresen álló kebli gondnoki állását sürgősen töltsse be.

Ezek után a hetes bizottsági előterjesztés folytán hozott közgyűlési határozatokkal foglalkozott Ig.-tanácsunk s pontról-pontra megállapította a szabatos és mielőbbi végrehajtás érdekében szükségesnek látszó intézkedéseket.

Ekkor a gyűlés, a tárgysorozat teljes kimerítésével bezárattott.

r s.

A görgényi egyházmegyéből.

Az a gyászos kimenetelű párviadal, mely még most is foglalkoztatja széles körben a közvéleményt s mely *Putnoki Domokos* mezőkerdi nagybirtokos halálával végződött érzékeny s mostanában szinte pótolhatatlan veszteséget okozott egyházmegyénknek, a mennyiben a társadalom ez átkos szokásának áldozatában egyházmegyénk főgondnokát siratja.

Csak most az elmúlt kerületi gyűlésen választott meg egyházmegyénk első helyen felterjesztett ajánlata folytán főgondnokunknak. Az előtt algondnok, hosszúságos idők tanácsbíró s egyházmegyei képviselő s mindig, mindenben a legszeretőbb szívé, a legbuzgóbb egyházi ember, a szó teljes értelmében vett világi pap

volt. Egyházi hivataloskodása alatt alig s csak nagy akadályok miatt maradt el vagy egy gyűlésről; s nem volt sem oly nagy s fontos ügy, a melynek elintézésében főszerepe ne lett volna; sem oly kicsiny dolog, a mit ha az egyház java kívánta, készségesen el ne vállalt volna. Otthon pedig a m.-erkedi kis leány-egyházban a bőkezű pátronus többet tett, mint a mit tehet bármily buzgó pap. Az egyház által alig fenntarthatott iskolát államivá alakította át s helyiség nem léteben családja régi házában állíttatta be; ott, a hol az előtt templom nem volt, ép az idén végezte be a díszes kis kőből épült bádoggal fedett templomot, egyharmad részben a maga költségén s egészében személyes. semmi fáradságot nem ismerő buzgóságával Vidéken, mely a Mezőség legexponáltabb részén fekszik a ref. egyházaknak, a magyarságnak s a szegény népnek valódi atyja, jóltevője volt.

Bizony „üres lesz az ő helye“.

Legyen áldott emlékezete!

*

Temetése a jun 2 án Kolozsvárt tartott szer-tartás után Mező Erkenen jun 3 án ment végbe nagy részvét s óriási közönség jelenlétében; — egész vidék intelligens közönsége, messziről jött barátai, testületek, a görgényi ref. egyházmegye papi s tanítói kara, rokonai s az össze sereglett falusi emberek ellepték az elhunyt által évek óta gondos szeretettel alkotott kies *barátfalvi* tanyáját, hol a ravatal volt felállítva s a hol aztán arnyas, gyümölcsös domboldalon el is hantolták. — Délután 3 órakor vette kezdetét a temetési szertartás a gyülekezet énekével (XC. zsolt.). Horváth Ödön kőbölküti lelkész mondott imát, Tavasz József esperes halotti beszédet s sírnál Lénárt József magyarói lelkész búcsuzató emlékeztetést; a beszédek között s a sírhoz menet, valamint a sírnál Benedek Árpád v.-szentiváni lelkész vezetése alatt álló egyházmegyei kántor-tanítói dalkör szép s megható gyászeneket énekelt.

Most már pihen csendesen a rövid idő alatt végzett nagy munkák után; lelke Istennél van, a ki ítél. Hív volt itt a kevesen, bízza Isten többre ott fenn az egekben.

r. l.

Különfélék rovata

Dr. Bartók György püspök Budapestre utazott, hogy a rendkívüli konventi üléseken részt vegyen.

A Baidási-alapítványi bizottság közelebbi ülésében jegyzőkönyvileg örököltette meg néhai Szász Domokos erdélyi püspök emlékét és az özvegynek emlékiratot küldött. Az alapítványi igazgatóság évi jelentése alapján tudásul vette, hogy az alapítvány 1898. évi bevételé 89,384 frt 84 kr., összes kiadása 34,693 frt 03 kr és így pénztármaradványa 54,664 frt 81 kr Jóváhagyott az 1899 évi költségvetés, mely 69,409 frt rendes jövedelem mellett 19,569 frt 78 kr rendes költséget és 49,839 frt 88 kr tiszta jövedelmet irányoz elő, mely összegből az egyházkerületeknek egyenként 4000 forint s így összesen 44,000 forint osztalék jut A számvizsgálat javaslata alapján a pénzkezelőknek a fölmentés megadott. Végül az igazgatóság javaslatára elhatározott, hogy az alapítványi birtokok mintegy 30000 frt értékben új gazdasági épületek emeltessenek, melyek költségei a pénztár maradványból és az építési 1/20 czímen megtakarított pénztári készletből fedeztessenek.

Az országos egyházi közalap végrehajtó bizottsága f. hó 7. és következő napjain Dokus Ernő elnöke és Kenessey Béla jegyző előadása mellett végezte a kongrua-ívek fölülvizsgálatát s tette meg javaslatát a lelkészi fizetéseknek 600, illetőleg 800 frtra való kiegészítésére nézve. Több, mint 1400 lelkészi ál-

lásnál kellett a korábbi jelentő-ívek és a mult évi bevallás alapján megtenni a javaslatot a kiegészítő öszszegre nézve, A javaslatot az éppen most ülésező konvent fogja végleg megállapítani s a kultuszminiszterhez terjeszteni, mert a törvény értelmében ez fogja megszabni minden egyes lelkészi állásra nézve a kiegészítő öszszezet.

Alsóesernátoni Molnár Zsigmond f. hó 12. napján temetett el 73 éves korában Marosvásárhelyt. Az elhunyt a közönséges mértéken túlemelkedő férfiú volt. A szabadságharcot, mint honvédtiszti küzdötte végig. Később bíró, ügyvéd, s a Gecse-intézet pénztárnoka volt. A Gecse szent gondolata s áldozatkészsége ma már reális áldásként száll több intézményre és ez áldásosztásban nagy része van a Molnár Zsigmond hű pénztárnoki kezének is. Az elhunyt a marosvásárhelyi kollegiumnak is sok éven át volt jogtanácsosa. Nagy tudomány, nemes karakter, mély vallásosság, református egyháziasság jellemezték őt. Egyszerű ember volt, de szabad ember, független ember. Külső kitüntetések, honvédérmeim kívül, nem keresett Fényt másoktól nem nyert, de ő maga világított. Komoly ember volt. Komoly, mint a tudomány, komoly, mint a munka, komoly, mint a kötelesség. De meghitt körben föl-föl csillant kedélye, mint szivárványfény az aczélon. Temetése nagy részvét mellett történt. A halottas háznál *Tóthfalusi József*, marosvásárhelyi jeles pap tartott szép imát. A sirnál rövid beszédet tartott Molnár Albert, lapunk szerkesztője, ki az elhunytban nagybátyját gyászolja.

A n.-enyedi Bethlen-kollegiumban közelebb-ről két jeles tanár: Halmágyi Antal és Székely Ödön tartotta meg székfoglalóját. Az ilyen mozzanatokról körülményesebb értesítéseket is kérünk.

Dr. Kádár János cikkét tovább folytatni szándékozunk. A folytatás a főlhalmozódott actualis dolgok miatt pár számon át szünetelt.

Statisztika. A folyó 1899. év január, február, márczius hónapjaiban 850 házasságkötésnél történt megegyezés, még pedig 494 esetben a róm. katolikusok és csak 210 esetben az ev. ref. egyház javára; a fenmaradó szám a többi felekezetek közt oszlik meg. Ime, a róm. katolikusok az új törvények épen gyarló oldalával erősítik magukat és ez a taktika, mióta papismus van a világon, mindig meg termette gyümölcsét. Nem azt akarjuk ezzel mondani, hogy talán mi is az emberi gyarlóságra támaszkodva fogjuk meg még a születendő lelkeket is, hanem csak azt, hogy ha a gyarlóság is képes eredményt mutatni fel, mennyivel inkább az erő, mely a protestantismusban rejlik, de azzal az erővel akcióba is kellene lépünk, különben a gyengeség megöl.

Dr. Sulze a híres drezdai lelkipásztor, a ki szóban és írásban oly kitartóan küzdött az erő- és életteljes egyházközségi élet megteremtésén s a ki előharczosa volt a nagy gyülekezeteknek, legalább lelkipásztorlás tekintetében, parokhiális körökre osztásának, — nemrég bucsut vett gyülekezetétől és nyugalomba vonult. Lapjának akkori számában egyebek közt így ír:

»Meggyőződésem a közönséges felfogástól egy pontban határozottan eltért; e kérdésre adott feleletben: miért megy az ember a templomba? A pápa így felel misét hallgatni és a paptól a szakramentumot venni; a protestánsok nagy része így: mert prédikációt akarok hallgatni s ma kedvencz papom prédikál. — En gyermekkorom óta szerettem a templomot s buzgó látogatója voltam, de én mindig az élő egyházat, a gyülekezetet kerestem. Az élő Isten az élő lelkekben van jelen. Velök egygyé lenni, életközösségbe lépni, velök éneken, imában és az úrvacsora vételében: ez volt az én forró óhajtásom. A gyülekezettel való benső közösségben Istennel éreztem magam közösségben. Itt és ilyenkor éreztem az ő vigasztalását, erejét, békességét, kegyelmét Természetesen szívesen okulok a templomban is egy derék

paptól, kitől van mit tanulni s a papot, ha igazi prédikátor és lelkipásztor felette tisztelem. *De a fősze-mélynek az egyházban az imádkozó gyülekezetnek kell lennie és maradnia.* Itt érezzük Isten jelenlétét, ez a mi maradandó városunk, menedékünk minden szükségben és veszélyben

E meggyőződésből származott egész gyakorlati működése. 1856 ban lett pap. *Osnabrück*-ből 1872 ben *Chemnitzbe*, 1876-ban *Drezdába* vitték.

Mindkét helyen nagy gyülekezetek voltak, hol a lelkészek nem léphettek közelebbi viszonyba a hívőkkel. Nyolcz kisebb körre osztotta ezután, hol a lelkész és köre tagjai közt élénk, munkás, belső viszony fejlett ki s az egyházi élet és érdeklődés nem remélt módon fellendült. Utóbbi köre ismét úgy meg nőtt, hogy egy templom körül, öt új kört alakított. De tapasztalnia kellett, hogy míg a lelkipásztorlásra előnyös volt, hátrány s lett az istentisztelet látogatására nézve, mert több lelkipásztor közreműködése mellett nem lehet egységes célú szolgáló az istentisztelet s nem egészen tervszerű az igehirdetés. A köröknek új templomokat akar emelni, de a hívek az új költségtől vonakodtak s a 43 éves lelkész megvált állásától. Erdemrend nélkül távozott, de működését Drezdának három gyülekeze: a Pál-, Péter- és Luther-gyülekezet hirdeti. Eszméje hódít, mert helyességét az élettapasztalat hirdeti. Hol a lelkész és hívei között személy szerinti minél gyakoribb és bensőbb, bizalmasabb érintkezés nincsen, ott nincsen egyházi élet, nincsen közzsellelem, nincs és nem lehet a papi működésnek kívánt áldásos hatása.

Kiadói üzenet.

Nt. Menyhárt András esperes úrnak. Ezt nevezzük példás administrationak. Szükségesnek tartottuk magán levelet is küldeni.

Nt. Zoltáni Elek esperes úrnak. *Feltorjai, ikafalvi és karantnai* egyházközségeknek előfizetését az 1899. évre vettük s nyilvánosan nyugtázzuk.

T. Papp Lajos, ref. lelkész és egyhm. pénztárnok úrnak. Erdő-Csinád időközben befizette az előfizetést s így ez összeget visszaküldöttük az egyháznak.

Nt. Bartalus János esperes urnak. A bukaresti segéd-lelkésztanítói állomás pályázati hirdetése lapunkban immár két ízben jelent meg. Kérjük a kétszeri hirdetés árát, azaz: 4 forintot beküldeni.

Nt. Ravasz János esperes úrnak. A m.-bándi papi állomásra vonatkozó pályázati hirdetés díjából 1 frt. még mindig hátralékos.

A *szilahi* hirdetésért még 1 forint jár.

Hivatalos rész.

1836 – 1899. KÖRÖZVÉNY

Valamennyi eh. nagytiszteletű esperesi hivatalának és az érdekelt collegiumok m. t. Előljárá-ságának.

Dr. Szabó Mihály kir. tanfelügyelő „Tanítók (tanítónők) jogai és kötelességei» cz. munkájának 3-ik bővített és teljesen átdolgozott kiadása megjelenvén, megszerzését szívesen ajánljuk.

Kapható a szerzőnél Nagy-Enyeden. Ára 2 frt 60 kr. Kolozsvártt, 1899. május 29-én.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Dr. Török István,
h. tanügyi előadó.

295—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilagy-szolnoki egyházmegyébe kebeleztet *zilahi* második papi állomásra pályázat nyitattik.

Javadalom: Lakás, 800 frt készpénz, az egyházmegyeyi és a kebli ügyviteli szabályokban megállapított stóla, mintegy 20 hold tagosított canonica portio haszonélvezete, melynek adóját az egyház fizeti.

Kötelessége: minden második héten papi szolgálat a templomban és templomon kívül, — a törvényben és az ügyviteli szabályokban előirt kötelességek teljesítése. hetenként 8 órai vallástanítás.

Pályázati határnap 1899. július 10. Folyamodványok nt. Viski Pál esperes aához Zoványba küldendők.

Megjegyeztetik, hogy a mennyiben a félfizetést az özvegy élvezi: a megválasztott a 800 frt fizetésnek 1900 ápr. 24-ig csak felét fogja venni.

A fizetés az állás elfoglalása napjától kezdve folyósíttatik.

Kolozsvártt, 1899 június hó 9 én.

Dr Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

291—1899.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett, *küküllő-széplaki* IV. oszt. egyházközség *papi* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: új papi lakás, kert és gazdasági épületeken kívül: készpénz 301 kor. 28 fillér, földérték 90 kor., 10 hl. búza, 82 kor. 72 fillér, 22 hl. szemes töröbuzza érték 133 korona 98 fillér, 42 hl. csőtöröbuzza 84 kor., 6 kl. 21 liter bor 86 korona 80 fillér, fapénz 21 korona 9 fillér, kender vászon 13 korona 24 fillér, összes érték 813 korona 94 fillér.

Kötelessége az elválasztandónak a törvényben előirt összes lelkeszi teendők végzése a helyi állami iskolában a ref. tan. kötelesek vallásos oktatása, melyért külön tisztelet díjat fog kapni az államtól

Pályázati határnap 1894. július hó 10-ike.

Folyamodványok nt. Nemes Árpád esperes aához Maros-Ugrára küldendők.

Kolozsvártt, 1899. június 9.

Dr Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

185—1999.

PÁLYÁZAT

torna-tanári állásra.

A nagyenyedi Bethlen kollegiumnál halálozás folytán megüresedett rendestornatanári állás 1899. szept. 1-re be fog tölteni.

A megválasztandó tanár kötelességei:

a) A testgyakorlás tanítása s a kirándulások vezetése a főgimm. öszes osztályaiban.

b) A testgyakorlás módszerének közlése a gyakorlások vezetése a kollegiummal kapcsolatos néptanító képzőben, ide érve az elemi s a gyakorló iskola testgyakorlásainak vezetését.

Rendes fizetés az intézet pénztárából havi előleges részletekben: 800 frt. évi törzsfizetés, ötödévi korpótlékokkal, melyek közül az 1., 2., 4 dik 100—100 frttal, a 3., 5-dik 200—200 frttal számíttatik és lakás természetben, vagy 200 frt szálláspénz.

A megválasztandó az 1894. évi XXVII. t. cz. alapján létesített nyugdíjintézetnek köteles tagja. A másutt töltött szolgálati évek korpótlék szempontjából nem számíttatnak be.

A megválasztandó torna-tanár egy évi próbaidő mulva lesz állandósítható.

A pályázóktól megkivántatik, hogy a vivásban, valamint a különböző sport nemekben jártasak legyenek.

A vivásból adandó leczkékért az önként tanulók az Elöljáróság külön határozata szerint szabályzandó díjakat fognak fizetni

A pályázók életkoruk, vallásuk, állapotuk, képzettségük, képesitetségük s eddigi szolgálataikról szóló okiratokkal fölszerelt folyamodásukat a kollegium Elöljáróságához f. évi július 15-ig terjesszék be.

Ha a pályázat eredménye nem volna kielégítő, a fent jelzett munkakörre rendes torna-tanár választásáig helyettes tanár fog alkalmaztatni évi 600 frt. fizetés és 120 frt. szálláspénz javadalmazás mellett.

Kelt Nagy-Enyeden, a Bethlen-koll. Elöljáróságának 1899. június 6-án tartott üléséből.

Zeyk Dániel,
főgondnok.

Székely Ödön,
előlj. jegyző. tanár.

PÁLYAZATI HIDE TÉS.

A nagyenyedi ref. Bethlen koll. főgymnasiunánál az 1899 - 1900-ik tanévre egy helyettes tanári állás tölteni be évi 800 frt. fizetés s a kollegiumban egy szobából álló lakás javadalmazással.

A megválasztandó a tanítási kötelezettségén kívül az internátusi felügyeletben is köteles résztvenni. Az illető a gymn. konvictusi segédfelügyeletért, ha azt elvállalja, illetőleg reá bizzák, diligentián teljes kosztot fog élvezni.

Pályázhatnak legalább alapvizsgával rendelkező ev. ref. vallásu tanárjelöltek, kik a mennyiségtan-termesztani szakot végezték.

Az okmányokkal fölszerelt folyamodások a Bethlen kollegium Elöljáróságához f. év jul 15-ig beküldendők. N-Enyed, 1899. jun. 6.

Kollegium előljárósága.

PÁLYÁZAT.

A dunántúli ev reform. egyházkerület államilag segélyezett *pápai ev. ref. főgymnasiumában* ürese désben levő *Rajz és rajzoló geometriai tanszékre.*

A megválasztandó tanár köteles a főgymnasium bármelyik osztályában a szakmájába vágó vagy azzal rokon tantárgyakat az egyházkerület által évenként megállapított tantárgycsoportosítás szerint heti 20 óra számig eltanítani.

A megválasztandó tanár évi fizetése 1200 frt alapfizetés, 200 frt lakbérilletmény, 5 izben öt évi szolgálat után 100 frt korpótlék. melynél a más intézetben rendes tanári állomáson töltött évek is fele részben beszámíttatnak, megjegyeztetvén, hogy a megválasztottat az egyházkerület idővel magasabb (1400 és 1600 frt alapfizetés) fizetési osztályba is sorozhatja.

A tanszék betöltése a dunántúli ev. ref. egyházkerület hatáskörébe tartozván, felhivatnak a pályázni akarók, hogy folyamodványukat, keresztelő levelük. el, végzett tanulmányaikkal, tanári képzettségüket, eddigi szolgálatukat, egészségi állapotukat, igazoló bizonyítványaikkal együtt *1899. évi július 1-ig* küldjék be főtiszt. és mélt. Antal Gábor püspök urhoz R-Komáromba.

Csak ev. ref. vallásu egyének vétetnek figyelmébe. A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogosított és kötelezett tagja.

Állomását a megválasztott tanár 1899. szept. 1-én szakudományához tartozó értekezéssel köteles elfoglalni.

Ha alkalmas pályázók hiányában tanári oklevéllel nem bíró tanárjelölt választatnék meg helyettes tanáru, annak évi fizetése 800 frt lenne. Tartozik azonban oklevélét egy év alatt megszerezni s ha a kívánalmaknak megfelel, akkor a rendes tanárok fizetési osztályába besoroztatik.

Pápán, 1898. jun. 1.

Daráni Ignác,
főiskolai világi gondnok.

Czike Lajos,
főiskolai egyházi gondnok.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Légy csöndes szívvel!

Fejes István átdolgozása.

Légy csöndes szívvel, megnyugodva
Életednek istenében;
Nála van minden jó számodra.
Nélküle hiú harc minden.
Ő kútfőd és Ő a napod,
Világa mindennap rád ragyog, —
Légy csöndes szívvel!

Mint foly magadnak s másnak dolga,
Nincs az előtte elrejtve;
Szomorú szived bármi gondja
Nincs az égben elfelejtve.
Számon tartja könyhullásod,
Felhat hozzá fohászokodásod,
Légy csöndes szívvel!

Ha a világon senki sincsen,
Kinek hűségében bíznál,
Vigasztalód marad az Isten,
Jobb ő bármely barátodnál,
Titkos búdat is isméri
S idejét mindannak kiméri, —
Légy csöndes szívvel!

Felhallik lelked sóhajtása,
Hozzá hallik halk panaszod;
A mit nem biznál senki másra,
Neki bátran elmondhatod;
El nem távozik mellőlünk
S legott meghallja, a mit kérünk, --
Légy csöndes szívvel!

Hogy tartod fenn nyomoru élted,
Miből élsz meg? Mért aggódsz?
Ő, a ki adta volt a léte
Megtartásodra is gondol
Keze anynyi jóval telve,
Tengert, földet betölt egyszerre, —
Légy csöndes szívvel!

Ő, ki az erdők madarának
A magszemet megmutatja;

Ő, a ki a mezei nyáját
Folyton táplálja s itatja:
Téged sem vesz el inséggel,
Sőt örömmel s vigasszal tölt el, —
Légy csöndes szívvel!

Ne mondd, hogy nincsen semmi mentség
Nincsen sehol, ki segítsen;
Mert a hol legnagyobb a szükség,
Legközelebb ott az Isten
Hol én veled nyomát veszem,
Ott van ő, hogy jóra vezessen,
Légy csöndes szívvel!

Bár késik néha segedelme,
De mégis eljön az végre:
Szorongat a várás türelme,
De az lesz idvességedre.
Lassan siess, célod éred,
Nemes gyümölcs későre éred, —
Légy csöndes szívvel!

Szenvedni kell! ez itt a törvény,
Mind az alá vagyunk vetve;
A nyomortól semmi élő lény
Nincsen a földön fölmentve.
Ki mondhatná, melyik lélek?:
Én semmi csapástól nem félek! —
Légy csöndes szívvel!

Lesz Isten népének szombatja,
Midőn az Ur megvált minket.
Megment a bajtól, szétszaggatva
Súlyos kötelékeinket.
A halál, ki Istentől jön,
Mindent bevégez majd e földön! —
Légy csöndes szívvel!

Ezzel mi is majd oda térünk
A boldogok seregébe;
Békével futva, békét érünk
A hívek közt fent az égbe'.
Ha Isten szavát megtartjuk,
Ott fent is örökké hallhatjuk: —
Légy csöndes szívvel!

Biztató jel.*

Nem régen, e b. lap 3-ik számában »Figyelemre méltó dolgok« cím alatt a m. kir. központi statisztikai hivatal által egybeállított adatok alapján szomorú képét tártuk fel reformált anyaszentegyházunk jövőjének, reá mutatva azon két sebre, melyet az 1895. év okt. 5-én életbe léptetett egyházpolitikai törvények, nevezetesen a felekezetenküliség még inkább a házassalandó pároknak a születendő gyermekek vallására vonatkozó egybekelés előtti megegyezhetése vágott prot. anyaszentegyházunk testén.

Feltártuk prot. anyaszentegyházunk vérző sebeit, melyek évről-évre való apadásunkat okozzák, s nyíltan kijelentettük azt is, hogy a veszteséget előidézők nem annyira a jelzett egyházpolitikai törvények, mint inkább híveink hitbeli közönyösségében, a prot. öntudat hiányában van.

Ismételjük újra: fennállásunk gyarapodásunkra nézve egy út áll előttünk s ez — a hitélet, a prot. öntudat felélesztése, intenzívebbé tétele, s egyszersmind gyermekeink erős prot. szellemben való nevelése.

Tekintsünk végig a róm. kath. anyaszentegyház történetén, s látni fogjuk, hogy nagy hatalma, külső fénye és roppant vagyona mellett a hitélet fejlesztése, s gyermekeinek erős kath. szellemben való nevelése volt, s az legerősebb fegyvere.

Egy oly egyház, melynek vezetéséből a világi elem csaknem teljesen ki van zárva, melynek hittételei a tiszta meggyőződéssel, a józan ésszel annyira ellenkeznek, s melynél az egész vonalon a szabad hitmagyarázat ki van zárva, csak is az ecclésia militáns erős kötelesség érzete, betöltése, a hitélet ápolása s ennek következtében a felekezeti szellem erős lükte-tése következtében állhat fenn.

Avagy nem ezt bizonyítja prot. anyaszentegyházunk története is; a lezajlott századok alatt átélte szenvedéseket, az elért sikereket nem a prot. öntudat nyilvánulása, a felekezeti szellemtől áthatott egyházunkhoz való erős ragaszkodás segített elhordozni, kivinni? Bizony az a mult elég tanulságul, lelkesítő példál szolgálhat minekünk is.

Igaz, a védelem a legnagyobb veszély pillanatában szokott legerősebb lenni, bizony, mondjuk, erre a legerősebb védelemre hív fel prot. anyaszentegyházunk létérdeke.

Az egyházpolitikai törvények készületlenül találtak prot. egyházunkat, míg ellenben a róm. kath. egyház, bár ellenezte, a győzelem tudatával, teljesen felkészülve állt csatasorba.

Mi szellemi fölényünk, a józan észre hatását előbb-utóbb el nem téveszthető prot. vallásunk tudatában szinte elbizakodottak voltunk, kicsinyeltük a szellemi sötétségben tévelygő s a hitbeli dolgokban bigott ellenfeleink roppant táborát, nem gondolva meg, hogy a fa nagy korában is olyan gyümölcsöt terem, milyennek ágát fejlődése idején beleoltották, s hogy a nagy tömegek sulya mindig nagyobb erővel szokott a mérlegbe esni.

A következmény csalódásunk sajnos érzetére

* Tárgyhalmaz miatt késétt, de most is tanulságos (Szerk.)

ébresztett fel, újból tapasztalnunk kellett, hogy miként a nap a földet, akként a felvilágosultság is az emberek szellemét, gondolkozását csak fokként világítja be, s a sötétségben levő helyeken erős órállásra van szükség.

Az álomból kissé felserkentünk, s ime ébrenlétünknek már is biztató jelei mutatkoznak.

Az országos statisztikai hivatal a folyó év márczius hóban kötött vegyes házasságokról a következő kimutatást tette közzé:

1899. márczius havában a magyar birodalomban összesen 1051 vegyes házasságot kötöttek. Ebből Horváth Szlavonországra mindössze 10 esik. A keresztyén zsidó házasságok összes száma 28, ebből 15 esetben keresztyén nőlegény vett el zsidó leányt, 13 esetben pedig ker. leány lépett zsidó nőlegénnyel házasságra. Az országban kötött 1041 vegyes házasságnak egy nyolczadrészében (131 esetben) egyeztek meg a születendő gyermekek vallása dolgában, még pedig az esetek 56 százalékában az apa vallása javára. A legtöbb megegyezés, számszerint 51, ezuttal kivételesen a református vallásnak kedvezett, a róm. kath. fél javára 42, az ágostaiéra 17 a gör. keletiére 17, a gör. katolikusra 9 megegyezést kötöttek. A 28 keresztyén zsidóházasság közül csak 3 esetben egyeztek meg a keresztyén (róm. kath.) fél vallása javára.

Ez az eredmény, ha meggondoljuk, hogy református híveink száma az ország lakosságának csak 14 százalékát teszi, kivált a megelőző szomorú adatok után, kétségkívül kielégítő.

Igaz ugyan, hogy márczius az ugynevezett nagy bőjtre, a házassági tilalmas időbe esett a róm. katolikuskoránál, s így némileg érthető, ha a katolikusok kisebb számmal szerepelnek a statisztikában, mindazon által biztató jel ez prot. anyaszentegyházunkra, nézve mert azt mutatja, hogy csak a tettek mezejére kell lépniük, s vegyesházasságokat kötendő hitfeleink oldalán mellett kell állanunk, s a kedvezőtlen számok reánk nézve azonnal megkorrigálódnak.

A kath. lapok figyelmét a dolgok ezen fordulata sem kerülte el, majdnem mindenik megújta a harci riadót, figyelmeztetve a klérust egyháza haladása nagy veszteségével szemben a teljes felelősségre.

»A Magyar Állam« szerint »a protestánsok megfeszített munkássága kettős éberségre és munkára kötelezni a katolicizmus vezéreit, mert világos, — úgy mond — hogy ott különös erőnek kell működni, s fokozatos buzgalommal iparkodnak pásztoraik a hívek összetartására és szaporítására.«

Teljes szívünkkel óhajtjuk, hogy a »Magyar Állam«-nak bár ez egyszer igaza legyen, s a következő kimutatások is ily biztatók legyenek reánk nézve. Pedig ilyenek lesznek mindig, ha kezeinket a munkára vetjük, de különben nem.

Fel tehát a munkára lelkész társaim; anyaszentegyházunk, hazánk létérdeke parancsolja, vegye ki abból részét mindenikünk a neki adott talentum mértéke szerint, nem kényszerítésből, hanem igaz hivatás és kötelességérzetből, foglaljuk el helyünk nem csak a szószéken, hanem az iskolákban, a cura pásztorális minden térein, az íge velőkgig. ható fegyverével híveink szívében, lelkében, és akkor időtlen-időkgig hallani fog-

duk a költő eme szavait: „Él magyar, áll Buda még, mert az erős alapokon nyugvó protestantismus fennfogja azt tartani.

Nemes Ferencz,
alsó-ilosvai ref. lelkész.

Egyházi élet.

Nagytiszteletű Szerkesztő úr!

Szederjes kisközségünk (Udvarhelyi egyh.) e hó 14-én szép, felemelő, megható ünnepély színhelye volt. Kovács Mózes lelkész, ki ugyanazon helyen 50 éve sáfarkodik, paptársait, barátait, jó ismerőseit övével egyetemben magához hívta, hogy vegyünk részt az ő örömeiben, s imádkozzunk vele s népével vigan, háládatos szívvel. Jubileum volt ez igaz, de nem azok közül való melyet a hízelgő világ ma sablonszerűleg oly gyakran termel. Nem 10, nem 20, nemis 25 év, hanem 50 év eredménydús pálya határát jelölte e nap. Oly nagy idő ez nyilvános pályán hogy önkénytelenül valami felsőbb meghatottság száll lelkünkbe.

Jó reggel már, a regényes helyen fekvő kis községbe érkezőt kellemesen lepi meg a nemzeti zászlókkal feldíszített diadalkapu. Az utcák és házak eleje zöld ággal van megrakva s mindenfelől becsületes, jámbor arcu, tisztességtudó nép felállva és kalapemelve, ünnepi ruhában köszönti az érkezőket, mintha mondanák: »köszönjük hogy ti is részt vesztek a mi örömeinkben«. Tíz óra felé a szerény papi lak csak úgy reng a tisztelők hatalmas tömegétől. A mi öreg Mózsi bátyánk könnyekig meghatva, még mindig igen élénk taglejtések között fogadja minden egyes érkezőnek szíves jókivánatait. Pap, orvos és hivatalnok három derék fia, már nagyszámú unokákkal dicsekvő két leánya azon fáradoznak, hogy a kedves vendégek minél othoniasabban találják magukat.

11 órakor harangszóra az egyház kicsinye, nagyja, mintegy 35 lelkész s az idegen tisztelgők nagy serege, templomba vonult, mely zsúfolásig megtelt. A jelenlevő 8 énekvezér vezetése alatt mélyen megható gyülekezeti ének után Menyhárt András egyházmegyénk kiváló esperese indítá szívünket a jubilanssal egyetemben igazi hála áldozatra. Majd egy minden jelenlevőt könnyekig megható, mélyen járó szép és igazi beszédben mutata rá jubilans képzettségére, jellemzilárdságára s munkásságára. Különösen beszéde kezdetén és végén remekül használta fel az alkalmat, hogy a szíveket és lelkeket egyszerre egy magasabb régióban ragadja. Esperesünk itt is fényesen bebizonyítá, hogy nemcsak kiváló, mint a adminisztrator, hanem a szószerzőknek is mestere. Ugyancsak ő nyújtotta át jubilansnak a papság remekkivitelű ajándék bibliáját, megható szavak kíséretében. Felolvasta a mi figyelmes és atyailag gyöngéd Püspökünknek Dr. Bartók György ő méltóságának szeretettől áradó üdvözlő leiratát. Majd Dr. Gyarmathy Dezső egyházmegyei gondnok üdvözlő iratát s végre tudomására jutott az ünneplő közönségnek Gr. Haller János egyházmegyei gondnok szíves köszöntése is. Egyszerű, de megható ének után aztán elhagyta Isten házáat az örvendező gyülekezet. Mi is legmagasztosabb, a legszentebb érzelmekkel eltelve lépegetünk a nagy

népáradatban, csak egygyel nem tudtunk kibékülni, hogyan van az, hogy világi téren félelmi eredménydús munkás életet is igyekeznek az illetékes körök királyi kitüntetésekkel, rendjelekkel jutalmazni s minálunk egy papnak 50 évi lankadatlan, bűzgő munkálkodása, éppen egy olyan örálló helyen, mint Szederjes, nem ér meg annyit, mint egy vasuti bakter 30 évi váltó mozgatása. Ez nekem annál inkább fáj, mert egyházmegyénk 1893 óta most másodsor jubilál ilyen körülmények között, az akkori jubiláns még most is megjelent öreg társa örömnépén, most 36 évi bűzgő és sikeres papi munka után is, bár reszkető kezekkel, elhomályosuló szemekkel forgatja az evangéliumot s emeli a már nehéz, palástot: mégis, úgy látom, nem igen teszünk lépéseket hogy egy szerény királyi kegy fényt hintsen hamar lehanyatló, sötétülő életalkonyára. Mert tudom én azt, hogy a jutalmat, elismerést nem külsőségekben, hanem öntudatunkban kell keresnünk és feltalálnunk, de másfelől azt is látom, hogy a külsőségeket sem ignorálhatjuk teljesen. Legalább nekem úgy jött a szederjesi templomban, ha valaki ama megható jelenetek után, Kovács Mózes mellére ő felsége a király nevében egy rendelt feltűzött volna, ezen ünnepély hatása, jelentősége még egyszer akkora lesz vala.

Templom előtt a jubilanst, a megjelent papságot s idegen közönséget Kertész Mózes az egyház sz. gondnoka üdvözölte, egyszerű, keresetlen, de szívélyes szavakkal. Mire ismét Menyhárt esperes válaszolt, kérve röviden e népet, hogy tartsák meg e ritka nap emlékét s éljenek békeességben tovább is hű örállók jukkal.

Végre mintegy 80-an jubilansnak iskolában felterített asztalához ültünk. Természetes, hogy jó magyar szokás szerint, pohárköszöntőkben nem volt hiány s melyeknek központja ünneplésünk tárgya volt. Éltette éppen jubiláns, igen szép szavakkal szeretett Püspökünk ő méltóságát is, mi táviratban is tudomására lett hozva.

Mire a nap a regényes ormokon alá szállott, vagy a vonatokon vagy tengelyen elhagyák az ünneplők Kovács bátyánk csendes, de egy néhány órára zajossá vált otthonát. Kivántunk neki annyi jót, annyi napot az ő napjaihoz, ha az Isten csak ezred részét megadja, úgyis eléri jó egészségben boldogan a száz esztendőt övéinek s mindnyájunknak örömeire. Úgy legyen!

Lajos János,
bögözi ev. ref. lelkész.

Egyházkerületünk közgyűlése.*

Erdélyi evang. reform. egyházkerületünk egyházi és világi választottjai, alig egy hónap letelte után, másodsor jöttek össze theol. fakultásunk dísztermébe, hogy együttes munkájukkal építsék isten országának dicsőségét, anyaszentegyházunk egyetemes érdekű ügyeinek idejekorán végzésével.

Az általános érdeklődés, melyet néhai püspökünk merész conceptióival, nagy alkotásaival felköltött és állandóan fenntartott, örömmel láttuk, hogy nem csökkent, sem a megjelenők számában, sem a tárgysorozat véleménynyilvánítást

* Közöbajtásnak teszünk eleget, midőn közelebből lefolyt közgyűlésünk képét a magy közönséggel megismertetjük.

involváló pontjainak minden oldalú megvilágításában és meggyőződészerű állásfoglalásban sem

Mintha elenyészett volna a tanácskozásokban az üdvös eszméket, terveket is olykor beárnyékoló személyi háttér s felekezeti ujjabb helyzetünk mintha egyesítené a személyeket s óva ösztöztartani igyekeznék, hogy egy testté forrasztva: erdélyi magyar kálvinista anyaszentegyházunk erőtlenségében dicsőítse meg Istennek csodatevő erejét, mindenható hatalmát!

Nem mondjuk, hogy: »a farkas a nyáj körül ólálkodik«; de érezzük, hogy ha külellenségtől nem is kell tartanunk, azon feladatok teljesítéséhez, melyre kötelez a »*mult*«, midőn nagy áldozatokkal létesített s anyaszentegyházunk jövő nagyságának s a korral lépést tartó fejlődésének korszakalkotó ifjú intézményei öregbítését a békés együttműködéstől várja; azon elhivatottság betölthetése pedig, mely az állammal és a felekezettel törvényileg újabb viszonyba s az eddigi tapasztalatok szerint kedvezőtlenebb helyzetbe állított »*jelenünket*« képezi feltétlenül megköveteli nem csak az egyetértést és békességet, de a vállvetett munkásságot és protestáns áldozatkészséget is, első sorban azoktól, kik anyaszentegyházunk kormányzásában részt vesznek, példájukkal hatnak s kivétel nélkül mindnyájunktól, kik előtt egyházunk régi dicsősége, jövő nagysága lelkesítő példa, szent célként lebeg!

E két mozzanat, a »*mult*« iránti kegyelei és a »*jelen*« feladata meghatóan és lélekemelően találkoztak ezen közgyűlésünk alkalmával b. e. Szász Domokos püspök gyász- és Dr. Bartók György új püspökünk beiktatási ünnepélyein.

Ezek valának közgyűlésünk kimagasló mozzanatai. Rendkívüli érdeklődés mutatkozott az egyházkerületi főjegyzői állás betöltésénél és az egyházkerület vagyoni ügyeinek számbavevésére s ennek jövő kezelése iránt javaslatételre kiküldött hetes bizottság előterjesztésének tárgyalásánál, a nélkül, hogy zavarták volna a közgyűlés hangulatát.

Egyházkerületünk főgondnokai: *br. Bánffy Dezső gróf Bánffy György, br. Kemény Kálmán, Simó Lajos és Zeyk Dániel* a gyűlésezés egész folyamata alatt a tanácskozás éber figyelemmel kísérésével és irányításával, alkalomadtán becses tájékoztatásuk és felvilágosításaikkal győzték meg arról, hogy egyházkerületünk kormányzata, az ennek ügyei iránt melegen érdeklődő, azok intézésében híven munkáló erős kezekben áll.

Magáról a gyűlés folyamáról az alábbiakban számolunk be.

Első nap.

Első ülés, május 25. d. e.

Egyházkerületi theol. fakultásunk dísztermének a gyűlés tagjai és érdeklődő közönség részére szánt helyei már 9 óra előtt szorongásig beteltek. Pont kilencz órakor lépett be báró Bánffy Dezső, egyházkerületi legidősebb főgondnok, mint a gyűlés elnöke, gondnokságával és főt. Dr. Bartók György püspök aával, meg-megújuló éljenzések között foglalva el az emelvényen számukra kijelölt elnöki széket és díszhelyeket.

A közgyűlést dr. Bartók György püspök imája előzte meg. Mire *br. Bánffy Dezső* elnöki megnyitó beszédében az erdélyi egyházkerület minden részéből igen szép számmal öszszesereglett egyházi és világi közgyűlési tagokat és képviselőket szívélyesen üdvözölve, a gyűlést megnyitja.

A gyűlés megalakulása.

Elnök aa. előterjeszti, hogy dr. Bartók György egyházkerületi főjegyző aa. a mult hó 18-án tartott közgyűlésünkben püspökké választván, a főjegyzői állásnak a tárgysorozat rendjén betöltéséig a főjegyzői teendők végzéséről helyettesítéssel kell intézkednünk. Közgyűlésünk elnök aa. előterjesztésére és indítványára *főjegyzővé: Somkereki Miklós* széki esperes, segéd jegyzőké: *Bodor Géza*, alcsernátoni lelkész, *Kincs Gyula* zilahi, dr. *Borcsa Mihály* kolozsvári tanárok afiakat nevezi ki.

A közgyűlésen megjelent tagok számbavételére *Kádár János*, elnöki felhívásra, felolvasta a tagok névsorát, miből kitűnően, hogy a határozathozatalra megkívántató 50 tag, többszörösen is kitelik a megjelentekből: elnök aa. a gyűlést határozathozatalra jogosultnak s az igazgatótanács javaslatára dr. László Ferencz miniszterileg kinevezett sepsi sztl.-györgyi tanár aanak a tagok sorába felvételével megállapultnak jelenti ki.

Napirend

A napirendet a tárgysorozat megállapítása nyitotta meg, közgyűlésünk minden észrevétel nélkül elfogadva az igazgatótanács által összeállított s a közgyűlési tagok közt előzetesen kiosztott javaslatban foglalt tárgysorozatot.

Elnök aa. bejelenti a hozzá közgyűlésünk folyamata alatt érkezett jelentéseket, ezek alapján közgyűlésünk gr. *Kuun Géza, Pogány György, Dósa Elek* egyházmegyei főgondnokok, *Bartha Lajos* esperes és egyházkerületi közügyigazgató (director), *br. Bánffy Kázmér* egyházkerületi képviselő aainak távolmaradását igazoltnak tekinti.

A tárgysorozat első pontját képező, Ő Felsege Erzsébet királyné emlékezetének jegyzőkönyvi megörökítése tárgyában kelt ig.-tanácsi előterjesztést, közgyűlésünk fájó részvétellel és meghatottsággal fogadva, az egyházkerületünk nevében Királyasszonyunk iránt érzett halás kegyeletnek s Király Urunk Ő Felsege iránti legmélyebben érzett fájó részvétünknek kifejezésére tett intézkedéseket közgyűlésünk jóváhagyó tudomásul veszi. Az egész művelt világot megdöbbentő, a Felseges Uralkodó házat, nemzetünket és anyaszentegyházunkat mélyen lesújtó, ezen megmérhetlen vesztesség felett érzett osztatlan fájó részvétének s ezzel a szenvedések tövis koronájával is megkoronázott királyasszonyunk Erzsébet Ő Felsege áldott emlékének leghálásabb megörökítésére jegyzőkönyvében is külön lapot szentel

Bizottságok kiküldése.

Közgyűlésünknek első teendője levén a gyűlésezése idején működő s a gyűlésezés befejezésére kiküldetésükről beszámoló bizottságok kinevezése, ezek elnök aa. ajánlatára megalakíttatnak:

1. az ig.-tanácsi évi jelentés átvizsgálására és jelentéstételre kiküldetnek: elnök Gyarmathy Zsigmond; tagok: Váro Ferencz, dr. Elekes Viktor, Sándor János, Lenárt József.

A kérvények megvizsgálására és előterjesztésére: elnök Molnár Albert, theol. tanár; tagok: Bihari Sándor, Nagy József esperes és Fejérvári Jenő.

3. A sérelmi ügyek megvizsgálására és előterjesztésére, elnök: gr. Wass Béla; tagok: Ravasz János, Nagy Lajos képviselő, dr. Farnos Dezső és Vincze Ödön.

4. Szavazatok beszédésére, elnök: Menyhárt András; tagok: Pap István, Muzsnai Károly, Vásárhelyi Boldizsár, Kóbori János, Lázár István és Kovács Dezső.

5. Az indítványok átvizsgálására és előterjesztésére, elnök: Apáthy Péter; tagok: Geréb Márton és Vén Mihály.

6. A testvéregyházkerületek jegyzőkönyveinek átvizsgálására és jelentéstételre, a jövő évi működési körrel, elnök: Pokoly József; tagok: Péter Károly és Tavaszy József.

A választás utján alakítandó, s a jövő évi működési körrel kiküldendő bizottságok, nevezetesen:

- a) az ig.-tanácsi ügykezelést;
- b) az egyházkerületi számadásokat;
- c) az egyházkerületi közpénztárt vizsgáló bizottságok

3—3 tagjának megválasztását közgyűlésünk elrendelvé, elnök aa. ezekre a választást ma d. u. 3—5-re tüzi ki.

Szász Domokos püspök emléke.

Közgyűlésünk tárgysorozatának legszebb pontja a kegyelet aiva megnyilatkozása, melyet b. e. Szász Domokos püspök emlékének szánt. Az ezt tárgyazó igazg.-tanácsi előterjesztést közgyűlésünk egyhangulag elfogadva, határozatilag kimondja, hogy: tekintettel *Szász Domokos* néhai püspök atyánkfianak egyházkerületünk anyagi és szellemi ügyei vezetésében 15 évi püspöksége ideje alatt kifejtett fáradhatlan tevékenységére, odaadó buzgalmára és el nem évülő érdemeire, nevezett néhai püspök atyánkfia emlékét jegyzőkönyvbe iktatással megörökíti és a helyet, hol szétomló porai pihennek, a *Nagy Péter* püspök sírját jelölő emlékhöz hasonló emlékoszloppal jelöli meg, hogy ez emlékek együtt és egymás mellett hirdessék erdélyi egyházkerületünk ama két nagy püspökének nevét, kik közül az egyik az alapvetésben, a másik az építésben tette magát feledhetlenné közöttünk.

Együttal elrendeli, hogy emlékére az egyházmegyék, püspöki vizsgálat alatti egyházközségek és nagyobb egyházközségek gyászistentiszteletet tartsanak, emlék-oszlopára gyűjtést rendezzenek, s az emlékoszlopra befolyó esetleges felesleg a szeretetház javára, ezen utolsó nagy alkotására fordíttassék.

Elnök aa. ezzel a következő ülés idejét ma d. u. 4 órára tűzve ki, fölhívja közgyűlésünk tagjait a Szász Domokos püspök emlékére rendezett egyházkerületi gyászünnepélyen részvételre. Ezzel közgyűlésünk tagjai, a főgondnoki kar és püspök aa. vezetése alatt, testületileg a belfarkas utcái templomba vonulnak, hol a hatóságok és testületek képviselői és a közönség tömött sorai által szorongásig telt templomban, a ref. egyházi vegyeskar és a földész énekkar közreműködése mellett gyászimát Dr. Bartók György püspök aa., gyászbeszédet Kenessey Béla, theol. igazgató atyánkfia tartott.

(Folytatjuk.)

Bodor Géza

Irodalom.

Pénzügyi Kódex. I. Illeték-Egyenérték jogi személyek, *egyházi*, és világ községek, egyletek intézetek, testületek, társulatok, kir. adóhivatal, ügyvédek és pénzügyi tisztviselők számára. Irta: *Dr. Szabó Sándor*, a sárospataki jogakadémián a magy. pénzügyi jog nyil. rend. tanára. — A tudós szakférfiúnak e művét addig is, míg bővebben méltathatnók, egyházmegyei könyvtárainknak, collegiumainknak, vagyonosabb egyházközségeinknek igen ajánljuk. A mű előnyeit *Dr. Szabó Sándor* neve teljeseen garantirozza.

S. Szabó József, Elek Lajos, Dr. Nagy Zsigmond a debreczeni collegium oratoriumában a most lefolyt tanév folyamán gyermekistentiszteleti beszédeket tartottak a Szeretetről. A három beszéd (series-predikációk) most 10 kros füzetekben is megjelent, mert, mint e derék beszédek derék szerzői igen helyesen írják, »e füzetkéknak tanítványaink között való szétosztása által a zsenge keblekben felköltött vallásos érzéseket állandósítani óhajtjuk« stb E füzeteknek széles körű elterjedést kívánunk.

Különfélék rovata.

Az ev. ref. egyetemes konvent egy napos rendkívüli ülése f. hó 14 én tartatott meg. Az ülés szokásos megnyitása után Kun Bertalan püspök szívesen üdvözli dr. Bartók György püspökünket s kegyeletesen emlékezik meg Tóth Sámuelről. Tudásul vétetik, hogy a kultusz-miniszter a közalapot illető 100 ezer forintos államsegélyt kiutalványozta. Kenessey Béla jelentést tesz a kongrua kiegészítés ügyében. A beérkezett 1465 kérvény között oly hiányos kérvények is vannak, melyek fel nem terjeszthetők. Ilyenek például a felső baranyai egyházmegye kérvényei is Pártololag terjesztetik föl 1439 kérvény és pedig I. *A dunamelléki kerületből* s ennek nyolcz egyházmegyéjéből 104 egyház Ennek szükséglete 1200 koronáig: 11722 korona 29 fillér; 1600 koronáig: 49,682 korona 17 fillér; fuvardíj czimen 5490 korona, káplántartási díj czimen: 3 000 korona; 2. *a dunántuli kerület* 9 egyházmegyéjéből 208 egyház. Ennek szükséglete 1200 koronáig 46.036 korona 20 fillér. 1600 koronáig 125,548 korona 23 fillér, fuvardíj czimen 15.090 korona, káplántartási díj czimen 2500 korona; 3. *a tiszáninneri kerület* 8 egyházmegyéjéből 301 egyház. Ennek szükséglete 1200 koronáig 94,633 korona 4 fillér, 1600 koronáig 220,259 korona 41 fillér, fuvardíj czimen 17.710 korona, káplántartási díj czimen 1400 korona; 4. *a tiszántuli kerület* tizenhárom egyházmegyéjéből 381 egyházat. Ennek szükséglete 1200 koronáig 123.712 korona 61 fillér, 1600 koronáig 268 663 korona 97 fillér, fuvardíj czimen 8060 korona, káplántartási díj czimen 1828 korona 09 fillér; 5. *az erdélyi kerület* tizenhét egyházmegyéjéből 446 egyház. Ennek szükséglete 1200 koronáig 193 261 korona 49 fillér, 1600 koronáig 377.959 korona 67 fillér, fuvar díj czimen 19.510 korona, káplántartási díj czimen 500 korona. Összesen 1439 egyház. Ezeknek szükségletét a konvent 1200 koronáig 469.366 koronában, 1600 koronáig 1.043.113 korona 45 fillérben, fuvardíj czimen 66.679 koronában, káplántartási díj czimen 9228 korona 09 fillérben mutatja ki.

Az a néhány kérvény, mely most nem volt fölterjeszhető a kultusz-miniszterhez, később terjesztetik föl a végrehajtó bizottság által a konvent eziránti fölhatalmazása alapján. A konvent fölkéri a minisztert e pót fölterjesztések elfogadására s egyszersmind eshetőleges fölvilágosítások nyújtására a végrehajtó bizottságot jelöli meg

Ezután *Sass Béla* terjesztette elő az elméleti jog- és államtudományi államvizsgálatra vonatkozó törvényjavaslattal foglalkozó tanügyi bizottság jelentését. A felirat örömmel és köszönettel fogadja a miniszternek a jogi szakoktatás színvonalának emelése érdekében kifejtett munkásságát; azután a jogi és államtudományi vizsgák reformjáról szóló javaslatra teszi meg észrevételeit. Óhajtotta volna, hogy a jogi szakoktatást betetőző államvizsgálatra vonatkozó tervezetek egy, a jogi szakoktatást részletesen szabályozó törvény keretébe illesztettek volna be. Helyesli, hogy a törvényjavaslat-tervezet egységessé teszi az államvizsgálatot s ily módon szakit a jogi szakoktatás természetével ellenkező

bifurkáció rendszerével. Több kevésbé lényeges észrevétel után arra kéri a felirat a miniszteri, hogy ejtse el azt a tervet, mely szerint csak a királyi Táblák székhelyén lehessen vizsgálatot tenni, mert ha ez törvénynyé lesz, azok a jogakadémiák, melyek nem esnek a Táblák székhelyére, teljesen lehetetlenné lesznek téve. továbbá kéri azt is, hogy a vizsgáló bizott. elnöke ne bíró, hanem tanár legyen, mert ezzel a vizsgázandók könnyebben érintkezhetnek.

E jelentés mint a szakbizottság felirata terjesztetik föl a miniszterhez a konvent tudásul vétele mellett.

Most *Molnár* Béla, mint a közjogi bizottság előadója bejelentette, hogy gróf *Khuen-Héderváry* horvát bán *Kun* Bertalanhoz átiratot küldött, melyben tudatja, hogy a horvát- és szlavonországi helvét hitvallás evangélikus egyház külső jogi viszonyaira vonatkozó törvényeket megalkották és azok szentesítést nyertek. Ezek után bekövetkezett az az állapot, hogy az ev. ref. egyház törvényei Horvát- és Szlavonországban is érvényre emelkedtek. Tekintettel azonban arra, hogy ebben a törvényben vannak olyan pontok, melyek a horvát törvényekkel nem egyeznek meg, szükségessé vált az ilyenek pontos módosítása. A módosítás a zsinat feladata lesz.

Kenessey Béla, mint az adóügy reformálását előkészítő bizottság előadója referál a bizottság eddigi működéséről. Az egyházi adóreform ügyében újabb összeírás lesz s a bizottság által készített utasítás és kérdő ívek a gyülekezeteknek megfogják küldetni. — Tudásul vétetett, hogy a nagyenyedi kollegium 21 ezer forintos kölcsöne törlesztésére a kultuszminiszterium államsegélyt engedélyezett.

A konvent befejeztével az egyházi bíróság ült össze *Tisza* Kálmán elnöklete alatt, hogy itélkezzenek *Begedy* Lajos gyöngyösmelléki lelkész fölött, a ki — a hívek panasza szerint — jóváhagyás nélkül, az egyház pénzből építetett lelkészlakot, azonfelül összérhetetlen természetű olyannyira, hogy a gyöngyösmellékiek már a templomba se akartak járni, többek között pedig fedezetnélküliekké lettek. Az egyházmegyei bíróság *Begedyt* száz forint pénzbírságra ítélte. Az egyházkerületi bíróság *Begedyre* nézve kimondta a *hivatalból való elmozdítását*. A konventi bíróság ma az egyházmegyei bíróság ítéletét hagyta helyben.

A *Debr. Prot. Lap* legújabb száma cikkcsorozatot kezd meg ily cím alatt: »Unió-e vagy uniformitas?« A cikksorozatból még csak egy közemény látott napvilágot, de már a cím mutatja, hogy egyházalkotmányjogi fejtegetéseket kapunk. A protestantismus, valamint az evangélium kétségkívül codexben is, alkotmányrendszerben is érvényesül, azonban protestantismus, valamint az evangélium első sorban mégsem codex, mégsem alkotmányrendszer. A Debreczeni Prot. Lapban nem egyszer vettük észre azt a hajlamot, mely a protestantismust mindenekelőtt alkotmányrendszerben keresi és pedig egy változatlan, ugyanazon, *egyetlenegy* alkotmányrendszerben. A *Debr. Prot. Lap* már-már testvérnek sem ismer el bennünket, mert egyházrendszerünk a testvérkerületek alkotmányától különbözik. A *Debr. Prot. Lap* ez álláspontja nem az unió, azaz: nem a különféleségek fölött egy magasabb egység; de az uniformitas, azaz: az individualitások eltörlése a föld színéről. Mert szerinte a protestantismus, illetőleg ennek református ága, hogy fönnebbi szavainkat ismétljük, csak egy változatlan, ugyanazon, *egyetlenegy* alkotmányrendszeret tűr meg. Sokszor tapasztaltuk, hogy különben eszes írók, kik valamely egyetemes elvet minden buzgósággal ugyan, de csak *egy* bizonyos szempontból tárgyalnak, az elvben rejlő egyetemességet az egyoldalú szempont által absorbealtatják. Pedig nem valami helyes dolog csak egyetlen toronyból nézni a világot. Most már reméljük, hogy a *Debr. Prot. Lap* kifejti előttünk, hogy mit kíván tőlünk valami olyast, mi unio volna, de nem

uniformitas? Ennélfogva figyelemmel fogjuk kísérni *Nagy István* cikksorozatát, mely éppen most indult meg a debreczeni prot. lapban s melynek sokat ígérő címe: »Unio-e, vagy uniformitas?« Igaz, hogy *Nagy István* nem a legobjectivebb író. Az ő különben tartalmas agyának functionját meg-meg zavarja kissé sűrű vérenek egy egy hullámtorlódása s aztán pathosszal és sarkasmussal szolgálja ki olvasóit, hol ezek higgadt logikát várnának. Polemizál *Váróval*, pedig *Várónak* lapunkban megjelent egyetlen rövid cikke igen jól világitotta meg az egész kérdést. És megrovásban részesít minket, mert ezt irtuk volt: „Egyházalkotmányunk történelmi karakterével okvetlen számolnunk kell. A mi erdélyi egyházalkotmányunk be van itt olvadva a református népelet organismusába. E sorainkban, kérjük szépen, nincs semmi „nagy tévedés a történelmi igazságra nézve.“ A „presbyterialis“ sürgetésekkel szemben mindig oda állíthatjuk az erdélyi egyházalkotmányunk azt a történelmi karakterét, mely küriarchikus, sőt némi tekintetben klerikalis, de nem presbyterialis. „A mi erdélyi egyházalkotmányunk be van itt olvadva a református népelet organismusába. E szavainkban pedig ismét nincs „nagy tévedés a népelet psychológiájára nézve. Nincs tévedés, akkor sincs, ha szavainkat csak legujabb, alig 28 éves alkotmányrendszerünkre alkalmazzuk is. A nép psychológiával kapcsolatos itéle teinknél nem szükség mértékül talán az »örök« emberiséget vennünk, mert elég a — *generatio*. Tehát idézett és kifogásolt sorainkból hajos dolog tévedést bizonyítani reánk. Mi ismételten mondjuk, hogy egyházalkotmányunkban nem egy módosítani való rendelkezést találunk s lelkészi karunk nagyobb érvényesülését éppen óhajtjuk. Ez azonban jól összhangba hozható ama szavainkkal, hogy »egyházalkotmányunk történelmi karakterével okvetlen számolnunk kell. Egyúttal értesíthetjük itt az illetőket, hogy *Dr. Bartók György* püspökünk az egyházalkotmányi kérdéseket is gondjaiba vette, e tárgyban tanácskozást is tartott és statusgondnokainkkal is értekezett. Egyházszervezeti fejlődésre minden bizonynyal van kilátásunk; azonban az egyházszervezeti fejlődés alatt mi részünkről nem valamely következetesen kivitt presbyterialis rendszert értünk.

A kultuszminiszter a vallásos nevelés érdekében. A kultuszminiszter 32.543 99. szám alatt a kir. tanfelügyelőkhöz a következő rendeletet intézte: »Ismételten hangsúlyoztam, hogy a népiskolai iskolázást csak úgy tartom a népoktatási törvény intencziói val meggyezőnek és eredményesnek, ha a tanítás mellett *kiváló gondot fordítanak a tanítók a hazafias és vallás-erkölcsös nevelésre* és ha úgy az iskolában, mint a társadalmi és magánéletben győzedséggel és jó példával hatnak növendékeik vallásos érületére. E célból kötelezőleg elrendelem, hogy mindenütt, a hol az illető egyházak lelkészei a rendes tanórákat meg nem zavaró istentiszteletet tartanak a lelkész vagy az állami iskolai gondnokság kívánságára, illetőleg határozatára, nevelői feladatukból kifolyólag és figyelmzés szempontjából is *kötelesek az állami elemi iskolák tanítói, illetve tanítónői a sajátte-lekezetükhöz tartzó növendékeket az istentiszteletre elkisérni és ott rájuk felügyelni*. Megjegyzem, hogy mindennapi istentiszteletre való járásra az elemi iskolai tanulók ősszel a mennyiben az időjárás megengedi, legfőljebb október végéig, tavasszal pedig április hó 1 től kezdődőleg kötelezhetőek és e mellett a téli ünnepi és vasárnapi istentiszteletre való járás alól is a gyöngébb szervezetű vagy gyöngébb ruházatu tanulók a szülők vagy az osztálytanítók óhajtására fölmentendők.

Lapunk szerkesztőjének, mint Kolozsvárt egyházi vallásitanításunk felügyelőjének a presbyteriumhoz beadott jelentéséből nyilvánosságra kell hoznunk a következő sorokat: „A vallásos és egyházas nevelés ügyét az iskolai vallásitanításon kívül gyermekis-

tentiszteletek tartásával is szolgáltuk 1898 nov. től kezdve 1899. ápril haváig. Ki kell itt emelnem a polg. leányiskola derék igazgatóját: *Pallós Albert* aát, ki az említett időszak alatt a theol. fakultás dísztermében rendszeresen tartott gyermekistentiszteleteken való megjelenésre az állami polg. leányiskola növendékeit buzdította s ott a mindig nagy számban megjelenő növendékekkel s az államiskola reformatus tanerőivel együtt maga is megjelent. "A jelentés e sorait szívesen reprodukáljuk lapunkban. hogy olvasó közönségünk is elismerést érezhessen az állami polg. leányiskola derék igazgatója iránt, ki hivatásának magaslatán áll s a helyes nevelés titkának mélyébe lát és növendékeinek valláserkölcsei épülése körül kifejtett buzgalkodásával a kultuszminiszteri intencionak is megtestesülésében igen érdemes munkatárs.

Vallásvizsgák. Kolozsvár város területén levő felekezeti, állami, községi alsóbb és felsőbb iskolák ev. ref. vallású növendékeinek vallásvizsgálója most van folyamatban. Benső lelki örömmel konstatáljuk, hogy az eredmény eddig elő általában kielégítő, sokszor meglepő. A hióktatók a protestantizmus követelményének megfelelő módon tanítják a vallást, midőn a vallásos nevelés által az ész és szív harmóniájára törekednek. E törekvésnek tulajdonítható, hogy gyakran egészen kicsiny gyermekek nemcsak ismerik Jézus élettörténetét, hanem annak főbb mozzanatait értelmezni is képesek. Reméljük hogy a mai fiatalabb nemzedék ekkor az idősebbnek helyére lépve, legalább tudni fogja, hogy miért kálvinista és mit vár tőle az anyaszentegyház? Talán felesleges is mondanunk, hogy nekünk a tudatlanság — nem akarjuk mondani: butaság — okoz legtöbb bajt. Ez szüli az anyaszentegyház iránti közönyt az életben. Ha a növendékek kellő vallásos ismeretek nélkül kerülnek ki az iskolákból, rájuk nézve mindegy, akár Mohamed követői akár pápisták, akár kálvinisták. Egyiket sem tartják jobbnak a másiknál s ha mégis választaniok kell, sok esetben oda huzódnak, hol a cultus az érząceket csiklandozza s az egészségtelen kedélyt elzárva a főtől, mintegy téli ruhába öltözteti és elhitei, hogy a kábító meleg, mely így származik, az isteni léleknek ujjíteremtő, megelevenítő melege. Nincs mit csodálkozzunk az áttéréseken, a reversalisoknak megdöbbenő módon való szaporodásán. Az ilyen jelenségek oka egyszerűen a tudatlanság, vagy ha jobban tetszik, a közöny, de ennek alapján mégis csak a tudatlanság. Ennek elenyésztetésére kell töreködnünk és azt csak úgy tehetjük, ha a vallásos nevelést elvégre komolyan lelkiismeretes szigorral vesszük. *Diximus et salvavimus animam nostram.* — c.

Gyászlap. Gidófalvi id. Csiszér Gábor egerpataki ev. ref. lelkész, a sepsi ev. ref. egyházmegyének 20 éven át esperese, 1843—49-es honvéd, életének 74. papságának 50 évében, folyó hó 14 napján elhunyt. A munkás, derék, önfeláldozó élet után legyen emléke áldott.

A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület folyó évi július hónap 4. és 5. napjain Hódmező-Vásárhelyen tartja meg XVI. rendes közgyűlését.

Zsidó panasz. A »dunántúli Prot. lap«-ból vesszük szószerint a következő érdekes közleményt: Ft. Körmeny Sándor egyházkerületi főjegyző úr szívesége juttatta hozzánk az alább olvasható zsidó panaszt. Tájékozással közöljük a főjegyző úr levelének néhány sorát: Jánosi Gábor ev. ref. szászvárosi főgymn tanár, ki 20 év alatt összetakarított 8000 frtjával egész Európát, Észak-Amerikát, Afrika fölközi tengerparti vidékeit, Kelet-Ázsiát és a Szentföldet beutazta, — ezen sok utazásához nyelveket tanult, előismereteket gyűjtött, helyszíni érdekes megfigyeléseket, tanulmányozásokat följegyzéseket tett, de a kit e nagy zelozítással tett folytonos munka, fáradság és izgalom annyira kimerített, hogy most nyugalomra van utalva, a kolozsvári püspöki fölavatásról visszatérő utasoknak élmenyeiről beszélgetve, ma is meghatottsággal gondol

vissza ama jelenetek egyikére, a midőn a jeruzsálemi zsidó zarándoklók minden szombat előestéjén Salamon régi falánál (templom) földre vetve magukat, ezt a szószerint közölt szép imát elzokogják, a kikkel együtt sirt a szent falak elpusztulásán kesergőkkel ő is, **Zsidó panasz:** A palotáért, mely pusztá lőn, a templomért, mely földulatott, egykori nagyságunkért, mely tova tűnt, itt ülünk elhagyottan és sirunk; — mondja az előimádkozó és a jelen levő nagy tömeg a falhoszszában földre borulva felel: A pusztulás napját el nem feledve, hordozzuk Jeruzsálem bánatát, mely anyánk vala, dajkált. felnevelt, itatott isteni lélek italával, mely ott fakadt. De nem hagyott árván az Atya (?), az örökkévaló! Vigasztalj Atyánk és Urunk! kik szomorkodunk Sion és gyászolunk Jeruzsálem felett; vigasztalid agyszóló várost, mely földulatott, meggyaláztatott és pusztá lőn! Amen.»

Vallástudományi kongresszus. A jövő évi párizsi világiállitás alkalmával tartják a második nemzetközi vallás tudományi kongresszust Párizsban. Az első pár év előtt Stockholmban tartatott. A kongresszus távol minden felekezetieskedéstől tisztán tudományos jellegű lesz, a vallásról mint historiai és socialis jelenségről fognak tárgyalni. A polemia már a program kizárja. melynek nyelc pontja 1. A civilizálatlan népek vallásai. 2. A legszélső kelet vallásai. 3. India vallásai. 4. Perzsia vallásai. 5. A semiták vallásai, ideértve Egyptoméit is. 6. A görögök és rómaiak vallása. 7. A germanok skandianok és szlávok vallása. 8. Kereszténység. A kongresszus szeptember első hetében tartatik 1900-ban.

Egy szép ajándék és zárókő elhelyezés.

A zalathnai egyház, mely az 1848-ban eipusztított templomát a legutóbbi évek alatt a romokból kiemeite s díszesen restaurálta s most már a templom belső berendezési és felszerelési munkáját végzi, a mult héten nagyon szép ajándékban részesült. Ugyanis Hegedüs Sándor kereskedelmi miniszter úr önmagyméltósága egy, a zalathnai kőfaragó ipari szakiskola által készített, művészi kivitelű 150 frt értékű urasztalt kegyeskedett az egyháznak ajándékozni. Folyó hó 14-én, az egyház előljárósága s az érdeklődő hívek jelenlétében, az urasztala fölállítása alkalmával helyzetetett el az építkezést befejező zárókő is, beletéttetvén abba a zalathnai egyház ez alkalomra megírt története, a legutóbbi egyházker közgyűlések jegyzőkönyve, a névkönyvek, az egyházi törvénykönyv 1—1 példánya s az egyházker. hivatalos lap legutóbbi számai és több érdekes tárgy s okmány. Az egyik pergamenre írott okmány azt adja emlékezetül, hogy bevégeztetett ezen templom restaurálása az Urnak 1899-ik esztendejében, a mikoron is az erdélyi ev. ref. egyházkerületnek vala püspöke Dr. Bartók György, generalis nótáriusa Kenessey Béla, generalis direktora Bartha Lajos; a gyulafehérvári egyházmegyének esperese Dr. Elekes Viktor, főnótáriusa Ferenczi István, drectora meg Gruzda Domokos; a mi zalathnai eklánknak pedig vala lelkipásztora Ferenczi István, curatora Gere András, jegyzője Kolonics Lajos, a presbyterek ezek valának: Ajtay Gy., Csánky J., Molnár K., Czeténi J., Vass M., Földessy J., Váczi L., Kele I., Karpai J., Nagy L., Farkas D., Butyka L. Az orgonistai téendőket pediglen ifj. Ferenczi István, a lelkészünk 8 éves kis fia végzé.

Lapunk felelős szerkesztője pár nap mulva el fog utazni Kolozsvárról s távollétében tiszt. *Molnár Lőrincz* lelkész aa. veszi át ideiglenesen a szerkesztést. A közleni valók tehát ez idő alatt az ideiglenes szerkesztő aához küldendők.

Sajtóhiba kiigazítás. Lapunk 23. számában a 187. oldal felülről számitott 27. sorában »le nézni« helyett: *le mérni* olvasandó.

Kiadóhivatal izenete.

M.-Sülyei gondnok úrnak. A most küldött 4 frt 50 krral a *folyó* évi előfizetés ki van egyenlítve, mert a mult évben 50 kr. túlfizetés volt. Másféle befizetés nem történt.

Hivatalos rész.

1722—1999. PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A deési egyházmegyébe kebelezett s lemondás folytán megüresedett kide csomafái körlelkészi állomásra ezennel pályázatot hirdetünk.

E körlelkészséghez tartoznak, a kidei anyaegyházon kívül, a csomafájai és gyulai leány-egyházak, valamint a szomszédos falvakban elszortan élő ref. hívek, melyeket és kiket koronként meglátogatni a körlelkész kötelességéhez tartozik

A körlelkészi fizetés 393 frt 38 kr., melyből pénzfizetés 347 frt 96 kr., közmunka érték 29 frt és a 16 hold 734 □ öl kanonika kataszteri tiszta jövedelme 16 frt 42 kr. Ezen kívül jó lakás, gazdasági épületekkel, gyümölcsös és veteményes kerttel.

Pályázati határidő *foljó évi július 1-je*, mely időig a kellőleg fölszerelt folyamodványok főtiszteletű Dr. Bartók György püspök aához küldendők.

Kolozsvártt, 1899. június 9-én.

Becsek Lajos,
elnökselyettes.

Maksay János,
számvevő.

307—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebelezett *körtvetői* egyházközségben pályázat nyittatik

a) *A kántor-tanítói állásra* Javadalma kerttel és gazdasági épületekkel bíró tisztességes lakáson kívül, 70 frt kegy pénz az egyházközség pénztárából; 7 hold 518 négyszögöl 1 ső osztályú szántó és 1002 négyszögöl kaszáló haszonélvezete, a melynek kataszteri tisztajövedelme 50 frt., de haszonbéri értéke kétszeresénél is több; természetben kiszolgáltattott fa és gabona 191 frt értékben és 89 frt államsegély, összesen 400 frt;

b) *az ujonan rendszeresített másodtanítói, illetőleg tanítónői állásra.* Javadalma 250 □ öl kerttel, 2 szoba, konyha és kamarával ellátott lakáson kívül, az egyházközség pénztárából 25 frt, a felekezetenküli iskola földjének jövedelméből és tőkepenze kamatjából a községtől 35 frt; az egyházközségtől 10 frt. értékű 2 öl kemény tűzifa; 320 frt államsegély, összesen 400 frt.

A tanító aa. a tanításon kívül köteles elvégezni a kántori teendőket és vezetni a faiskola munkálatait is, s a tanítónő kézimunkát tanítani a leányoknak.

Pályázati határnapp 1899. július 15. A folyamodványok nt. Tavaszy József, esperes aához küldendő M.-Péterlakára, u. p. Szász-Régen

Kolozsvártt, 1899. jun. 19-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök

322—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *Somosdi* egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakáson, kerten és gazdasági épületeken kívül. 1. Évnegyedenként előrefizetendő készpénz 400 frt. 2. Szántó 4 hold 1107 □ öl,

melynek tisztajövedelme 25 frt. 3. Tűzifa 3 öl szinfa, egy szekér ág, értéke 25 frt. Összesen 450 frt.

Pályázati határnapp 1899. jul. 15.

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához Nyárad-Szeredába küldendők

Kolozsvártt, 1899. jun. 19-én

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

338—1899 PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett *Szőkefalvi* IV oszt. egyházközség papi állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás és gazdasági épületeken kívül: 30 hold egy tagba levő szántó föld haszonélvezete, melynek díjlevéli értéke 69 korona, termények értéke 214 korona, kamarai javadalma 78 korona, br. Baldácsi alapból 100 korona, szolgálmányok értéke 50 korona, csüdötelti fiókegyházból 20 korona. Összes érték 531 korona.

Kötelessége az elválasztandónak a törvényben előirt összes lelkészi teendők végzése, a létesítendő állami iskolában a ref. tankötelesek vallásos oktatása, melyért külön tisztelet-díjra számíthat az államtól.

Pályázati határnapp: 1899. Julius hó 15.

Folyamodványok nt. *Nemes Árpád* esperes aához Maros-Ujvárra küldendők,

Kolozsvártt, 1899. június hó 21-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

304 1899. PÁLYÁZAT.

A Nagy-Sajói ev. ref. egyházmegyébe kebelezett Szász Mátéi IV oszt. papi állomására ezennel pályázat nyittatik:

Javadalma hivatalos felszámítás szerint 480 frt 98 kr., melyből 152 frt. 33 kr. dézma kárpótlás. a többi az egyházközség tagjaitól járó kepe, magtár gabona és 14 hold 1410 □ öl kanonika-portio haszonélvezete melyek az adóját az egyház fizeti

Új lakóház, gazdasági épülettel és veteményes kerttel.

Pályázati határidő: július hó 15 napja. Folyamodványok nt. Músnai Károly esperes aához küldendők Szász Czegőre, u. p. Kerlés.

Kolozsvártt, 1899. június 18-án.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A nagyenyedi ref. Bethlen koll. főgymnasiunánál az 1899-1900-ik tanévre egy helyettes tanári állás töltetik be évi 800 frt. fizetés s a kollégiumban egy szobából álló lakás javadalmazással.

A megválasztandó a tanítási kötelezettségén kívül az internátusi felügyeletben is köteles résztvenni. Az illető a gymn. konvictusi segédfelügyeletért, ha azt elvállalja, illetőleg reá bizzák, diligentián teljes kosztot fog élvezni.

Pályázhatnak legalább alapvizsgával rendelkező ev. ref. vallásu tanárjelöltek, kik a mennyiségtan-természet-tani szakot végezték.

Az okmányokkal fölszerelt folyamodások a Bethlen kollégium Előljáráshoz f. év. jul 15-ig beküldendők N-Enyed, 1899. jun. 6.

Kollégium előljárása.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Igazgató-tanácsi jelentés.

(Folytatás.)

De most már e szomorú bejelentések után, legyen szabad, évi jelentésünk e bevezető részében egy örvendetes eseményről is megemlékeznünk.

Értjük alatta a püspökválasztást, melyet egyházkerületi közgyűlésünk folyó évi április hó 13-án hajtott végre. Egyházkerületi főgondnokaink bölcsessége ugyanis belátván a hátrányt, hogy ne mondjuk veszélyt, mely anyaszentegyházunk e fontos állásának sokáig való üresen álltával könnyen bekövetkezhetett volna: az Igazgató-tanáccsal egyetértőleg, rendkívüli közgyűlés összehívását határozta el, kizárólag csak a választási aktus megejtésére, annak a férfinak közbizalom útján való kijelölésére, a ki a nagyérdemű előde lehanyaglott kezéből kihullott munkát fölvehesse, bevégezze és egyházkerületünket, felséges hivatásának útján, kitartással és bölcsességgel vezethesse.

És az egyházkerületi közgyűlés bizalma, mint mindig, úgy ez alkalommal is megtalálta a nagy feladatok végzésére kész és képes férfit: egyházkerületünk érdemes főjegyzőjében: főt. Dr. Bartók György aában, kinek püspöki állásában leendő legfelsőbb megerősítése iránt a kellő intézkedések megtételére s azok alapján ünnepélyes beiktatása is ki van közgyűlésünk második napjára, május 26-ára, tűzve.

Áttérve már most évi jelentésünk szokásos tárgyaira: szólunk első helyen az egyetemes konvent általános érdekű végzéseiről, ismertetjük ezután a saját hatáskörünkben végzett munkálatokat, referálunk a múlt évi közgyűlés különös utasításainak teljesítéséről, végül pedig a főt. és mélt. egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásától föltételezetten tett intézkedéseket soroljuk elé s kérjük azok utólagos jóváhagyását.

I.

Egyetemes konventünk folyó évi rendes üléseit ápr. 10—13. napjain, Budapesten tartotta, nagyméltóságú Tisza Kálmán világi és főt. Kún Bertalan aa. egyházi elnök vezetése alatt. Egyházkerületünk részéről megjelentek a konventi üléseken: főt. Dr. Bartók György, akkori h. püspök aa., Deésy Gyula és Molnár Albert aai., mint

rendes, — Lénárt József aa, mint pót-egyházi képviselő; a világiak közül pedig br. Bánffy Dezső főgondnok aa ő nagyméltósága, Simó Lajos, Vályi Gábor dr. rendes- és Mezei Albert pótképviselő. Bartha Lajos és Parádi Kálmán aait betegség gátolta a megjelenésben

Mindjárt az ülések elején mély részvétellel vette tudomásul az egyet. konvent is b. e. püspökünk korai elhunytát s a néhai nevét és e névvel együtt magyar reformált egyházunk egyik nagy fiának emlékeztető hálás érzelmek között igtatta jegyzőkönyvébe. Az elhunytak a különféle bizottságokban üresen maradt helyeit ez ülésen a h. püspök aa. töltötte be s azok legnagyobb részei fenn is tartattak a megválasztandó erdélyi püspök számára; a közalapi végrehajtó bizottságba pedig jelen közgyűlésünknek kell választás útján a néh. püspök aa. által üresen hagyott helyre tagot választani.

A közalapi végrehajtó-bizottság részletes és tanulságos jelentését ez alkalommal sem mulaszthatjuk el összes espereseink és lelkészeink kiváló figyelmébe ajánlani s kérni őket, hogy annak tanulságait fölhasználni s a terhükre írt hiányokat pótolni igyekezzenek.

Az országos közalap képezi ugyanis magyar egyetemes egyházunk újabb előhaladásának s jövő nagyságának legbiztosabb alapját. Ennek pénzalap fejlesztésétől s gyarapításától van függővé téve már is annyi könnyet letörő országos gyámintézetünk jövő fennállása; innen nyertük a tőkeképző és innen várjuk jövőre is az építkezési tőkeamat-segélyek legüdvösebb és legcélravezetőbb segélyezési módozatának fenntartását és kiterjesztését és erre az alapra hárulnak ama nem jelentéktelen kiadások is, melyeknek az egyházi adóteher könnyítése érdekében, már rövid idő alatt, fedezetet kell találnunk. És mindennek daczára évről-évre látjuk a sajnálatos jelenséget, hogy az országos közalapi adó összege csökkenésben van és a mi még sajnálatosabb: a csökkenés éppen erdélyi kerületünkben legnagyobb, így az előző évben is 6 $\frac{1}{2}$ %.

Az előző évekről fennmaradt hátralékok felhajtásában javulás mutatkozik kerületünknel, amennyiben a múlt évi 14 $\frac{1}{2}$ %-os hátralék 4 $\frac{1}{2}$ %-kal csökkent. Dicsérettel kell kiemelnünk, hogy a kolozs-kalotai, görényi, erdővidéki, orbai és kézdi egyházmegyék, már évek óta, minden hátralék nélkül szolgáltatják be já-

rulékaikat és a hátrálékok rendezésében igen kedvező eredményeket mutattak föl a vajdahunyadi, gyulafehérvári, nagyenyedi, deési, széki, nagysajói, marosi, küllői, nagyszebeni és udvarhelyi egyházmegyék. Fel tűnően csekély egyházkerületünkben a reformációi perselypénz czímen befolyó összeg, sőt épen legnépesebb és vagyonosabb hivekkel bíró egyházaink (Kolosvár, M.-Vásárhely, K.-Vásárhely stb.) azok, melyek e czímen egy fillért sem szolgáltatnak be a közalap pénztárába. Végül megemlítjük, hogy az országos közalap vagyónallaga (a Jordán-alapítvánnyal együtt) egy millió nyolczvanezerötvenöt frt 8 kr. s hogy a folyó évben is 125,788 frt 25 kr kiosztandó jövedelem állott rendelkezés alatt, mely a 30000 frtnyi tőkésítés kivételével, különféle segélyezésekre használtatott föl. Látható ez adatokból, hogy az évi adóbevétel (k. b. 90000 frt) jóval meghaladó összeg foly vissza évenként az egyházak különféle céljaira, rendszeres lelkészi javadalmat képezve, pillanatnyi szükségleteket enyhítve és állandó alkotások létesítését mozdítva elő egyetemes egyházunk erre útalt tagjainál.

Erdélyi egyházkerületünkben az idén 96 egyházközség és 4 lelkész nyert egyszersmindenkori közalapi segélyt, együtt 3645 frtot, vagyis egy-egy segélyezettre alig jutott több 30—35 frtnál, holott ily csekély összeggel, különösen az egyházak, czélt egyáltalán nem érnek. Ezért ajánlja a közalapi bizottság, hogy az egyszersmindenkori segélyt kérők száma redukáltassék s csak a valóban halaszthatatlan szükségben levők ajánlattanak föl, hogy így ezután oly nagyobb összegű segély legyen ezek részére folyósítható, melylyel szükségleteiket fedezhessék. Mi is hangoztattuk már több alkalommal ennek czélszerűségét s most ismételtén kérjük esperes aait, hogy jövőre csakis a nagy szükségben levő folyamodók kéréseit ajánlják föl.

Az 1898. évre megadott 75,000 forintos rendkívüli államsegélyből 25,625 frt osztatott ki egyházkerületünk 244 lelkésze között, mely összegeknek kiadása most van folyamatban. Ugy az egyszersmindenkori közalapi, mint a rendkívüli államsegélyből 1898. évre nyert segélyek kimutatása a konventi jkvbe föl lévén véve, azoknak kerületi közgyűlésünk jkvében való közvételére fölösleges.

Ugyancsak a közalapi végrehajtó bizottság foglalkozott, a múlt évi konvent utasítása alapján, az egyházi adózási viszonyokról bevett kimutatások földolgozásával is, de az összegyűlt statisztikai adatok hiányossága és rendkívüli különbözősége miatt, a kérdés rendezésének tényleges megkezdését nem ajánlhatta.

Az óriási anyag-halmazt tüzetesen földolgozó és igen érdekes adatokat tartalmazó bizottsági jelentést az egyetemes konvent köszönettel vette tudomásul s az abban foglalt javaslatok elfogadásával egy új bizottságot küldött ki a végből, hogy az egyházi adózási viszonyokat tegye, a beszerzett adatok felhasználásával, beható tanulmány tárgyává s azokat közvetlen érintkezés útján, kiegészítve, dolgozzon ki egy adózási reformtervet, mely annak idején az egyházkerületek útján, zsinati tárgyalás alapjául lesz előkészítendő. Előre is figyelmeztetjük tehát nt. esperes aait e reájuk váró nagy munkálatra s kérjük, hogy az e tekintetben

nyerendő utasítások szerint e fontos kérdésben szokott pontosságukkal eljárni sziveskedjenek

Még csak az országos gyámintézet végrehajtó-bizottságának a gyámintézeti alapot illető s a konventi jegyzőkönyvben teljhatalmulag közölt jelentésére kell egyházmegyei espereseink és összes lelkészeink figyelmét fölhívunk, sajnálattal konstatálva, hogy e kiválóan jótékony intézményünk jövedelmei sem szolgáltattnak be kellő pontossággal s emiatt az egyetemes konvent szigorubb rendszabályok alkalmazását volt kénytelen elrendelni.

Ezek után pedig áttérhetünk jelentésünk második részére, az egyházkerületi közigazgatás ügymenetének ismertetésére.

II.

I. Igazgató-tanácsunk ügylorgalmáról, az utolsó napig számított adatokkal, az ig.-tanácsi ügykezelés megvizsgálására kiküldött bizottság fog jelentést tenni Magunk részéről csak általánosságban jelezzük, hogy a múlt évi kerületi közgyűlés (1898 jun. 2.) óta, a mai napig (1899 máj. 8.) együtt 4372 ügydarab érkezett be, melyek a sürgősség sorrendje szerint, legnagyobb részt, elintézését nyertek, habár az év folyamán fölmerült több rendbeli rendkívüli munkálat is szerfölött igénybe vette tisztviselőink idejét és e mellett még az egész év folyamán nélkülöztünk egy munkaeőrt, a közgyűlés után azonnal szabadságolt és később elhalt Márkus János titkár aát.

Ig.-tanácsunk nevezett buzgó tisztviselője, ez állásban töltött hat évi szolgálat után, 1898 nov. 21-én végezte be viszontagsággal teljes, munkás életét. Súlyos betegségét a nyár folyamán külföldi fürdőkben keresett enyhülése sem volt képes megtéríteni és családi bajai még inkább sietteték kimulását. Igazgató-tanácsunk egy rendszerető, pontos és széleskörű tapasztalatokkal bíró, gyors invencióju és a kivitelben akadályokat nem ismerő, buzgó hivatalnokát vesztette el a megboldogultban s emlékezetét mély megilletődéssel jegyezte 1898 nov. 22-én tartott ülésének jegyzőkönyvébe.

Állásának teendőit, még a múlt évi közgyűlés megtartása óta, törvényszerinti helyettese: Kádár János dr. s.-titkár aa. végezte, ki ezen állomásra, helyettes minőségben, a halál bekövetkezése után formasierint is kineveztetett.

Tanácsulást az elmúlt év folyamán csak 13-at tartottunk, mert kezdetben néh. főt. Püspök aa betegeskedése, később halála s aztán egyházkerületi főgondnokaink rendkívüli elfoglaltsága miatt, gyakrabban ülést összehívunk nem lehetett. E miatt azonban fennakadás az ügyek intézésében nem volt, mert Vályi Gábor dr., elnökhelyettes aa. kiváló pontossággal, időt és fáradságot nem kimélő buzgósággal végezte az elnöki teendőket.

Oszinte sajnálattal kell még e helyen bejelentnünk azt a tényt is, hogy nagyérdemű tanácsosunk Parádi Kálmán aa., gyakori betegeskedése miatt, e hó elején, orvosi rendeletre, hosszabb szabadságidőt volt kénytelen igénybe venni, a mit Ig.-tanácsunk készséggel megadott, abban a biztos reményben, hogy nevezett aa. rövid idő múltán helyre állott egészséggel fog visszatérni oly hosszú idő óta kiváló gondnal és pá-

ratlan szakértelemmel végzett tanácsosi és tanügyi-előadói tisztének folytatásához. Teendőinek ideiglenes ellátására Ig.-tanácsunk Török István dr. kollégiumi tanár aát kérte föl, a ki a megbizást elvállalván: működését nagy buzgósággal folytatja is.

2. Az egyházmegyei és egyházközségi adminisztráció a múlt év folyamán is kielégítő volt. Espereseink és általában az egyházmegyei előjárók széleskörű tevékenységéről dicséretes buzgalmáról, az egyes ügyekben tapasztalt tapintatos és gyors eljárás, valamint a beérkezett egyházmegyei közgyűlési jegyzőkönyvek és egyházvizsgálati jelentések tanuskodnak, pedig az elmúlt év folyamán a kongrua kimutatások összeállításának nagy munkája, az egyházi adózási viszonyok összeírása, a konvent által elrendelt népiskolai és vallástanítási statisztikák egybeállítása, mint gyakori utazást, helyszíni vizsgálatot és folytonos ellenőrzést igénylő rendkívüli munkák, nagyon is igénybe vették az egyházmegyei tisztviselőket, miért is a főt. egyházkerületi Közgyűlés méltányoló elismerésére teljes mértékben érdemesek, a mit részükre mély tisztelettel ajánlunk és kérünk.

3. Örömmel kell e helyen megemlítenünk, hogy az egyházpolitikai törvények tárgyalása rendjén tett kormány-ígéretnek s a legmagasabb trónbeszéd határozott kijelentésének megfelelően, a lelkész jövedelmek kiegészítéséről szóló törvény tényleg megalkottatott, 1898. évi XIV. t.-cz. czimen az országos törvénytárba beiktatott.

Egyetemes konventünk jóelőre megtette volt az intézkedéseket, a törvény végrehajtását elkészítendő; fizetés-összeírási iveket készítettett a végrehajtó-bizottsággal s azokat részletes útasítás kapcsán szétküldötte úgy, hogy az összes papi fizetések összeírása nov. hóra már elkészült s a végrehajtó-bizottság előadója által részben felülvizsgálva, a december 15-én Budapesten megtartott bizottsági ülésen már tárgyalás alá vétetett. Miután azonban a tárgyalás rendjén arról győződött meg a bizottság, hogy az összeíráshoz kiadott útasítás sok helyt nem tartatott meg s hogy a kimutatások fölszerelése sem voltak kellő gonddal összeállítva, visszaküldötte az összes kimutatásokat a püspöki hivatalokhoz azzal a kéréssel, hogy azokat még egyszer tegyék részletes felülvizsgálat tárgyává s az espereseket is értekezletre híván magukhoz, ott hol szükségét látják, rendeljék el az új kimutatási ivek összeállítását.

E rendelkezés folytán erdélyi egyházkerületünk papi fizeteskimutatásait is szuperrevízió alá kellett venni s e tekintetben a január 11-én nagytiszteletű Bartók György dr. egyházker. főjegyző, mint h. püspök elnöklete alatt Kolozsvárt tartott esperesi értekezlet, nt. Kenesei Béla közalapi előadó felvilágosításai és útasításai alapján, akként intézkedett hogy az ig.-tanács h. Titkár aát. bizta meg a felülvizsgálat megejtésével, oly útasítással, hogy csak a hiányosnak találandó kimutatások küldessenek vissza pótlás végett.

E felülvizsgálat megtörténvén, az aránylag nagyon csekély számban konstatált hiányok pótolattak, az összefoglaló kimutatások elkészítettek, az újból kiállított ivek a h. Püspök aa által hitelesítették és a kitűzött határidőben az egész munkálat beküldetett

közalapi előadó aához, honnan, a j unius hóban tartandó rendkívüli konvent felülbírlata és ajánlata mellett, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ónagyméltóságához fognak fölterjesztetni, kinek ígését birjuk arra nézve, hogy a 600 forint terjedő kiegészítést, lehetőleg még ez év folyamán egyszerre folyósítani fogja s ezzel a legnyomasztóbb anyagi helyzetben levő lelkészeink sorsán mielőbb segítve lesz.

(Folytatjuk.)

Egyházkerületünk közgyűlése.

(Folytatás.)

Második ülés május 25-én d. u

Elnök br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok aa. a kitűzött időben, d. u. 4 órakor az ülést megnyitva, az előző ülés jegyzőkönyvének minden észrevétel nélküli hitelesítése után tárgysoron kívül jelentést tesz az időközben kezére adott beadványokról. Ezek szerint gr. *Haller* János, udvarhelyi egyházm. algondnok, *Csia* György, orbai egyházmegyei főgondnok és *Deák* Lajos képviselő aai. közgyűlésünkben meg nem jelenhetésüknek okát adva, kérték távollétök igazolását, mit közgyűlésünk szó nélkül teljesít.

Választások elrendelése.

Közgyűlésünknek megalakulása és az ülésezések alatt működő bizottságok kiküldése után, első teendője az üres-ségben álló egyházkerületi, valamint a hatáskörében álló egyházmegyei, kollegiumi és püspöki vizsgálat alatti egyházközségek hivatali állásainak betöltésére, az Ig.-tanács előterjesztéseinek meghallgatásával, a választások elrendelése, hogy az elrendelt választások a gyűlésezzel egyidejűleg foganatosíttassanak. Tárgysorozatra térve, elnök aa. felhívására Kádár János dr. ig.-tanács h. titkár általános érdeklődés közt olvassa föl az Ig.-tanácsnak a választások elrendelését tárgyazó előterjesztéseit. Kinek lehetne hozzászólása ezekhez? Egyik állomás üres, mert a mandatum ideje lejárt; a más, mert az Ur szólította nyugalomra az Ő szolgáját, vagy ujonnan szervezett állások várnak emberükre. Közgyűlésünk egyhangulag rendeli el, az előterjesztések elfogadásával, a választásokat mindenik állásra. Nevezetesen:

1. 5 igazgató-tanácsi állásra;

2. a br. Baldácsy-álapítvány és

3. az orsz. közalapi végrehajtó-bizottságaiban 1—1 tagsági helyre;

4. a lelkészképesítő és docensi vizsgáló bizottságba 5 tagsági helyre; ezzel kapcsolatban elfogadja és határozattá emeli az Igazgató-tanácsnak a theol. tanári kar véleményének meghallgatásával tett azt a javaslatát, hogy a lelkészképesítő és docensi vizsgáló bizottság egy és ugyanazon tagokból álljon s egyházi szabályainknak a magántanári vizsgálatokat szabályozó szakasza pótolassék azon hozzáadással, hogy a magántanári értekezés a szóbeli vizsgálat előtt hat hónappal elbírálásra beadandó.

5. A főgondnoki állásokra, az illetékes hatóságok jelölésének jóváhagyó tudomásul vételével, a választásokat a következő jelöltek közt rendeli el:

a) a görgényi egyházmegye főgondnoki állására jelöltek: id. Éltető Albert, br. Kemény Ákos, Rozsnyai Ferencz;

b) a görgényi egyházmegye másik főgondnoki állására: Putnoki Domokos, gr. Teleki József, Körössy Albert;

c) a széki egyházmegye főgondnoki állására: Schilling Ottó, Nagy Lajos, Gaál Gyula;

d) a szászvárosi püspöki vizsgálat alatt álló egyház-köztség főgondnoki állására: Fodor Gyula, dr. Tóth Sándor, Bocz Géza;

e) a gy.-fehérvári egyházmegye főgondnoki állására: Zeyk Kálmán, Barcsay Gábor, br. Kemény Árpád;

f) a n.-szebeni egyházmegye főgondnoki állására: Szalánczy Lőrincz, dr. Borosnyai L. Béla, Bod Péter.

6. Az algondnoki állásokra:

a) a görgényi egyházmegye főgondnokok választásáva¹ megüresedhető első algondnoki állására: Rozsnyai Ferencz Gál Albert, Kormos Elemér;

b) második algondnoki állásra: br. Kemény Ákos, gr. Teleki Arthur, Horváth Mihály;

c) e széki egyházmegye esetleg megüresedő algondnoki állására: br. Bánffy Ferencz, gr. Bánffy Miklós, Nagy Lajos;

d) a gyulafehérvári egyházmegye esetleg megüresedő algondnoki állására: Barcsay Gábor, br. Kemény Árpád, dr. Boér Jenő;

e) a n.-szebeni egyházmegye esetleg megüresedő algondnoki állására: Bod Péter, Szalánczy Jenő, Szalay Ferencz;

f) a s.-szt.-györgyi Mikó-kollégium algondnoki állására: dr. Antal Mihály, Bodor János, Séra Tamás.

7. A dr. Bartók György egyházkerületi főjegyző a. püspökké választása által ürességbe jött főjegyzői állásra; végül:

8. a sz.-udvarhelyi és sepsi-szt.-györgyi kollégiumok kérelmére és az Ig.-tanács javaslatának elfogadásával nevezett kollégiumoknál jelen gyűlésünkben rendszeresített, egyegy magyar-latin tanszékre, valamint a sepsi-szt.-györgyi vallástanári tanszékre.

Elnök, br. Bánffy Dezső aa. a közgyűlésünk által elrendelt ezen választások megtartását — az algondnok- és tanár-választások kivételével — folyó hó 27-én (szombat) d. e. 9—11 órára tüzi ki s hogy a tanár-választás is folyó hó 27-én d. u. megtartható legyen, fölkéri a tanárjelölő bizottságot, hogy a választás alatt álló tanszékekre a jelölést minél előbb elvégezve, eljárásáról legkésőbb folyó hó 27-én d. e. jelentését terjessze közgyűlésünk elé. Egyttal fölkéri Zeyk Dániel egyházkerületi főgondnok aát., hogy a tanárjelölő bizottság ülésén az elnöklésben helyettesítse.

Ezzel az első nap tárgysora d. u. 5 órakor ki levén merítve, elnök aa. a gyűlés folytatását folyó hó 26-án d. e. 9 órára kitűzi és a jelen ülést bezárja.

Második nap.

Harmadik ülés május 26 án d. e.

Elnök br. Bánffy Dezső aa. az ülést d. e. 9 órakor megnyitva, az előző ülés jegyzőkönyvének észrevétel nélkül hitelesítése után, felhívja Menyhárt András szavazatszedő bizottsági elnök esperes aát, a tegnap d. u. 3—5 óra közt eszközölt választásokról szóló bizottsági jelentés előterjesztésére. Ezen jelentésben foglalt s közgyűlésünk által jóváhagyó tudomásul vett választási eredmények alapján elnök aa. megválasztottnak jententi ki:

a) az egyházkerületi számadásokat vizsgáló bizottságba: *Gáspár* János, *Deésy* Gyula és *Szathmári* Ákos aait;

b) az egyházkerületi közpénztárt vizsgáló bizottságba: *Zeyk* Gábor, *Sándor* József és *Incze* Gerő aait;

c) az Igazgatótanács ügykezelését vizsgáló bizottságba: dr. *Gidófalvi* István, *Hóry* Béla és *Biró* András aait.

Tárgysorozat rendjén *Kádár* János igazg.-tanácsi s-titkár felolvassa br. Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok aának közgyűlésünkhez intézett elnöki előterjesztését, melyben tudatja, hogy a folyó év ápril 18-án történt püspök-választásról fölterjesztését legott Ő cs. és ap. királyi Felségehez juttatva, Ő Felsége, az erdélyi fejedelmektől örökölt jogánál fogva, egyházkerületünk új püspökét, dr. Bartók György aát. püspöki méltóságában kegyeskedett megerősíteni s tőle a hűségesküt bevenni.

Közgyűlésünk ezen előterjesztést általános örömmel fogadja s a püspöki eskü-minta előzetes felolvasatása után, elnök aa. felhívására, közgyűlésünk tagjai testületileg a bel-farkas-utcai ref. templomba vonulnak, holott, a tárgysorozat rendén, d e 10 órakor kezdetét vette:

Dr. Bartók György püspök aa. beiktatása.

Hol tegnap a Szász Domokos püspök elvesztésén kesergő fájdalom sötét színei boríták gyászban az érzéketlen falakat és érző sziveket, ott ma a helyébe lépő dr. Bartók György püspökben újul meg anyaszentegyházunk reménysége. A fenyőgalyakkal, dísznövényekkel, zászlókkal ékített az egyházi és világi, polgári és katonai hatóságok és testületek képviselői és a közönség tömött soraival szorongásig telt templom ünnepélyes csendjével előre hirdeti az ünnepély rendkívüliségét.

Az ünnepi csendet a közönség tájékozására a pad-sorokban előzetesen szétosztott program szerint, az u. n. »*gyülekezeti ének*«, a CCXVII. zsoltár 1. verse szakította meg az alábbi szöveggel:

Nagy Isten! azt te rendeled,
Hogy legyen oly felsőség,
Mely által gondunkat viseled
S bátran élhet a község;
Ezért neked hálát adunk,
S csak te hozzád folyamodunk,
Hogy adj nekik bölcs szívet,
Hivataljokhoz hivat.

Ezt követte a »Kolozsvári Dalkör« gyönyörű karéneke, melynek végső hangjainál lapunk szerkesztője lépett a szószékre és tartotta a lapunk 22. számának »Tárca« rovatában közölt alkalmi imát.

A ref. egyházi vegyeskar rákövetkező művészi éreke alatt lapunk szerkesztőjét a szószéken az iktató püspök *Antal* Gábor dunántuli ref. püspök aa. váltotta föl. Erőteljes magyar típus; rokonszenves, vonzó megjelenésében, a figyelmet magával ragadó s meggyőző erejével kellemesen gyönyörködtető és ellenállhatatlan állandó hatást gyakorló ékes szólásában.

Az erős meggyőződés, mely lelkének hatalmas, törhetetlen erejét szavaiban megeleveníti, az a közvetlen bensőség, mely megnyilatkozásának keresetlen, nemes egyszerűségével meglep, az a bibliai zamat, mely beszédét egészen áthatja s mintegy az isteni sugallat fenséges színébe öltözteti: ezek adták meg *Antal* Gábor előadásának a páratlan, sikert, beszédének kiváló műbecsét.

Ezt a beszédet lapunk folyó évi 22. számában közöltük.

Az iktató beszéd után *Antal* Gábor püspök »Miatyánkot« mondva, rövid imában áldást kér új püspök-társára s a ref. egyházi vegyeskar éneke alatt a szószékből leszállva, az úrasztala mellé jön, hol Dr. Bartók György püspök aát.

fölvívja, hogy miután Felséges Urunk, apostoli királyunk kezébe letette a hűségi esküt, tegyen esküt Isten előtt is. Ezért fölkéri egyházkerületünk helyettes közjegyzőjét, Somkerei Miklós aát. az esküminta felolvasására; mit Püspök aa utánmondva, a hivatali esküt leteszi, mit a gyülekezet állva hallgat végig, mialatt a két püspököt az esperesi kar állja körül.

Ekkor iktató püspök aa. így szól Dr. Bartók György püspök aához: »Most pedig, kedves aa. alázd meg magad Az előtt, ki az alázasokat fölmagasztalja.« S letérdeplő püspöktársa fölmagasztalásáért könyörögve, sorba jönnek az esperesek s egyen-egyen bibliai versek idézése közt kezüket térdeplő püspök aa. fejére téve fölavatják, »Jövel Szentlélek Uristen« eléneklésével az esperesi kar befejezván a felavatási szertartást

Ekkor, mint hivatalába felavatott püspök, dr. Bartók György aa. tartotta meg beköszöntő hatásos beszédét, melyet szintén közölni fogunk. Befejezésül áldásért könyörgött a hazára, a nemzetre, a Felséges királyi házra, a különböző felekezetekre, a gyülekezetre.

A lélekemelő, szép ünnepély befejező része a gyülekezet éneke, a CCXVIII. Dícséret 7. verse volt, mely így hangzik:

Formálj minket szent életen
Fundált élő kövekké.
Építs fel a szegeleten
Egy test és egy lélekké;
Kegyelmedben teljesíts,
Az egy fővel egyesíts,
Hogy szentidnek egyessége
Lcgyen egyházadnak éke:

Harmadik nap.

Negyedik ülés május 27-én d. e.

Elnök, br. *Bánffy* Dezső aa. az ülést d. e. 10 órakor megnyitva, felhívja *Somkerei* Miklós helyettes közjegyzőt az előző gyűlés jegyzőkönyvének felolvasására. A jegyzőkönyv felolvasatván, észrevétel nélkül hitelesítették.

Elnök aa. jelenti, hogy *Hegedüs* Sándor, közgyűlésünk tiszteletbeti tagja, elodázhatlan hivatalos teendői miatt közgyűlésünkben nem vehet részt, mit közgyűlésünk sajnálattal vesz tudomásúl.

A *tanárjelölő bizottság* kiküldetésében eljárva, elnöki felhívásra előterjeszti jelentését, mely szerint a *sepsiszent-györgyi vallástanári állásra* folyamodott 14 pályázó; ezek közül nem minősített 2 pályázó s a 12 minősült közül a bizottság titkos szavazással választásra hatot jelölt. Míg a *sepsiszent-györgyi* és *székely-udvarhelyi* most rendszeresített *magyar-latin tanszékre* egy-egy pályázó jelentkezett, kik a törvényt szabta minősítést megszerezték. Ezen jelentésre hivatkozással elnök aa. felhívja közgyűlésünk figyelmét a tanárválasztási szabályzat vonatkozó szakaszára, melynek rendelkezése értelmében, a jelenlevő közgyűlési tagok egyharmadának akaratára, azon tanszék betöltése, melyekre egy pályázó jelentkezett, elhalasztható. Kérdi, hogy jelen esetben közgyűlésünk kíván-e ezen joggal élni. Közgyűlésünk a választást mindhárom tanszékre elrendeli s elnök aa. a választás végrehajtását ma d. u. 3—5 órára tűzi ki.

Tárgysorra térve, dr. *Bartók György* püspök aa. olvassa föl jelentését, melyet közgyűlésünk tagjai éber figyelemmel hallgatnak, olykor-olykor tetszés nyilváníatásukkal szakítanak meg s püspök aának eddigi munkájáért elismer-

ést szavazva, jelentését egyhangulag jegyzőkönyvbe iktatni határozzák. *)

Ezzel eljutott közgyűlésünk a múlt évi közgyűlés által, *Hegedüs* Sándor indítványára, *Simó* Lajos egyházkerületi főgondnok elnöklete alatt, dr. *Bartók* György, *Geréb* Márton, dr. *Gidófalvi* István, *Hegedüs* Sándor, dr. *Sárkány* Lajos és *Zeyk* Dániel személyében kiküldött:

„*Hetesbizottság javaslatának*“ tárgyalásáig, melynek feladata az volt, hogy az Igazgatótanácsnak a központi kezelés alatt álló alapok konsolidációjára, jövedelmességére és minden kockázat nélkül elhelyezésére vonatkozó s az egyes egyházak, iskolák s egyéb intézményekkel szemben elvállalt kötelezettségek teljesíthetőségét biztosító pénzügyi programját és politikáját a jövőben követendő pénzügyi politika szempontjából bírálja el s azt saját véleményes jelentésével terjessze közgyűlésünk elé.

Közgyűlésünk az ezt tárgyzó ig.-tanácsai előterjesztést és bizottsági javaslatot, melyek a közgyűlés tagjainak előzetesen megküldettek, felolvasottnak tekinti.

(Folytatjuk.)

Bodor Géza.

Papi értekezés.

A sz.-udvarhelyi lelkészi kör június 21-én értekezletet tartott Muzsnában. Igazi vágyódással s meleg érdeklődéssel siettünk ref. egyházunk s magyar fajunk e végvárába ott a »szász föld« szélén, az unitáriusok között. Egyházi, nemzeti életünk itt van a legerősebb próbának kitéve. Mentünk, lássuk, vajjon ébren vannak-e az örök; és bizonyosságot tegyünk, hogy nem engedjük őket hiába örködni. Az út hossza és nehézsége többeket visszatartott, de a jelen voltak igazi buzgósággal, lelkesedéssel igyekeztek az értekezletet kellemessé, élvezetessé, hatásossá és épületessé tenni. Először is a templomba siettünk, hogy a közös buzgóság lángja melegítse fel szívünket, táplálja lelkünket. Hegyi Péter h.-szent-mártoni lelkész aa. buzgó ima után Mát. 7. r. 21 v. alapján tartott egyházi beszédet, melyből mindannyian gazdag lelki táplálékot nyertünk; keblünkben visszhangra talált minden szava s valóban erősödénk egymás hite által. Istentisztelet végeztével Fábian Márton aa. keresztelte meg a helybeli papi ház legújabb csemetéjét; beszédét a szerető szülők örömkönnyre, mindnyájunk mély megindultsága s őszinte áldás-kívánása követte. A templom előtt nt. Meñyhárt András esperes aa. fejezte ki örömét és elismerését a muzsnai ref. híveknek, kiknek buzgó gyülekezete ünnepi szint öltve, zsufolásig megtöltötte a templomot s a kik minket szép énekükkel igen kellemes meglepetésben részesítettek. Majd a felekezetek közötti további békés együttélésre buzdította őket s végül a »Koszoru« füzeteivel kedveskedett a híveknek. Aztán visszatértünk a templomba, követve a hívek nagy számától, hol az értekezlet Biró Áron alelnök elnöklése alatt kezdetét vette. A lelkes elnöki megnyitó szavak után Péter Károly értekezleti elnök aa. olvasott fel a bibliai bünesetről. Sok gonddal, nagy tudással, mély lélektani ismerettel s valódi vallásos lélekkel tárgyalta e szép képbeszédet, melynek naiv alakja mély lélektani igazságot s

*) A püspöki jelentés lapunk 22. 23. és 24. számaiban már megjelent. Szerk.

egyszerűsége csodálatos szépséget zár magában. Az ember rendeltetése a vallás-erkölcsi tökéletesség, melyre hosszú fejlődés küzdelméi árán, a büntudat, válság utáni vágy, megigazulás és megszentelődés útján lehet és kell eljutni minden egyesnek. A bűneset egy az erkölcsi tudat fölébredésével, a midőn az eddig csak természeti lény erkölcsi mivoltának, erkölcsi rendeltetésének tudatára ébred. Az egyes ember életéből vett találó példákkal szemléltette szerző a bibliai elbeszélésbe foglalt nagy igazságot. Nagy érdeklődéssel, igazi lelki gyönyörűséggel halgattuk e derék értekezést. Bárcsak minél számosabban akadnának, a kik oly alapos hivatottsággal, akkora ügyszeretettel foglalkozzanak hasonló tudományos theologiai kérdésekkel. Szerző aa. köszönettel fogadott értekezését folytatni fogja.

Ezt követte a muzsnai ev. ref. egyház története, melyet Sándor András helybeli lelkész aa. olvasott fel világos és élvezetes összeállításban. Az egyházak történetének ilyenyszerű megismertetése bizonyára igen hasznos fáradság. Muzsnában eleitől kezdve két prot. felekezet keletkezett: református és unitarius. A református ekklezsia egész a múlt századig nagy kisebbségben volt, de azóta örvendetesen haladott, dacára a sok felekezeti villongásnak s már régtől fogva a község $\frac{2}{3}$ -át számlálja hivei közé; s most a béke napjaiban is meglátszik a vallásos élet elevevénye.

Végül jött Lajos János bögözi lelkész fölolvasása a legsürgösebb és legszükségesebb teendőinkről. Találóan mutatott rá az eltagadhatatlan jelekre, melyek egyházi életünk pangására vallanak; a veszélyekre, melyek minden nap fenyegetnek. Felmutatta az eszközöket, melyekkel a veszélyt elhárítani, a tengődő életet felfrissíteni lehet. Sok a teendő, a mi reánk vár. Nekünk élő gyülekezetre van szükségünk. Ilyet pedig csak mi magunk nevelhetünk magunknak. Be kell lépni az iskolába, kezünkbe vennünk az ifjak vallásos oktatását. Az igehirdetést intensivebbé kell tenni; a bibliát meg kell ismertetni, nemcsak: meg kell kedveltetni a néppel a rendszeres bibliamagyarázatok által. A vasárnapi iskola üdvös voltára is felhívja buzgó paptársunk a figyelmet, hivatkozván saját gyakorlati tapasztalataira. Az egyházi élet tanítására nagy súly fektetendő s a hivek rendszeresen látogatandók. Valóban a vallásos élet hazájában, ha belépünk a templomba, minden egyes ember kezében ott látjuk az énekes könyvet s mig nálunk sokan szégyenlik a templomban énekelni, ott az ellenkező szégyen. A hivek látogatása náluk egyike a lelkész legfontosabb és legeredménydusabb foglalkozásának. A hive nem ijed meg, mikor a pap közeledik a házához, sőt annyira hozzá van szokva, hogy nem tudja azt nélkülözni. Boldognak érzi magát, ha a pap az ő házába meglátogatja. A miről ilyenkor a beszéd folyik, azt a családtagok annyira szívökbe vésik, hogy egész életükön keresztül emlékezetükben él. Az eredmény: tele templom; élő gyülekezet; élénk vallásos tudat; áldozatkészség; föltétlen tisztelet az egyház emberei iránt. Ez mind szép, de a magyar embernek más temperamentuma van. Igaz. De a vallás minden embernek nélkülözhetetlen közös kincse, tehát a magyaroknak is; vallásos élet nélkül nincs valódi élet sehol, nálunk sincs. Nem mondom, hogy egyszerre mindent felforgassunk, egy varázs-

ütésre mindent átalakítsunk. A nehézségek előtt sem hunyok szemet. De az bizonyos, hogy minél szebb és értékesebb a gyümölcs, annál több fáradságot, küzdelmet, önzetlenséget és lelkesedést kíván. Tudom és valom, hogy a zászlót, mely alá sorakoztunk, a várfo-kára kell tűznünk; tudom, hogy a protestantismus elve az igazság elve, mely diadalra van hivatva, de a győzelemért a katonáknak meg kell harcolniok bátran, lelkesülten, kitartóan. — Lajos János aa. fölolvasása után egy érzés hatott át mindnyájunkat: tennünk kell. Vajha ez az érzés rohamosan izmosodva hamar tetté válnék! A felvetett kérdések bővebb megvitatása idő hiányában a jövő gyűlésre maradt, a mikor is nt. Menyhárt András esperes aa. kimerítő véleményét lesz szerencsés az értekező meghallgatni.

Ezzel a számos vendég, köztük Sándor Gergely unit. lelkész aa. érdeklődése által kísért, igen tanulságos és épületes értekező véget ért. Helybeli lelkész aa. vendégszerető asztala várt bennünket, a hol megint nemcsak testben, de lélekben is kitünően táplálkoz-tunk. A háziak kedvessége, valódi magyar vendégszeretete hosszú ideig lelánczolva tartott, mig végre nagy lelki nyereséggel s kedves emlékekkel távoztunk az oly barátságos kálvinista parochiából.

—ó—r

Különfélék rovata.

Szives tudomásul. Az „Erdélyi Protestáns Lap” szerkesztését a jelen számmal ideiglenesen átvettem. Tisztelettel kérem lelkésztársaimat, a tanárokat és mindazokat, kik a lap szellemi ügye iránt érdeklődnek, hogy cikkeiket, tudósításaikat stb. közlés végett egyelőre hozzám küldjék be. Kolozsvárt, 1899. június 29-én. *Molnár Lőrincz*, ev. ref. lelkész

Gyászhir. Özv. magyar-zsákodi Hegedüs Sándorné, szül. kövendi Várad Anna, Hegedüs Sándor kereskedelmi miniszter stb., dr. Hegedüs István egyetemi, Hegedüs Béla főgymn. tanár, dr. Jánosi Béláné Hegedüs Anna és Bodor Gézánné Hegedüs Ilka édes anyja 79 éves korában folyó hónap 23-án Kolozsvárt elhunyt. Temetése az általános részvét igazi megnyilatkozása mellett 25-én d. u. 3 órakor ment végbe. Gyászbeszédet a háznál távollevő püspökünk helyett Kenessey Béla theologiai igazgató, egyházkerületi főjegyző és a sirnál Szász Gerő lelkész tartottak. Vallásos lelkű, a magyar asszonyoknak valódi példányképe volt az elhunyt. Gyermekeit anyaszentegyházunknak és hazánknek nevelte fel és az Úr nagyon szerette őt, mert sok örömet engedett érnie azokban, a kikért élt, küzdött, fáradozott. Áldott legyen emléke!

Hetvenéves püspök. Szász Károly dunamelléki püspök, néhai püspökünk testvérbátyja, folyó hónap 15-én töltötte be életének hetvenedik évét. A tisztelgők sorában szívünk melegével mi is helyet kérünk, habár utólagosan is. Meghajlunk a tisztos kor előtt, melynek méltó koszorút csak a sokszoros érdem nyújthat.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület XXXIII. rendes közgyűlését Budapesten az Akadémia kistermében július 2. és 3. napjain tartja meg.

Nyilvános számadás a balázsfalvi ev. ref. egyház építendő új temploma költségeire begyűlt adományokról. A balázsfalvi ev. ref. egyház építendő új temploma költségeihez 1896 óta szives adományaikkal hozzájárultak a következők: a »Balázsfalvi takarékpénztár részvénytársaság« három ízben adott 50—50 frtot, összesen 150 frtot. Mélt. Szacsavay Sándor úr és Kolozsvár sz. kir. város

törvényhatósága 50—50 frtot; Alsófehérvármegye pénztára a megye területén eszközölt gyűjtés eredményeképpen 46 frt 75 krt; a »n.-enyedi kiségitő tkp. r. t. 25 frtot; békési ev. ref. egyház 23 frtot; a debreczeni ref. főgymn. ifjúsága 22 frt 36 krt; Nagy Gábor, a »pápai takarékpénztár«, N.-Enyed város tanácsa, debreczeni ev. ref. egyház, Török Bertalan orsz. képviselő 20—20 frtot; »szatmári tkp. egyesület«, »erdélyi kereskedelmi és hitelbank M. Vásárhely«, mezőtúri ev. ref. egyház, br. Kemény Kálmán és neje, losonczyi takarékpénztár és hitelbank, mosonmégyei tkp., hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház, »Merkur« bank és váltó üzlet, háromszéki takarékpénztár, szentesvidéki tkp., Sepsiszentgyörgy város tanácsa és szeghalomvidéki tkp., 10—10 frtot; Szegedcsongrádi tkp. 15 frtot, kisvárdai ev. ref. egyház 10 frt 10 krt; Gáspár János megyei főjegyző 10 frtot; deési ev. ref. egyház gyűjtése 9 frt 80 krt; mező-berényi ev. ref. egyház gyűjtése 7 frt 20 krt; körös-ladányi tkp., gyűjtése 7 frt; szatmár-németi egyház 6 frt; tassi ev. ref. egyház gyűjtése 5 frt 95 krt; dr. Szádeczky Lajos, Kenessy Béla, kis-ujszállási ref. egyház, fogarasi ref. egyház, kalotaszegi takarékpénztár, magyar takarékpénztárak központi jelzálogbankja mint r. t., szarvasi trp., szabolcsmegyei tkp.-egylet, hajdu-böszörményi r. társulati tkp., Darányi Igáncz földmiv. miniszter, tapoleczai tkp., debreczeni első tkp., rimaszombati tkp., enyingi tkp., tordai tkp. r. t., czeglédi ref. egyház, Kunvári Fülöp bpesti főmérnök, szentesi ref. egyház, muzsnai ref. egyház, mármaros-szigeti ref. egyház, dévai tkp., mező-túri népbank r. t., nyíregyházi tkp., magy.-kőrösi ref. főgymn. ifjúság önképzőkör, alibunári járási tkp., 5—5 frtot, kutyfalvi ev. ref. egyház gyűjtése 4 frt 40 krt; etédi ev. ref. egyház gyűjtése 3 frt 60 krt; tiszta-újlaki tkp. r. t., nagykarolyi tkp. egyesület, hajdú-nánási ref. egyház, ombodi ref. egyház, rákos-palotai ev. ref. egyház 3—3 frtot; maros-újvári főszolgabíró 2 frt 50 krt; erzsébetvárosi főszolgabíró 2 frt 45 krt; zágoni ref. egyház 2 frt 0 krt; M. Vásárhely sz. kir. város tanácsa 2 frt 60 krt; ráczkevei tkp., 2 frt 50 krt; Kézdi-Vásárhely város tanácsa, kézdi-vásárhelyi kiségitő tkp., kézdi-vásárhelyi tkp., Fazakas József kolozsvári tanítóképz. tanár, Koncz József m.-vásárhelyi tanár, szegedi kereskedelmi és iparbank, székesfehérvári kereskedelmi bank, pándi ev. ref. egyház, miskolczyi tkp., nagy-kőrösi ev. ref. egyház, bihar-nagy-bajomi ref. egyház, körmendi ref. egyház, b.-fekete-hegyi ref. egyház, pestmegyei-abonyi tkp., Nagybánya városi tkp. magyarói ref. egyház, nádudvari ref. egyház, krasznamegyei tkp., hajdú-hadházi ref. egyház, n.-kun-madarasi ref. egyház, pápai ev. ref. egyház, dobozi ref. egyház, kun-szt.-miklósi ref. egyház, dévai ref. egyház, makfalvi ref. egyház, vistai egyház, bűd-szt.-mihályi ref. egyház 2—2 frtot; Rettégi Ödön bihar-gesztli lakos 1 frt 50 krt; hajdu-böszörményi egyház (persely) 1 frt 01 krt; Kölönte Mózes, Jancsó Mózes, ifj. Tóth István, id. Tóth István, kézdi-vásárhelyi ev. ref. egyház, Molnár Józsiás, Benkő Sándor, Parádi Kálmán, dr. Borcsa Mihály, dr. Sárkány Lajos, Szathmáry Ákos, Geréb Márton, Balogh Károly, Kolozsváry Bálint, Kolozsváry Antal, Major Balázs (győri egyháztól), takácsi egyház, szentjánosi ref. egyház, herczeli ref. egyház, vetesi ref. egyház, orosházi tkp., dr. Perl Miksa, (székesfehérvári izr.), alsó-ksarkadi ref. egyház, felsőeőri általános tkp. r. t., tiszatartjáni ref. egyház, kis-enyedi járás főszolgabírája, kabai ev. ref. egyház, Kertész István, láczai ref. egyház, nagybányai ref. egyház, antalfalvai tkp. r. t., szentgyörgyvölgyi ref. egyház, nagy-saápi ref. egyház, erzsébetvárosi szolgabírói hivatal, bihar-udvari ref. egyház 1—1 frtot; Borda Károly foktői tanító növendékeitől gyűjtött 1 frt 74 krt; Csizmadia Lajos lepszényi lelkész 75 krt; Nagy Ferencz, Csizsár Imre, N. N. Kovács Károly, Kis Károly, Mihálcz Elek, Erdélyi Lajos, Kovács Dezső, Gazelli Árpád, Tarkányi György, czeglédi népbank, bártfai hitelbank r. t., csökölyi ev. ref. egyház, alsó-vadászi ref. egyház 50—50 krt; Graf Jakab 30 krt; N. N., 10 krt. Összesen begyűlt mai napig 926 frt 91 kr. Midőn a szives adakozóknak adományaikért egyháznak nevében hálás köszönetet mondok, tisztelettel kérem azon egyházaink t. eljárásait, melyekhez a múlt év őszén gyűjtő-íveket küldöttünk, hogy azokat a legcsekélyebb adományokkal — esetleg üresen is — visszaküldeni méltóztassanak.

Ez alkalommal kérésünket ismételten bátorkodom e lap olvasóinak szives figyelmébe ajánlani. Teszem ezt abban a reményben, hogy a *balásszfalvi* egyház esdő szavát, mely 500 egyházunk közül eddig *csak II-ben* talált viszhangra, többi egyházaink is meg fogják szívlelni, s a szent czélt, melyet az az erőtlen egyház a jók támogatása nélkül megvalósítani nem képes, elérni segítnek. — Balásszfalva, 1899. május 10. *Cseresznyés Ödön* ev. ref. körlelkész.

Köszönetnyilvánítás. A bálványos-váraljai ev. ref. egyházközség nevében e helyen is hálás köszönetemet nyilvánítom özv. dr. Incze Miklósné urasszonynak, ki ujabban egy művészi kivitelű urasztalt ajándékozott egyházközségünknek elhunyt férje emlékére 60 frt értékben. Az ajándék, készítettő szerető lelkét, valóságát, a mű, Péter Ferencz székely-kereszturi tan-képzői műfaragó szaktanárt dicséri. B.-Váralja, 1899. június 6-án *Lőrincz János*, ev. ref. lelkész.

Nyilvános köszönet. Az elmúlt pünkösdi ünnepek alkalmából Lénárt József magyarói lelkész, volt esperes neje szül. Somogyi Irén urasszony abafájai ev. ref. egyházunk urasztala számára 4 drb. igen értékes és kalotaszegi varrással díszített terítőt adományozott. Fogadja e helyen is a nemes szívű adakozó szives köszönetünket. Abafáján, 1899. jun 19-én. *Az ev. ref. egyház presbiteriuma*

A szamosujvári ev. ref. egyházközség folyó hónap 4-én szép ünnepélyt tartott, ugyanis e napon tételtett fel megújított és szép sugár tetővel ellátott tornyára a gomb és a torony a hívők sokaságának jelenlétében fel is avattatott. Este minden tekintetben jévesen sikerült táncmulatság volt, mely a torony javára 67 frt 20 kr tiszta hasznót hozott; felülfizettek igen sokan, kik nemes tettükért fogadják egyházunk hálás köszönetét. Ezzel kapcsolatban kötelességemnek tartom e helyen is mély hálámat és köszönetemet kifejezni a torony építését eszközöző *Bagosy Ferencz* kolozsvári építőmester urnak, ki hithűségének bizonyosságául egyházunkat illetőleg nagyon is előnyös vállalata által ezen régi óhajtasunk megvalósítását lehetővé tette. Midőn ezért minden munkájára Isten áldását kívánom, egyidejűleg gondnok társaim figyelmébe ezen nemes szívű építész ajánlani el nem mulaszthatom. Szamosujvárt, 1899. június 12-én. *Filep János*, gondnok.

Kérelem. A széki egyházmegye lelkészi karához azon kérésemmel fordulok, hogy a jövő évre szükséges mindennemű hivatalos nyomtatványt hozzám folyó évi augusztus hónap 15-ig annyival is inkább bejelenteni sziveskedjék, mert ezen bejelentés alapján fogok rendelni és csak annyi és olyan nyomtatványt fogok küldhetni, a mennyi és a milyen hozzám bejelentetett. Időközben tehát nem lesz módomban nyomtatvánnyal szolgálhatni. A kik még nem küldték el a múlt évi nyomtatványok árát, sziveskedjenek rövid idő alatt elküldeni. B. Váralja, 1899. június 6-án. *Lőrincz János* nyomtatvány-kezelő.

Előfizetés felhívás. A »Kis Tükör« képes családi heti lap már hetedik éve végzi az ébresztés és hit-erősítés nehéz munkáját. Ezt akarja folytatni tovább is Isten segédelmével. Erre kéri mind azoknak támogatását, a kiknek őszinte óhajtása az, hogy társadalmunk a tudományban öntudatosabbá, a hitben buzgóbbá, a szeretetben munkásabbá legyen. A hetedik évfolyamnak most július 1-vel kezdődő második feléve különösen érdekes lesz az által, hogy közli az ő indiai védenczéről, Kolangara Istvánról legujabban érkezett levelet, s érdekes jelentést az indiai missiói munkáról; de különösen az által, hogy érdekes képeket és cikksorozatokat közöl az inquisitio borzalmairól, hadd lássa a mai nemzedék, micsoda borzalmas sötétségtől szabadította ki az emberiséget a reformáció által az Isten. Egy érdekes történeti elbeszélést is közöl a török világból. Vezérczikkei ébresztési, bibliamagyarázatai erősíteni igyekeznek. Elismerjük, hogy eddigi működésünkben nagyobb volt a jóakarát, mint a te-

hetség és az eredmény; de épen azért kérjük a jóakaratu támogatást, hogy vállvetett erővel többre juthassunk. Az előfizetési ár a régi: egész évre 2 frt; fél-évre 1 frt; negyedévre 50 kr; mely is Kecskeméthy István szerkesztőhöz küldendő Kolozsvárra, a ref. theologia épületébe — *A Kis Tükör szerkesztősége.*

Előfizetési felhívás. Egy kötet *Egyházi Beszéd*-del lépek a nyilvánosság elé. A kötet 10—12 ívnyi terjedelemben, folyó évi augusztus hó végén fog megjelenni. Tartalmaz 18—20 drb. ünnepi és közönséges alkalomra irt beszédet. A beszédek formája lehetőleg szónokolható modorban van tartva. Irányuk a fojtogató hitközöny és a megváltozott viszonyok által előidézett vészes jelenségek ellen való védekezés. Előfizetési ára bérmentes küldéssel 1 frt. Bolti ára magasabb lesz. Gyűjtőknek tiz gyűjtött előfizető után tiszteletpéldánnyal szívesen szolgálok. A gyűjtőleveket és előfizetési pénzeket czimemre (A. G. ref. s.-lelkész, Kecskemét) kérném küldeni, legkésőbb folyó évi augusztus hó 15-ig. Kecskeméten, 1899 év június havában. *Arany Gusztáv*, ref. s.-lelkész.

A tiszántuli ev. ref. középiskolai tanár-egyesület 1899. évi július hó 4. és 5. napjain Hódmezővásárhelyen tartja XVI-ik rendes közgyűlését a következő rend szerint: *Julius hó 3-án, héttől.* Érkezés. Elszállásolás. Ismerkedés este 8 órakor a Népkertben, az Erzsébet-sétányon. *Julius hó 4-én kedden.* Délelőtt 8 órakor a nagy választmány ülése a főgymnásiumi tanári tanácsteremben. Tárgyai: 1. A közgyűlés elé terjesztendő jelentések bemutatása. 2. Írásban benyújtott indítványok előzetes tárgyalása. 3. Folyó ügyek. Délelőtt 9 órakor rövid istentisztelet. Délelőtt 1/2, 10 órakor közgyűlés a főgymnázium rajztermében. Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Üdvözlések. 3. Jegyzői jelentés. 4. Pénztárnoki jelentés. 5. Számvizsgáló-bizottság jelentése. 6. A modern nyelvek tanításáról — Felolvasás dr. Nagy Zsigmondtól. 7. Az iskola és az élet. Felolvasás dr. Ernyei Istvántól. Délután 1 órakor közebed a Sas-vendéglő nagy termében. Ebéd után a főgymnáziumnak, a város többi intézményeinek (állami óvónőképző intézet, állami polgári fiu- és leányiskola) és egyéb látnivalóinak (szemkórház stb.) megtekintése. Este 8 órakor hangverseny, a melyet táncz rekeszt be. — *Julius hó 5-én szerdán.* Délelőtt 9 órakor a közgyűlés folytatása. Tárgysorozat: 1. Vallástanítás a közép- és főiskolákban. — Felolvasás Kiss Józseftől (pápai theol. tanár.) 2. A választmány tankönyvkiadásra vonatkozó javaslata. 3. A természetrajzi tantárgyak szerepe a középiskolában. Felolvasás Bodor Bertalántól. 4. Esetleges indítványok tárgyalása. 5. A közgyűlés berekesztése

Meghívás. Egyházmegyénk folyó év és hó 30-án d. e. 9 órakor Szász-Régenben a főtiszteletű *Szász Domokos* boldogult emlékü püspökünk felett tartandó gyász-ünnepséggel összekötött közgyűlést tart. A) A ref. templomban tartandó gyász-ünnepség sorrendje. 1. A gyülekezet éneke. 2. Az egyházmegyei daloskör éneke. 3. Ima: mondja Tavaszy József esperes. 4. A daloskör éneke. 5. Gyászemlékbeszéd: tartja Lé-nárt József, egyhm. tanácsbíró. 6. A daloskör éneke. B) Az egyházmegyei tanácsteremben tartandó gyűlés tárgysorozata. 1. Esperesi megnyitó és jelentés. 2. A gyűlés megalakulása; tanítók felesketése. 3. Egyházmegyénk ujonnan választott fő- és algondnokainak üdvözlése. 4. Leiratok felolvasása. 5. Főjegyző aa. jelentése az egyházmegyei tanács működéséről. 6. Egyházmegyénk pénztárainak 1898. évi számadásairól jelentés, annak tárgyalása. 7. Gyámintézet és temetkezési egyletek számadásairól jelentés. 8. Tanügyi előadói jelentés. 9. A Putnoky Domokos szeretett főgondnokunk gyászos halálával megüresedett főgondnoki állásra jelölés. 10. A Nagyságos Rozsnyai Ferencz it. t. bíró ur gondnokká választása folytán megüresedett tanácsbírói állás választás útján betöltése. 11. Tanulók ösztöndíjának megszavazása. 12. Szabályszerű időben bejelen-

tett indítványok és beadott kérvények tárgyalása. Június 29-én d. e. 9 órára az egyházmegyei tanácsot, és 1/2, 11 órára a gyámintézeti közgyűlést hívom össze. Ez utóbbi főbb tárgyai az 1898. évi számadások tárgyalása s az özvegyi illetmények fölemelése. Tisztelettel kérem mindenik gyűlésre a tagok megjelenését. M.-Péterlakán, 1899. június 17-én. *Tavaszy József*, esperes.

Kiadóhivatal üzenete.

Nt. Kövér András urnak. Száldobos, Bibarczfalva és Kis-Bacson 1899. évi előfizetését vettük s itt nyilvánosan nyugtázzuk.

Hivatalos rész.

2141—1899. KÖRLEVÉL

Az összes kollegiumok mtt. Előljáráóságainak és a ref. iskolaszékek tiszteletes lelkészelnőkeinek.

Hivatalosan tudatjuk a czímben irt hatóságokkal, hogy a Dr. Török István, kolozsvári ev. ref. kollégiumi tanár aa. által irt „Magyarország Története“ népiskolák számára. Ára kötve 36 kr. Bpest című tankönyv, Lámpel Róbert könyvkereskedése útján, harmadik javított kiadásban is megjelent.

E kiváló tankönyvet, melyet használatra a valóság- és közoktatásügyi miniszter úr ónagyméltósága is általánosan engedélyezett, kedvező bírálatok alapján már 1886-ban megjelent első kiadásában, fölvevük volt a használható tankönyvek sorába s népiskoláinknak, valamint a kollégiumokkal kapcsolatos elemi iskoláknak használatra melegen ajánlottuk.

A midőn tehát a fentti tankönyvet most megjelent harmadik kiadásában is melegen ajánljuk általában népiskoláinkban, de különösen a főgymnásiumainkkal kapcsolatos elemi iskolákban használatra. egyúttal megjegyezzük, hogy az, mostani kiadásában, a kollégiumi elemi iskolák érvényben levő tantervéhez van idomítva.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának Kolozsvárt, 1899. június 22-én tartott üléséből.

Dr. Kádár János,
titkár.

Dr. Bartók György,
elnök.

348—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebelezett *sárpataki* egyházközség ujonnan szervezett tanítónői állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: A törvényben előirt lakás és kertilletmény. 400 frt készpénz, melyből 331 frt államsegély; 54 frtot a fenti összegből az egyház, mint iskolafenntartó, a lakást és kertet a polgári község szolgáltatja. Oklevéllel felszerelt folyamodványok 1899. évi július hó 31-ig Nagytiszteletű Tavaszy József, esperes urhoz Magyar-Péterlakára (U. p. Szász-Régen) küldendők.

Kolozsvárt, 1899. június hó 27-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.